N. STEINHARDT

EM. NEUMAN

eseuri despre iudaism

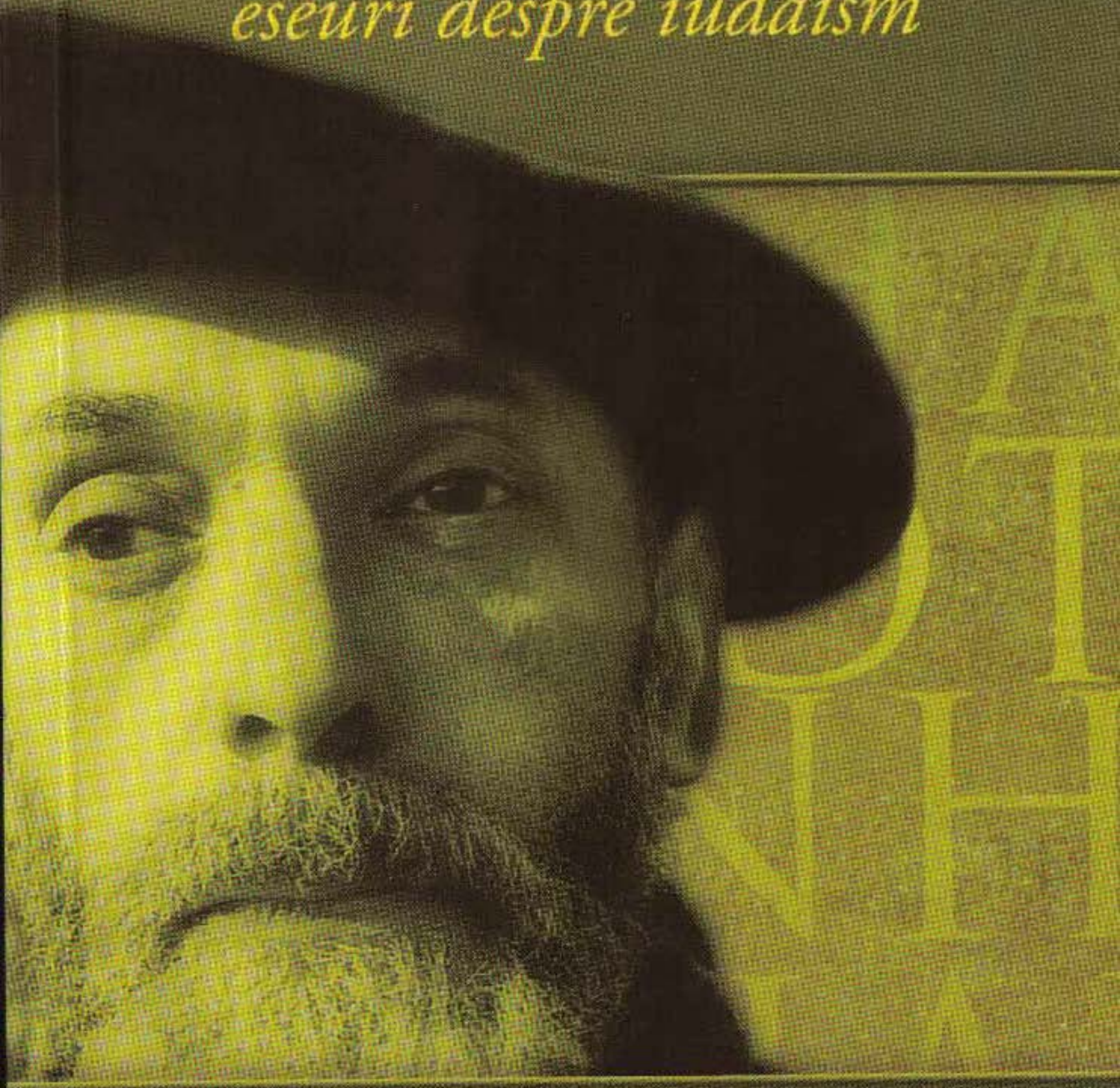

HUMANITAS

N. Steinhardt, Em. Neuman

Eseuri despre iudaism

Traducere din franceză,
Cronologie N. Steinhardt și *Indice de nume* de
VIORICA NIȘCOV

Prefață de
TOADER PALEOLOGU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta
GABI DUMITRU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STEINHARDT, NICOLAE
Eseuri despre iudaism / N. Steinhardt, Em. Neuman; trad.:
Viorica Nișcov; pref.: Toader Paleologu. – București: Humanitas, 2006
Index
ISBN (10) 973-50-0806-8; ISBN (13) 978-973-50-0806-2

I. Neuman, Em.
II. Nișcov, Viorica (trad.)
III. Paleologu, Toader (pref.)

296

© HUMANITAS, 2006 pentru prezenta ediție românească

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/317 18 19, fax 021/317 18 24
www.humanitas.ro
Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel. 021/311 23 30,
fax 021/313 50 35, C.P.C.E. – CP 14, București
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.librariilehumanitas.ro

Notă asupra ediției

Volumul de față, parte dintr-o serie de *Opere* N. Steinhardt astfel gândită încât să rediteze în condiții de rigoare filologică scrierile antume și postume ale monahului de la Rohia, cuprinde cele două eseuri scrise în colaborare cu Em. Neuman și publicate în franceză, primul, *Essai sur une conception catholique du judaïsme*, la București (Editura Cultura românească) în 1935, cel de al doilea, *Illusions et réalités juives*, la Paris (Librairie Lipschutz) în 1937. Traducerea lor reprezintă o premieră, iar interesul pe care îl suscită depășește cu mult contextul biografic și istoric în care au fost concepute și scrise.

Proiectul editorial și titlul acestui volum îi aparțin lui Cristian Bădiliță. La înfăptuirea proiectului și-a dat concursul nobil și dezinteresat Preasfinția Sa Episcopul Calinic al Argeșului și Muscelului. Amândurora li se cuvin călduroase mulțumiri din partea traducătoarei.

V. N.

Cronologie N. Steinhardt*

1912 Se naște la 29 iulie (stil vechi) „orele 9 p.m. în orașul București, la casa părinților din Calea Moșilor 208" și e înregistrat în 2 august la Oficiul stării civile sub nr. 5784**. Ulterior, familia se mută în comuna Pantelimon, din marginea orașului, unde tatăl său, Oscar Steinhardt, inginer cu studii politehnice la Zürich, conducea o fabrică de mobilă și cherestea. Mama sa Antoaneta, născută Neuman, era casnică. Din copilărie e fermecat de clopotele bisericii Capra și de „satul Pantelimon însuși, cu salcâmii săi modești și căsuțele-i scunde, cu oamenii săi împăcați cu viața și convinși că nimic cu adevărat tragic nu li se poate întâmpla" (2).

1919–1929 Urmează clasele primare în parte acasă, instruit fiind de doamna de Branszky, „monarhistă, anticatolică, antidemocrată, antipozitivistă"— (2), în parte, după mutarea în centrul orașului, la școala Clementa. Cursuri liceale la „Spiru Haret", având-u-i drept colegi pe Arșavir Acterian, Alexandru Ciorănescu, Mircea Eliade, C. Noica, Al. Paleologu, Dinu Pillat ș.a. E singurul elev evreu care nu absentează la orele de religie ale preotului Gheorghe Georgescu și e simpatizat de acesta: „Decât să văd ministru al Cultelor pe un papistaș de-al lui Maniu, mai bine pe un jidan de-al nostru, băiat de treabă, cum e — și rostea numele meu" (2).

1929 Își ia bacalaureatul și se înscrie la Facultatea de Drept și Litere din București. Aici este coleg cu vărul, prietenul și o vreme mentorul său, Emanuel Neuman, „om de la Dunăre, « asimilat », grăitor de românească impecabilă și verde, fire impetuoasă [...] lucid și rece [...] conservator declarat" (2), împreună cu care încearcă temeinic, dar fără rezultat, să se integreze în obștea evreiască și în Sinagogă. Începe să frecventeze cenaclul „Sburătorul".

1934 Își ia licența și publică sub pseudonimul Antisthius volumul parodic *În genul... tinerilor*, București, Editura Cultura poporului. Începe colaborarea la *Revista burgheză*. Se înscrie în baroul de Ilfov.

1935 Publică împreună cu Emanuel Neuman *Essai sur une conception catholique du Judaïsme*, București, Editura Cultura românească.

1936 Își ia doctoratul cu teza *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional. Critica operei lui Léon Duguit*, care apare în același an (București, Curierul Judiciar). Tot acum, *Dreptul social. Pretenții și iluzii*, București, Tipografia Caragiale. Începe colaborarea la *Revista Fundațiilor Regale*, recomandat fiind de Camil Petrescu.

1937 Începe colaborarea la revista *Libertatea*, condusă de profesorul său de la Facultatea de Drept, G. Strat. Publică împreună cu Em. Neuman *Illusions et réalités juives*, Paris, Librairie Lipschutz. Face cu părinții o călătorie în Cehoslovacia.

1937–1939 Călătorii în Elveția și Austria, stagii de studiu la Paris și Londra. Atras în mod special de evlavia englezilor: „Dumnezeu, nespus mai vădit decât în Franța, e la el acasă în Marea Britanie [...] și nu încape îndoială că *sensibilitatea naivă* a englezilor

și-a pus pecetea pe sufletul meu la un nivel de mare intimitate" (2).

1940–1944 În timpul războiului nu este atins de persecuțiile antievreiești, tatăl său fiind încetățenit prin lege individuală: „Am executat totuși — deși puteam fi scutit — muncă obligatorie și muncă la zăpadă, însă în condiții de operetă. [...] măsurile luate cu privire la evrei nu m-au întristat, dându-mi totodată prea bine seama că guvernul țării — date fiind împrejurările — nu putea proceda altminteri și admirând curajul și mărinimia sa în refuzul de a da ascultare ordinelor venite din exterior" (5).

1945–1947 Colaborează regulat la *Revista Fundațiilor Regale* și publică concomitent în *Tribuna Poporului*, *Universul literar* și *Victoria*.

1948–1959 Este eliminat din barou, dat afară din casă, obligat să facă munci necalificate. Citește literatură patristică și filozofie creștină, umblă neobosit prin biserici și mânăstiri. E surprins și mâhnit de faptul că „purtarea majorității coreligionarilor mei [...] făcea jocul unui partid care de altfel avea să se descotorosească repede de ei" (5).

1960 Este arestat și implicat în procesul Constantin Noica–Dinu Pillat („lotul intelectualilor legionari") pentru a fi refuzat, îndemnat imperativ de tatăl său („Vezi să nu mă faci de râs, să nu fii jidan fricos și să nu te caci în pantaloni" — 2), să fie martor al acuzării. Este condamnat la doisprezece ani muncă silnică, șapte ani degradare civilă și confiscarea totală a averii pentru „infracțiunea de uneltire împotriva orânduirii sociale a Statului". La Jilava, în „camera 18 de pe secția două (unde în două rânduri cursese sânge)", este botezat în

15 martie de părintele Mina Dobzeu cu apă viermănoasă „dintr-un ibric cu smalțul sărit" (5) în prezența a doi preoți catolici, a doi uniți și a unui protestant, spre a da ceremoniei clandestine un caracter ecumenic. Trăiește o stare de fericire extatică.

1964 Este eliberat, o dată cu grațierea generală a deținuților politici. Își desăvârșește botezul prin mirungere și împărtășanie la biserica Schitul Darvari din București. Duce o viață creștină și aspiră la călugărie.

1967 Moare Oscar Steinhardt. Începe să caute un loc în care să se retragă: „Am colindat multe mânăstiri, unele nu mi-au plăcut mie, altora nu le-am plăcut eu. [...] eram privit pe drept cuvânt cu suspiciune de unii stareți speriați de eventualele încurcături și belele care ar fi însemnat să se lege la cap fără să-i doară capul" (2).

1969 Publică traducerea Sherwood Anderson, *Winesburg în Ohio*, București, Editura pentru literatură.

1971 Publică traducerea James Barlow, *Personalul de 1 și 6*, București, Univers.

1972 Întreținând legături cu exilul românesc din Franța, participând la cenacluri, la festivaluri de poezie, punând în circulație cărți primite din străinătate, vizitându-și prietenii din detenție, intră din nou în vizorul Securității (este filat, anchetat, amenințat, i se interceptează convorbirile telefonice). La o percheziție i se confiscă singurul exemplar dactilografiat al *Jurnalului fericirii* (alte câteva exemplare fuseseră date unor prieteni). Va reconstitui mai apoi jurnalul, amplificat, din memorie. Îi apar traducerile *Focurile mâniei* de Max Olivier-Lacamp, București, Univers, și David Storey, *Viața sportivă*, București, Univers.

1973 C. Noica îl înștiințează a-i fi găsit „locul potrivit". Pleacă în noiembrie cu Iordan Chimet la mânăstirea Rohia din Maramureș și e cucerit din prima clipă: „Slavă ție, Hristoase Dumnezeule, care m-ai învrednicit a-Ți auzi răspunsul la chemare, a Te cunoaște și a mă închina Ție și în acest minunat loc al Crăciunului, care se tălmăcește Bucurie" (9). Va merge acolo des și pentru perioade din ce în ce mai lungi. Împreună cu Al. Baciu traduce Alain, *Studii și eseuri*, București, Minerva (BPT, 2 vol.).

1974 Publică traducerea Robert Graves, *Claudius zeul*, București, Albatros.

1975 Ca răspuns la un memoriu al său, conducerea Uniunii Scriitorilor îi restituie prima variantă a *Jurnalului fericirii* „fără acordul organelor de Securitate" (10). Va pune la punct o variantă prescurtată care va ajunge în Occident și va fi transmisă, între 1988 și 1989, la radio Europa Liberă.

1976 Publică volumul *Între viață și cărți* (cenzurat în proporție de 30%), București, Cartea Românească.

1977 Îi apar traducerile Gaston Boissier, *Cicero și prietenii săi*, București, Univers, și Rudyard Kipling, *Stalky et comp.*, București, Univers.

1978 Publică traducerea Rudyard Kipling, *Domnia-Sa preacinstitul elefant. Nuvele*, București, Univers.

1978–1980 După ani de zile de încercări ratate, izbutește să capete permisiunea de a ieși din țară. Călătorește pentru prima oară după război în Franța: „Am cunoscut emoția și bucuria unei primiri mai mult decât prietenoase din partea câtorva din fruntașii generației mele. Și Eliade, și Eugen Ionescu, și Cioran m-au întâmpinat cu o extraordinară bunăvoință și cu o căldură pe care nici nu îndrăzneam să o nădăjduiesc" (3, p. 39). Stă aproape un

an la mânăstirea benedictină din Chevetogne, unde ar fi putut rămâne, dar: „N-am făcut-o pentru că am socotit că nu-i frumos să treci de la o denominațiune la alta și pentru că, mai presus de orice, am dorit să-mi pot identifica viața și soarta cu a poporului român. Sângele meu este evreiesc, dar de simțit și gândit simt și gândesc românește" (1). La Chevetogne, în 1979, plănuiește publicarea în Franța a celor două variante ale *Jurnalului fericirii*: „versiunea I, în traducere franceză; versiunea a II-a, în românește", ținându-se seama de „toate corecturile trimise de mine, ulterior lunii august '78" și de adăugiri (6, p. 252). Cel căruia i se adresa proiectul și care ar fi urmat să-l înfăptuiască era Virgil Ierunca.

1980 Este călugărit în 16 august la Rohia de starețul mânăstirii arh. Serafim Man și de preoții Antonie Perța, Nicolae Leșe și Emanuel Rus. I se dă în grijă biblioteca mânăstirii și încuviințarea de a păstra o cameră în București, unde va trage din când în când, adus de neobositele sale îndeletniciri literare. Colaborează, dar cu multe dificultăți din cauza dosarului său de fost deținut politic, la reviste literare importante, mai ales din Transilvania. Apare volumul *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, Dacia, căruia i se decernează premiul pentru critică al Asociației Scriitorilor din București.

1982 Publică *Geo Bogza, un poet al Efectelor, Exaltării, Grandiosului, Solemnității, Exuberanței și Patetismului*, București, Albatros. Este sărbătorit în presa literară la împlinirea vârstei de 70 de ani.

1983 Apare *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, Dacia.

1984 O variantă a *Jurnalului fericirii* e confiscată din nou de Securitate și, potrivit declarației autorului,

este „depusă la Arhivele Statului, secția secretă" (5).

1987 Apare *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, București, Cartea Românească.

1988 Apare *Prin alții spre sine (Eseuri noi și vechi)*, București, Eminescu, al cărui sumar cenzurat îi pricinuiește o mare mâhnire.

1989 În 29 martie, la spitalul din Baia Mare, se stinge împăcat cu sine și cu ceilalți, în vreme ce Florian Razmoș, la rugămintea sa, îi citește cu voce tare „Rugăciunea pe patul de moarte".

Postum apar: *Jurnalul fericirii*. Îngrijirea ediției și Postfață de Virgil Ciomoș, Cluj-Napoca, Dacia, 1991; *Monologul polifonic*. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Virgil Bulat, Cluj-Napoca, Dacia, 1991; *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*, Baia Mare, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului, 1992 (autorul semnează Monahul Nicolae Delarohia); *Nicolae Steinhardt. Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*. Postfață de Zaharia Sângeorzan, București, Editura revistei Literatorul, 1992; *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Cluj-Napoca, Dacia, 1993; *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuț*, Târgu Mureș, Editura Tipomur, 1994; *Călătoria unui fiu risipitor*. Text stabilit, ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Ioan Pintea, București, Editura Adonai, 1995; *Cartea împărtășirii*. Ediție gândită și alcătuită de Ion Vartic, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1995; *Drumul către isihie* (*inedite*). Ediție de Oana Cătina, Cluj-Napoca, Dacia, 1999; *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1967–1983)*. Ediție îngrijită și note de Monica Manu, București, Humanitas, 2000; *Ispita lecturii. Inedite*. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Ioan Pintea, Cluj-Napoca, Dacia, 2000;

Pledoarie pentru o literatură „nobilă" și sentimentală. Opinii despre generația '80. Ediție îngrijită de Radu Săplăcan și Ioan Pintea, vol. 1–vol. 2, Iași, Cronica, 2001–2002; *Eu însumi și alți câțiva (eseuri noi și vechi).* Ediție alcătuită și îngrijită de Ioan Pintea, Cluj-Napoca, Dacia, 2001; *N. Steinhardt în interviuri și în corespondență.* Ediție îngrijită și note de Florian Roatiș, Baia Mare, Editura Helvetica, 2001 (*Caietele de la Rohia* III); *Monologul polifonic.* Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Virgil Bulat, Cluj-Napoca, Dacia, 2002.

NOTE

* Eventualele inadvertențe din această cronologie se explică prin neconcordanța parțială a surselor care mi-au stat la dispoziție. Acestea sunt: 1. „Notă autobiografică", *Apostrof*, nr. 1–2 din 1991, p. 11 (redactată în 1982 pentru Al. Mirodan, *Dicționarul neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, vol. 1 (A–C), Tel Aviv, Editura Minimum, 1986, pp. 208–211; text retipărit în N. Steinhardt, *Eu însumi și alți câțiva (eseuri noi și vechi).* Ediție alcătuită și îngrijită de Ioan Pintea, Cluj-Napoca, Dacia, 2001, pp. 327–330); 2. Virgil Bulat, „Repere bio-bibliografice", în *Jurnalul fericirii.* Ediție îngrijită și note de Virgil Ciomoș. Postfață și repere bio-bibliografice de Virgil Bulat, Cluj-Napoca, Dacia, 1994, pp. 417–425; 3. N. Steinhardt, „Mărturisire", în vol. *Primejdia mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pintea*, Cluj-Napoca, 1993, pp. 163–175; 4. „Ziua a doua", în *Primejdia mărturisirii*, ed. cit.; 5. autobiografia din 1987 a lui N. Steinhardt, publicată, cu o notă explicativă a lui Răzvan Bucuroiu, de Fundația Anastasia, filiala Zalău, sub titlul „În arhivele mănăstirii Rohia s-a găsit autobiografia lui Nicolae Steinhardt", în *Ziua*, nr. 913 din 21–22 iunie 1997, p. 4 (text considerat inedit, retipărit cu o notă de T. Slama-Cazacu și urmat de un cuvânt din 1990 al Arh. Serafim Man, „Scriitorul în haine monahale", în *România*

literară, nr. 46 din 19–25 noiembrie 1997, p. 3); 6. N. Steinhardt, *Dumnezeu în care spui că nu crezi... Scrisori către Virgil Ierunca (1976–1983)*. Ediție îngrijită și note de Monica Manu, București, Humanitas, 2000; 7. George Ardeleanu, „Date bio-bibliografice", în *N. Steinhardt*, București, Aula, pp. 56–60; 8. Florian Roatiș, „Fișă bio-bibliografică", în *N. Steinhardt în interviuri și în corespondență*. Ediție îngrijită și note de Florian Roatiș, Baia Mare, Editura Helvetica, 2001, pp. 159–165; 9. Alex. Ștefănescu, „N. Steinhardt", *România literară*, nr. 20 din 21–27 mai, p. 11 și nr. 21 din 28 mai–3 iunie 2003, pp. 10–11; 10. George Ardeleanu, „207 & Co. 30 de ani în vizorul Securității: N. Steinhardt", în *România literară*, nr. 25, 6 iulie 2004, pp. 14–19.

** Mulțumesc călduros și pe această cale doamnei Olimpia Costin de la Arhiva Primăriei sectorului 1 din București pentru amabilitatea de a-mi fi pus la dispoziție, cu maximă promptitudine, aceste informații care infirmă datele de stare civilă vehiculate până acum de biografiile lui N. Steinhardt.

Nicolae Steinhardt fără barbă

de Toader Paleologu

Recitirea scrierilor de tinerețe ale lui Nicolae Steinhardt are asupra mea același efect ca examinarea fotografiilor sale din epocă, în care apare fără barba albă de care nu mai poate fi separată imaginea sa. E el, și totuși nu e el. Se regăsesc în acele fotografii privirea scânteietoare și îndrăzneață, vioiciunea încântătoare a omului atent cu ceilalți, energia paradoxală a unei constituții delicate. Pe una dintre ele poate fi văzut mergând pe stradă alături de mama sa cu un amestec de afecțiune voioasă și respect protector. Așa l-am cunoscut și în relațiile cu femeile din familia mea, întotdeauna drăguț, prevenitor și sincer admirativ. Rareori un călugăr va fi fost un om atât de galant. Cu bunica mea din partea tatei, bunăoară, a avut una din acele mari prietenii bazate pe o admirație reciprocă fără limite, ale cărei urme se regăsesc în *Jurnalul fericirii*. Ea încarna pentru el prototipul marii doamne, firească în frumusețea, în modestia și în fermitatea opiniilor sale (ei erau „reacționarii", în opoziție cu așa-zisul „drag progresist" care era tatăl meu). În schimb, bunica era absolut fermecată de extraordinara inteligență a prietenului fiului ei și îmi imaginez că se simțea reconfortată de acordul dintre ea și acest intelectual strălucit. Se înțelegeau în orice privință, cu excepția regelui Carol al II-lea, detestat de Steinhardt și admirat de loiala

sa prietenă din tinerețe. La rându-i, soacra tatălui meu a murit rostindu-i numele (își împlinise o datorie de caritate în a veni constant s-o viziteze în timpul îndelungatei ei suferințe) și tot el a fost acela care s-a însărcinat cu găsirea unui preot pentru ultimele clipe ale celei de-a doua soții a tatălui meu. A merge la mormântul ei a fost, de-a lungul a numeroși ani, unul din ritualurile prieteniei dintre cei doi bărbați. În ce o privește pe mama, ei n-au încetat să-și ofere unul altuia ceea ce ea numea „pisoiași", adică mici obiecte drăgălașe. E poate stupid, ca orice sentiment adevărat, dar îmi amintesc cât de disperată a fost când s-a anunțat moartea lui Steinhardt pentru că nu putea să-i mai dea o fotografie cu pisoiași. Într-adevăr, zicea mama, „Nicu iubea atât de mult pisoiașii!"

În alte fotografii, probabil din aceeași epocă, îl vedem în calitate de petrecăreț, în mijlocul unuia din acele „ceaiuri dansante" care înlocuiseră balurile prin anii treizeci. E, fără îndoială, extrem de surprinzător să-l descoperim pe viitorul călugăr într-o astfel de postură. Și tocmai acest petrecăreț flamboaiant este autorul scrierilor despre iudaism și antisemitism pe care publicul român le va putea citi pentru prima dată în aceste pagini. Născut în 1912, Steinhardt avea deci în jur de douăzeci și cinci de ani când a publicat în franceză aceste două lucrări, una chiar la Paris, și nu era la primele sale încercări. În 1936 își tipărise la București teza de doctorat despre *Principiile clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional*, în vreme ce adevăratul său debut editorial l-a constituit volumul *În genul tinerilor*, din 1934, în care parodia cu vervă și talent retorica tinerei generații. Eliade, Cioran, Noica și alții erau caricaturizați de acest tânăr mai tânăr decât ei, dar care

se voia „un partizan al bătrânilor". De fapt, toată problematica conflictului dintre generații era pentru el lipsită de sens, cum erau și împărțirile, în vogă atunci, pe criterii de clasă sau de rasă. Pentru Steinhardt, care era înrudit cu Freud și care dormise chiar pe faimoasa canapea cu prilejul trecerii sale prin Viena, opoziția dintre fii și tați era una din aberațiile vremii. El însuși avea o mare afecțiune pentru tatăl său, Oscar, în legătură cu care nu posed decât trei tipuri de mărturii: amintirile, prin forța lucrurilor lacunare, ale tatălui meu, care îl descrie ca fiind „foarte comic", o fotografie în care apare singur și câteva cuvinte aparent dure adresate fiului său. Fotografia în chestiune îl înfățișează la bătrânețe, elegant în ciuda dificultăților financiare, cu un aer de înțelepciune, subliniat de calviție și de două urechi mari, demne de un buddha. În ce privește cuvintele dure amintite, e vorba mai întâi de cele două „dobitocule" cu care și-a gratificat fiul în momente foarte importante. În română, „dobitoc" semnifică animal sau tâmpit. Grațioasa apostrofă paternă ar putea fi deci tradusă în franceză prin *imbécile!* sau, mai drăguț, prin *gros bêta!* De fapt prima variantă exprimă litera, în vreme ce a doua captează mai degrabă sensul acestei insulte afectuoase. Într-adevăr, încă adolescent, Nicolae Steinhardt își atrăsese în urma unei escapade cea dintâi dojană, fără mânie, a tatălui său. A doua oară fusese cu prilejul intrării trupelor sovietice în București, în vreme ce rătăcea printr-o mulțime de curioși. De astă dată sensul era că n-aveai nevoie să te uiți prea mult ca să vezi, adică dacă nu erai „dobitoc" înțelegeai repede că o altă nenorocire se abătea asupra țării, deci și asupra burgheziei evreiești din care făcea și el parte. Anticomunist și liberal Steinhardt fusese încă din tinerețe, cum

arată scrierile sale din anii treizeci, dar vorba scurtă și pătrunzătoare a tatălui reducea o întreagă filozofie politică la esențial: identificarea neîntârziată și fără comentarii a noului inamic. Ea avea și virtutea palmelor aplicate brusc discipolilor de către unii maeștrii zen pentru a-i trezi. În ce privește cea de-a treia injoncțiune părintească dură, ea constituie una din formulele cele mai tulburătoare și profunde asupra cărora mi-a fost dat să meditez prin intermediul lui Steinhardt. Când a fost arestat în ianuarie 1960, în cadrul procesului Noica, tatăl său i-a spus în semn de bun rămas: „Să nu fii jidan fricos!" Tulburătoare este această scurtă propoziție din mai multe motive. Cuvântul „jidan" e, mai întâi, foarte injurios. Apoi, referința la frică pare să accepte una din cele mai veninoase prejudecăți antisemite, aceea a pretinsei lașități a evreilor. Or, s-a văzut, oracolele bătrânului Oscar închideau întotdeauna în spatele aparenței cuvintelor un sens ascuns. El nu era nicidecum unul din acei „evrei antisemiți" pe care îi descrie Nicolae Steinhardt în *Iluzii și realități evreiești*. Dimpotrivă, antifraza ironică a tatălui este unul din cele mai puternice apeluri la curaj ce se pot imagina. O asemenea vorbă de duh într-o situație atât de dramatică e prin ea însăși dovada unei astfel de virtuți aspre: „Fiule", se subînțelege, „nu te mai gândi la mine, nu te mai gândi la durerea pe care aș avea-o separându-mă de tine prin închisoare sau poate prin moarte. Ceea ce contează — și ceea ce contează pentru mine înainte de orice — este păstrarea onoarei, a ta și a mea și a unui întreg popor." Firește, e o anumită grandilocvență în această exegeză a cuvintelor bătrânului Steinhardt și sunt de acord că se poate recunoaște aici tânărul cititor al lui Plutarh. Dar una din moștenirile de care sunt

cel mai mândru este tocmai traducerea franceză a *Vieților oamenilor iluștri*, care mi-a fost încredințată de Nicolae Steinhardt. Și dacă traduc cuvintele tatălui său într-un limbaj inspirat de Caton din Utica este pentru a sublinia mai bine faptul că simplitatea lui îmi pare, cum ar spune Montaigne, „mai frumoasă".

Se vede bine că respectul față de părinți, înscris în Decalog, este de fapt spiritul care însuflețește ansamblul lucrărilor de tinerețe ale lui Steinhardt, ce se înscrie în fals contra „juvenismului" anilor treizeci. Ceea ce explică strânsa conexiune dintre rațiune și tradiție, liberalism și conservatorism. Oricât de diferite ar fi între ele, la prima vedere, o teză despre dreptul constituțional, o parodie cu intenții polemice, o apărare a iudaismului tradițional și o analiză riguroasă a prejudecăților referitoare la evrei, există evident o aceeași inspirație care lucrează în toate aceste texte. Raționalismul clasic revendicat în teza de doctorat e tot atât de „reacționant" în fața „noilor tendințe" pe cât este ironia devastatoare la adresa verbiajului „noii generații". Asemenea lui Montaigne, Steinhardt era un adversar al „noutăților" (*nouvelletés*) neverificate prin experiență și, asemenea lui Aristofan ori Caragiale, vedea în râs cea mai bună armă a conservatorismului. La nevoie știa foarte bine s-o mânuiască, cu toate că în *Iluzii și realități evreiești* atrăgea atenția asupra primejdiei de a face glume în momente atât de dramatice ca acelea ale persecuției naziste. Dacă un ironist renunță la zâmbet înseamnă că situația a devenit într-adevăr alarmantă. Or, această cărțulie din 1937 e tocmai un strigăt de alarmă aidoma cu cel care ar fi fost, fără îndoială, continuarea sa anunțată, nu și publicată, care trebuia să se intituleze *Religia antisemită*. Coroborând

diferitele elemente ale gândirii tânărului scriitor, se vede că, într-adevăr, după el, antisemitismul este religia unei lumi părăsite de religiile tradiționale.

Nici umbră de romantism în această apologie a tradiției. Critica romantismului e chiar laitmotivul cel mai constant al acestor scrieri. Din acest punct de vedere, ești îndemnat să te întrebi dacă nu există o oarecare influență maurrassiană la un autor atât de antigerman și de antiromantic, care se declară, între altele, plin de admirație pentru catolicism din pricina sensului ordinii, autorității și tradiției pe care acesta îl posedă. În definitiv, în perioada interbelică exista un anume „maurrassism" vag și difuz, ce impregna gândirea unor oameni care se puteau situa politic la antipozi față de Maurras și nu îmbrățișau încăpățânarea ciudoasă a luărilor de poziție ale acestuia. Firește, Steinhardt îl citează în trecere, dar mi se pare că, în ciuda unor asemănări mai degrabă retorice, filozofia profundă a scrierilor sale este total impermeabilă la orice fel de „maurassism", oricât de vag. Critica sistematică a romantismului îi vine mai degrabă de la Ernest Seillière, ca și utilizarea frecventă și destul de eronată a termenului „mistică". În ce privește antigermanismul, într-adevăr excesiv și strident pentru cititorul de astăzi, el constituia, fără îndoială, o reacție legitimă sau în tot cazul comprehensibilă din partea unui evreu liberal amenințat în însăși existența sa de rasismul hitlerist. Afirmațiile expeditive despre filozofia și cultura germană nu strălucesc prin subtilitate, dar nu era cu adevărat momentul subtilităților. Esențial era să se „reziste la narcoticele inamicului", pentru a utiliza această definiție schmittiană a raționalismului occidental (*Glossarium*, p. 268).

Omul care scrie aceste cărți curajoase este același care a refuzat să fie martorul acuzării în procesul Noica. Iar omul care își clamează aici atașamentul față de părinți e, de asemenea, același cu cel care afirmă prin botez credința în solidaritatea prin Resurecție a tuturor. Poate mă înșel, și sper să fiu corectat dacă este cazul, dar am impresia, ținând seama de amintirile tatălui meu, că bătrânul Steinhardt înțelesese mobilurile fiului său, el însuși rămânând sceptic față de conținutul religiei adoptate de acesta. O astfel de atitudine discretă și respectuoasă e chiar „mai frumoasă" decât botezurile în serie pe care și le-ar putea dori propagandiștii ideologici ai ortodoxiei. Pentru cine crede în comuniunea sufletelor, un sfânt per familie e absolut suficient. E suficient ca ceilalți să fi fost oameni extrem de cumsecade, admirabili ca fidelitate și curaj (o reverență adâncă revine aici Ellei Goldstein, vară cu Steinhardt, grație căreia am putut să citesc pentru prima oară, cu vreo șaisprezece sau șaptesprezece ani în urmă, *Iluzii și realități evreiești*; rămasă în România, ea a fost o rudă devotată și un sprijin neclintit în situații adesea dificile).

Dacă insist atâta pe acest aspect este pentru că vreau cu orice preț să resping tentația de a-i opune radical pe cei doi Steinhardt, pe evreu și pe convertit. Această tentație e puternică de ambele părți. La una din extreme se aud cei pentru care Steinhardt a fost un „evreu antisemit", pentru a întrebuința noțiunea dezvoltată de el însuși. Există și alții mai moderați, ca regretatul Iosif Sava, pentru care Steinhardt a abandonat pur și simplu religia părinților săi. La celălalt capăt sunt cei care nu văd în el decât pe convertitul mărturisind superioritatea creștinismului și pe evreul asimilat, ilustrând virtuțile poporului român. Or, din punctul meu

de vedere, fidelitatea față de părinți e atât de centrală în gândirea lui Steinhardt, încât nu pot să accept decât transformarea, dar nicidecum dispariția ei. Antisemiții în sutană, care îl priveau cu animozitate pentru că era evreu, aveau dreptate în sensul că el nu se considera detașat de ființa sa originară. După mine, tot spiritul neîmblânzit al bătrânului Oscar e cel care a continuat să-l însuflețească. În *acest* sens trebuie înțeleasă afirmația pe care am făcut-o la început că în cărțile sale de tinerețe Steinhardt e deopotrivă el însuși și totuși diferit.

Revenind însă la acea noțiune delicată de „evreu antisemit": Steinhardt propune o explicație dintre cele mai ingenioase. Propriu antisemitismului este, spune el, să se afirme existența a ceea ce se numește „problema evreiască", în condițiile în care nu există decât „probleme evreiești" concrete. A lua drept monedă curentă o astfel de concepție înseamnă pur și simplu a te lăsa înveninat de „narcoticele inamicului". Această teorie este, cred, justă, dar aplicarea ei în cazuri particulare e uneori problematică. Bunăoară, a-l califica drept antisemit pe Bernard Lazare, cum face Steinhardt, e destul de paradoxal. La mijloc e, cum am spus, vârsta foarte tânără a autorului, poate și dorința de a face să triumfe o teză prin forța exagerării. Mai interesantă ar fi fost discutarea unui caz necunoscut în epocă în Franța, dar care a făcut și mai face multă vâlvă în mediile intelectuale românești. E vorba de cartea *De două mii de ani* de Mihail Sebastian și de faimoasa prefață a lui Nae Ionescu. Marea problemă care agită spiritele este de a ști dacă acest din urmă text e antisemit sau nu. Or, teoria lui Steinhardt permite un răspuns afirmativ în măsura în care prefața în chestiune e în întregime

construită pe ideea unei predestinări la suferință și pe un „tragism" fundamental, care ar constitui esența „problemei evreiești". Și asta în ciuda simpatiei reale pe care Nae Ionescu a arătat-o multor evrei, denunțării ferme a vandalismelor antisemite sau interesului viu pentru tradițiile spirituale ale iudaismului. Discuția în jurul scânteietorului profesor de filozofie e în foarte mare măsură întunecată din pricina întortocheatelor sale calcule politice, inspirate de ideea curioasă după care se asediază centrul prin flancuri, adică se ajunge la putere dând ocol prin extreme. Prefața la romanul lui Mihail Sebastian nu se datorează în principal, după părerea mea, orientării prolegionare a autorului său: Garda de Fier era, într-adevăr, o asemenea *auberge espagnole*, încât adeziunea nu implica automat adoptarea „ideilor" pe care zadarnic ai încerca să le pui cap la cap; iar simpatia fără adeziune formală era, desigur, și mai puțin constrângătoare. Textul lui Nae Ionescu este, în schimb, impregnat de acel antisemitism foarte special de care vorbește Steinhardt în *Iluzii și realități evreiești*. Moda intelectuală a „tragismului", ridiculizată în cartea parodică despre tineri, explică o contaminare a romancierului și a prefațatorului — în grade diverse, firește — printr-un veritabil reducționism privitor la „realitățile evreiești". Propun publicului românesc această soluție — sper nuanțată — la marea dezbatere despre Mihail Sebastian și Nae Ionescu, în ideea că am fructificat, printr-o situație concretă, sugestiile incitante ale tânărului Steinhardt.

Dar, înainte de a termina, aș vrea să-i dau din nou cuvântul, după exemplul lui Montaigne care își încheie eseul despre Caton din Utica printr-o serie de citate. Astfel, cititorul va putea să caute el însuși în corpul tex-

tului cele câteva perle, strălucitoare sau șocante, pe care le-am subliniat în cursul relecturii mele:

„această stupidă religie de-a-ndoaselea, această tiranică birocrație impotentă, această vastă escrocherie care duce de-a dreptul la antisemitism și care este social-democrația";

„divorțul, mijloc de disoluție prezentat și glorificat de societatea modernă ca un panaceu"; „să ne eliberăm, într-un cuvânt, de orice formă de modernism";

„acești noi René, nefericiți din pură afectare, care atrag atenția asupra inexistentei lor tragedii filozofice";

„convertirea nu implică în mod necesar antisemitismul";

„când pierde punctele de contact cu liberalismul, democrația nu mai e decât un regim abominabil";

„Renan, acest fals prieten al evreilor. Acest boșofil, acest rasist, acest antisemit ipocrit care semăna enorm cu Drumont";

„antisemitismul musulman e cel mai feroce din câte se pot imagina";

„măgarul sinistru care a fost Durkheim [...] șef al ridicolei școli de sociologie".

Un om care se exprimă cu o asemenea libertate, fie că are sau nu dreptate, trebuie citit și recitit ca un trezitor. Neîndoielnic, el a fost, cum spune Montaigne despre „liberalul" La Boétie, un suflet modelat după tiparul antic.*

---

* Prefața lui Toader Paleologu a fost scrisă în franceză; traducerea aparține Vioricăi Nișcov. (*N.ed.*)

ESEU DESPRE O CONCEPȚIE CATOLICĂ A IUDAISMULUI*

* *Essai sur une conception catholique du Judaïsme*, Cultura românească, S.A.R., Bucarest, 1935.

Introducere

Autonomia religiei — 1. Ca toate disciplinele spiritului uman, și religia se bucură, printre celelalte valori, de o reală autonomie. Confuzia creată de timpurile moderne în privința genurilor literare și a diverselor științe e primejdioasă și inacceptabilă deopotrivă. Spiritul frivol al vremii este responsabil de amestecul unor lucruri firește apropiate, dar indiscutabil diferite. Precum morala și religia.

Ar însemna să se sacrifice prea mult moralei vrând a o substitui caracterelor proprii disciplinelor învecinate, care își au rațiunea lor de a fi. Fundamentul religiei nu ar putea fi decât moral. Altminteri, un misticism deviat ar sfârși prin a transforma sentimentul religios în instinct josnic. Dar, prin natura sa, moralismul excesiv tinde să zdruncine și să elimine orice organizare religioasă. Ostilitatea pe care el o manifestă față de cadre și instituții vine din înrudirea sa cu protestantismul. Aici ca și acolo, aceeași pretenție nesăbuită de a înlocui elementele specifice religiei cu panaceul moralismului. Adevărul e altul: credința constituie punctul de separare și marchează superioritatea religiei față de morală.

2. Dacă Religia nu e Morală, atunci cu atât mai puțin ar putea fi o anumită morală. Căci una dintre consecințele confuziei este, mai devreme sau mai târziu, proclamarea *științei moravurilor* ca bază a noii mistici.

Ca știință, morala dispare, iar imoralitatea reprezintă sfârșitul oricărei încercări de organizare a conștiinței în afara religiei. Concepția moralismului suficient sie însuși este o politică înțeleasă între cei doi poli ai absolutismului de stat sau ai ateismului social. Se poate lesne invoca relativitatea moralei spre a declara sfârșitul tuturor principiilor și înlocuirea lor prin nu se știe ce fel de *nouă morală*. Dacă religia lipsește, ce forță ar putea să i se opună?

3. Talmudul deduce din liberul arbitru al omului[1] ideea imposibilității perfecțiunii și existența păcatelor. Ceea ce vrea să spună că omul nu e scutit de păcate. Apoi, altă consecință, ideea de iertare și de ispășire. Este contrariul absolut al moralismului protestant.

Dat fiind că nu are o idee clară despre existența păcatului, rezultă că acesta duce fie la un moralism înverșunat, consecință a îndoielilor sale privind ispășirea, fie, prin jocul raționalismului lipsit de premisă, la imoralitate: nu există păcat, sau, altfel spus, duce la sofismul cel mai vulgar, care constă în a declara contrariul a ceea ce este, a identifica o acțiune rea de un fel sau altul cu virtutea.

Această din urmă ipoteză constituie cazul celui mai celebru imoralist al vremii noastre, pe care îl analizează și combate marele critic Henri Massis. „Lipsită atât de căință, cât și de iertare, dar amăgită de « morală », căutarea lui Gide tinde în întregime spre propria sa justificare. Dar omul n-are nevoie să se justifice, ci să se perfecționeze." În vreme ce „Gide nu-i propune decât să se *accepte*".

---

[1] „Orice lucru este prevăzut (de Dumnezeu); cu toate astea (ne) este dată libertatea alegerii." (*Aboth*, 3, 19)

Realismul moral iudeu, exprimat de o etică ce a traversat secolele și a format armura unei societăți, împacă slăbiciunile naturii umane cu marele principiu al efortului îndreptat spre progresul moral.

4. Dacă fiecare sistem filozofic ar avea pretenția să se erijeze în sectă religioasă, ce *variații* noi și teribile n-ar rezulta de aici! Filozofia, care cuprinde tot ce n-ar putea să fie acceptat în altă parte, care a pierdut simplitatea frumoasă și modestia antică, a devenit în zilele noastre acest morman de abstracții greoaie și gratuite, de imoralități subtile, de cinisme brutale, de vaticinații catastrofice.

Supusă spiritului critic și variabilă prin definiție, filozofia, sub aspectul său rezonabil, poate satisface curiozitățile legitime ale spiritului nostru, dar nu poate înlocui o serie de principii unitare și solide. Pentru a constitui o religie e nevoie și de altceva decât de speculații aride și îndepărtate. Materialiste sau nu, ele suferă de același viciu congenital.

5. Mai mult ca orice, religia nu trebuie confundată cu o anumită filozofie proastă pe care o degajă faptele și gesturile rabinilor moderniști, ale doamnelor cu înclinații mistice, ale politicienilor progresului și ale semidocților. Sub pretextul progresului, se dă cu ușurință drept de cetățenie celor mai vulgare și mai extravagante idei. Trebuie să se țină seama de cei săraci cu duhul, al căror număr crește continuu în lumea modernă, înainte de a le acorda libertatea filozofică ce se cuvine doar marilor inteligențe, înarmate cu un solid bun-simț.

6. Se susține de asemenea că religia ar fi un soi de erudiție. Filologia, istoria și teologia sunt prezentate evreilor ca fiind legate în chipul cel mai intim de starea lor religioasă, de esența însăși a credinței lor. Se pare

că pentru a fi agreat în sânul comunității religioase evreiești trebuie ca fiecare credincios să posede, cu o subtilitate fără pereche, toate meandrele limbii aramaice. Împotriva celei mai sincere credințe sunt ridicate barierele aproape de netrecut ale dificilei științe talmudice.

Ceea ce nu vrea nicidecum să însemne că clerul și doctorii nu trebuie să fie talmudiști de prim rang și chiar filologi, dacă cercetările lor o cer. Dimpotrivă, e de dorit ca această preocupare, respectabilă în cel mai înalt grad, să devină punctul de atracție a numeroase spirite calificate. De altfel, pentru cei care o posedă, erudiția nu poate fi decât un auxiliar, o etapă. Nu un punct de sosire. Scopul acestui studiu nu stă în aroganța științifică suficientă sieși. Singurul scop veritabil este cunoașterea aprofundată a religiei noastre. Aceiași rabini care s-au împopoțonat cu titlul deplasat de doctor în filozofie și a căror situație n-are cum să fie înălțată în rang de literele Dr puse înaintea numelui lor, ea decurgând din sfințenia misiunii ce le revine, joacă rolul unor Tartuffe filologici.

Trebuie spus pe șleau că religia nu este o carieră de erudiție. Întocmai ca morala, religia nu poate fi confundată cu știința. Din același *scientism* se inspiră fie știința religiilor, fie dorința de a vedea în acestea doar eșafodajul pe care îl formează disciplinele lor auxiliare cu caracter științific. Un comtisme de-a-ndoaselea prezidează aceste elucubrații vagi. Înveți o știință, nu înveți o religie. La religie ajungi prin credință și practică.

7. Dimpotrivă, dacă religia nu e morală, o anumită morală, filozofie, o anumită filozofie, o știință sau pretextul unei erudiții, atunci ea este credință. Ceea ce vrea să însemne o mistică disciplinată de legile rațiunii. Doar

că, se cuvine precizat, acest element, moralizat și organizat, rămânc indispensabil.

8. Această credință comună mai multor indivizi devine legătura dintre ei prin enunțul său sub formă de dogmă. Orice propunere privitoare la organizarea comunității religioase evreiești trebuie să pornească, fără doar și poate, de la intangibilitatea cea mai absolută a dogmelor. Ceea ce vrea să spună că propunerea pe care o prezintă pe scurt cărțulia de față subînțelege acest mare principiu și tinde doar la consolidarea adevăratei tradiții. Dogma singură, prin valoarea și intransigența ei, ne ferește de primejdiile noilor idolatrii — secte, magii și teozofii care abundă în secolul al XX-lea.

9. Un aspect nicidecum de nesocotit este partea formală, de care nu se poate dispensa nici o religie. Cultul este astăzi mai important ca oricând. Formele pe care unii le neglijează sau le disprețuiesc pe nedrept își datorează importanța valorii lor educative, fecundității lor în domeniul disciplinei, forței prestigiului lor și, în cele din urmă, rolului lor general de armătură a edificiului religios.

Fanatismului mecanizării și nivelării i se opun instituțiile maiestuoase, al căror efect este favorabil naturii violente și nesăbuite a omului. Abstractitatea unei filozofii nu este suficientă. Nici măcar sinceritatea credinței. Trebuie împlinite acele obligații care, prin dubla lor forță de exemplu și de solidaritate, constituie cel mai bun cadru pentru ca, practicând o viață religioasă, sufletele noastre să se liniștească. Oroarea absurdă față de formă ca atare a fost una din cauzele cele mai pernicioase ale identificării iudaismului cu acea formă negativă a religiei care e fanatismul ateu.

10. Nu trebuie pierdut din vedere nici elementul format în sânul religiei de ansamblul disciplinat al regulilor și de totalitatea cadrelor umane. Dogmele și, dedesubtul lor, săvârșirea ritualului, prescripțiile formează un corp de legi care însuflețesc credința, iar ea, la rându-i, îi conferă acestuia consistență. Cele mai bune reguli nu valorează decât prin cadrele umane care le slujesc. Organizarea ecleziastică e la fel de importantă ca și studiul legilor. Cele mai bune mijloace de a asigura, în interiorul clerului, o ierarhie strictă, iar în exterior, prestigiul acestuia în fața altor confesiuni și în fața masei laice a propriului cult, iată esențialul. Doar atunci când sunt organizate cadrele umane nu prefac formele în superstiții, credința în misticism brut, și asigură menținerea tradiției.

Un ansamblu de reguli, practicarea regulată a cultului (sub o formă accesibilă), sentimentul comunității în credință, perpetuarea tradiției, cadre pentru activitatea umană, nu avem oare aici toate datele unei Instituții?

11. Ceea ce definește religia nu este aspectul său național, ci caracterul său universal. Credința e accesibilă oricărui individ, legat altminteri de alte contingențe temporale precum statul, profesia sau domiciliul. Deci poate să fie o coexistență sau o separare completă între naționalitatea și confesiunea cuiva.

12. Aceasta din urmă n-are nimic a face cu un cerc închis de preocupări economice sau sociale. Opere rezervate inițiativei individuale și stabilimente a căror întreținere revine statului nu vor putea să devină niciodată activitatea exclusivă a unei comunități confesionale. La cealaltă extremă se află snobismul micilor cercuri care monopolizează religiozitatea.

13. Trei forțe se opun ca religia să devină o formă de anarhie individuală: formele, clerul, ansamblul regulilor. Primele impun îndeplinirea regulată a anumitor obligații și asigură continuitatea credinței nu doar a unuia singur, ci a ansamblului; nu a unei aspirații, ci a realizării ei precise. Ele îndepărtează de calea izolării, feresc de extrema mobilitate la care ar fi supusă orice credință devenită căutare filozofică liberă, individuală. Clerul garantează aceste trei mari principii, ale autorității, unității și ierarhiei, iar pe deasupra realizează tipul de teritoriu rezervat care situează religia în afara aglomerării cotidiene și a zvâcnirilor opiniei maselor. Prin însăși existența sa, clerul tinde să sustragă legile vieții religioase de sub competența abuzivă a bunei voințe individuale și a voinței unei majorități instabile.

El și-ar putea îndeplini această funcție cu atât mai bine cu cât ar fi mai puternic organizat și unit. Autoritatea derivă din legitimitatea funcției și nu poate fi exercitată decât prin separarea netă dintre cei care o dețin și laici. Iată un adevăr care nu este îndeajuns de recunoscut. S-au văzut astfel rabini care, mai preocupați fiind de profesia lor auxiliară sau de titlul lor temporal decât de propria lor misiune adevărată, s-au străduit să facă uitat, cu orice preț, orice distanță, orice semn distinctiv, orice marcă exterioară. Consecința necesară a fost dispariția autorității concretizate de aceste forme la care s-a renunțat prea ușor. Dogma și toate regulile care o înconjoară și care decurg din ea, ca și formele pe care clerul le respectă și le impune, sunt singurele capabile să pună frâu indiferenței și ireligiozității, sau formelor mistice inferioare.

Autonomia iudaismului — 14. Printre adversarii iudaismului s-a răspândit ideea cvasiidentității dintre

acesta și anumite doctrine politice, datorate uneori unor evrei botezați sau renegați. Există printre evrei și unii slabi de înger, care s-au lăsat convinși și care deduc de aici nu doar adeziunea lor la un curent politic, ceea ce ar fi conform cu libertatea lor politică, dar și identificarea iudaismului cu o politică smintită ori atee.

Confundând iudaismul cu comunismul, se atribuie primului erorile celui de-al doilea, i se slăbește poziția și este lăsat la discreția argumentelor care nu lui trebuie să i se adreseze. Iudaismul este astfel blocat între atacurile adversarilor comunismului și fondul ireligios al acestuia.

„Ca religie, iudaismul e absolut incompatibil cu marxismul și cu francmasoneria, sectă antireligioasă care se ridică împotriva tuturor credințelor religioase."[2] Și: „Ideile socialiste, comuniste, bolșevice sunt în opoziție totală, fundamentală cu iudaismul."[3]

Dincolo de această constatare, e adevărat că, dacă se admite posibilitatea divizării politice în rândul membrilor unui stat, și cu atât mai mult printre cei ai unei confesiuni, monopolizarea unei religii de către un partid politic e de neconceput. Când această confiscare e efectuată de o doctrină a renegării, rezistența trebuie să fie cu atât mai vie. Trebuie repetat acest adevăr esențial: iudaismul nu are nimic a face cu nici o doctrină politică, mai ales cu partide atee și revoluționare.

15. Un alt mare principiu: iudaismul nu e un sistem politic. Calitatea de evreu este independentă de orice speculație filozofică. Adeziunea la adevărul religios

---

[2] Oscar de Férenzy, *Les Juifs et nous Chrétiens*, 1935, pp. 125–126.

[3] *Ibidem*, p. 162.

nu ia calea filozofiei. Când se ajunge la el, se găsește nu o metafizică, ci forța calmă a credinței.

16. Specificul iudaismului nu poate fi plasat în domeniul rasial. Există trăsături care îi diferențiază pe evrei de ceilalți, dar care nu sunt mai accentuate decât acelea care îi separă pe bretoni de provensali sau pe lombarzi de sicilieni. Și, fără îndoială, ei își pot revendica titlurile și gradele în sânul acestei mari familii mediteraneene, în marea operă a civilizației europene și în sânul rasei albe.

Știința este unanimă în a recunoaște că: „Din punct de vedere rasial, e imposibil de stabilit o diviziune netă între evrei și non-evrei."[4]

17. Naționalismul, doctrină la modă, devine la evrei purtătoarea de cuvânt a unei confuzii între religie și națiune. Doctrina este la fel de puțin clară. Ea îmbracă aspectele care îi convin, mergând de la ateism la vitalism. Uită de credință, dar are o credință oarbă în „Cultură" ca panaceu mistic.

18. S-a mai pretins, rând pe rând, că iudaismul e reprezentat fie de proletariat ca atare, categorie aproape ideală, în tot cazul idealizată de profitorii săi, fie de marea finanță, în cadrul căreia membrii săi figurează în număr mic și-și păstrează prea puțin caracterul evreiesc.

În realitate, evrei se găsesc în aproape toate categoriile sociale cu un număr infinit de variații în materie de avere și cu funcții economice din cele mai diferite.

19. Concluzia socializanților și filozofarzilor ar trebui să fie un vag teism sau, mai mult, pur și simplu un ateism. Or, iudaismul nu e un ateism. E o religie puternică.

---

[4] Arthur Ruppin, *Les Juifs dans le monde moderne*, 1934, p. 16.

20. Apropierea care se face între iudaism și francmasonerie e foarte slab justificată. Motivele sunt simple: în primul rând, francmasoneria e ireligioasă sau chiar antireligioasă; în al doilea rând, organizarea ei e perfect străină evreilor, care nu figurează în ea decât în număr restrâns. Ce raport există între aceștia și ceea ce în unele țări este o asociație filantropică, iar în alte părți o rețea de cluburi politice sau o farsă de prost gust? În ce-i privește pe evreii care fac parte din ea, calitatea lor nu justifică în nici un fel pretenția de a putea reprezenta altceva decât propria lor nulitate.

21. Printr-un straniu paradox, această veche religie care este iudaismul a ajuns să simbolizeze manifestările modernismului. E curios de văzut cum toate elucubrațiile literare, muzicale, filozofice sunt prezentate, de către protagoniștii sau adversarii lor, ca sinonime cu spiritul ebraic. Modernism, iudaism, simpla lor conexiune e absurdă.

22. Nu se poate spune și repeta îndeajuns că evreii nu au nimic în comun cu această stupidă religie de-a-ndoaselea, cu această tiranică birocrație impotentă, această vastă escrocherie care duce de-a dreptul la antisemitism și care este social-democrația. Căci, confundând cele două lucruri, ajungi să crezi că iudaismul ar trebui să adopte, în ce privește principalele probleme, un punct de vedere socialist, punctul de vedere al acestei mișcări care l-a exploatat întotdeauna și căreia el i se opune atât în calitate de comunitate religioasă universală (aspect sub care îl considerăm), cât și ca națiune.

Revoltătoarea superstiție feministă care contrazice toate tradițiile evreiești, după cum constată un ilustru rabin, este prezentată, dimpotrivă, de câțiva rău-

voitori sau de câțiva inși rătăciți ca unul din punctele programului pe care ar trebui să-l urmeze evreii pentru a se pune de acord cu bazele societății viitoare. Dimpotrivă, „la baza vieții sociale a iudaismului se plasează familia. Talmudul veghează constant la menținerea purității și la asigurarea stabilității ei"[5].

Pe lângă adevărata cultură, se înalță edificii de mântuială, afirmații pretențioase, formule sforăitoare, teorii superficiale care, sub mantaua glorioasă a iudaismului și în numele progresului, abandonând vechile noastre tradiții, confundă cultura cu superstițiile gramaticale, cu mania germanei, cu încurajarea iureșului maselor către semidoctism și cu atracția vorbelor mari.

23. Nu există nici un motiv să se creadă că doar în religia evreiască s-ar putea găsi teritoriul rezervat anarhiei. Acest organism, ca toate celelalte, are nevoie de ordine, de disciplină și de ierarhie pentru a permite exercițiul autorității, consolidarea rezonabilă a originii sale, a electiei și a transmisiei sale.

Iudaismul e o religie — 24. Pentru a preciza unele noțiuni, comparațiile nu sunt inutile. Între iudaism și catolicism se poate stabili o analogie.

Catolicismul se definește în primul rând prin caracterul său universal. Credincioșii săi se recrutează din întreaga lume. Papalitatea și catolicismul sunt universale — iată, după Goyau[6], caracterul lor esențial și unic. Cea de-a doua trăsătură dominantă a catolicismului rezidă în posibilitățile sale sociale. Contactul permanent dintre enoriași și preot ține de însăși esența acestuia.

---

[5] A. Cohen, *Le Talmud*, 1933, p. 211.

[6] Georges Goyau, *La papauté et la civilisation*, vol. I, pp. 2 și urm.

A exercita o influență discretă, dar eficientă, asupra vieții de familie, a aduna credincioșii prin magnetismul său indiscutabil sunt principalele sale funcțiuni. El coboară în viața socială.

Iudaismul este, și el, universal — prima analogie. El a trăit până acum prin organizarea religioasă a forțelor sale sociale. Intransigența aceloraşi forțe sociale care au perpetuat religia îi alcătuiește fundamentul. Familia și sinagoga dezvăluie prin influența lor reciprocă această viguroasă viziune socială pe care o conține, în fond, religia noastră.

Astfel, din acest dublu punct de vedere există un paralelism impresionant între religia catolică și religia evreiască. Scriitorii catolici nu s-au ferit să stabilească această apropiere: „Acest popor catolic în felul său, de vreme ce poate fi găsit pe tot pământul și în toate patriile", spune părintele Dieux despre evrei.

După cum ceea ce îi reunește în sânul Bisericii catolice pe toți adepții săi, aparținând națiunilor celor mai diverse, este calitatea religioasă, tot astfel singurul lucru care determină compoziția iudaismului este legătura religioasă. Nu există altceva.

Într-adevăr, evreii nu posedă un teritoriu comun. Mai mult, ei n-au o limbă comună. Ebraica? Ea nu e decât latina religiei evreiești, limba rugăciunilor, aceea a textelor sacre și a exegezei lor. Orice obstacol de ordin lingvistic e inadmisibil în lumea religioasă. Latina sau ebraica își au rolul lor imens în alte domenii (ca limbă de cult și ca tezaur cultural), dar ele nu se pot interpune între credincios și credința lui.

În ce privește *idișul*, acesta nu este o limbă, ci o serie de dialecte și o sumă de expresii cu frumoase manifestări literare. Atribute insuficiente pentru a-i acorda

calitatea de liant comun. După cum esperanto nu poate crea o limbă esperantistă, după cum latina n-a creat în Evul Mediu o națiune latină, iar un jargon științific nu creează naționalitatea specialiștilor, tot așa nici produsele unui folclor comun, proverbe sau sentențe, nu posedă această facultate. Și nu trebuie uitat că: „De-a lungul istoriei lor, evreii și-au schimbat de câteva ori limba."[7]

25. Instituții politice comune lipsesc atât catolicilor, cât și evreilor. Statul papal era domeniul privat al capului Bisericii, o garanție teritorială. Tot astfel, apelul adresat de suverani Papei nu era decât solicitarea unei învestituri religioase supreme, care nu limita exercițiul puterii lor politice.

În persoana Papei apare întotdeauna caracterul dublu, universal și social, al catolicismului. El se îngrijește mai categoric de asociațiile sociale decât de partidele politice. Accesul la suprema demnitate catolică este deschis cetățenilor de orice naționalitate: „Publiciștii care susțin că Papa trebuie să fie italian nu sunt canoniști."[8]

26. Internaționalismul evreilor, ca și internaționalismul catolic, e de natură pur religioasă. În ambele cazuri universalitatea religiei nu este în nici un fel incompatibilă cu lealitatea națională.

27. Doar religia determină caracterul internațional al iudaismului. Ateilor nu le este la îndemână să spună că acestuia i-ar fi comune doar anumite tendințe generale ale spiritului, un anume mod de a gândi și câteva idealuri. Căci dilema este următoarea. Fie aceste tendințe sunt convingeri politice, deci predispuse la

---

[7] Arthur Ruppin, *op. cit.*, p. 276.

[8] Georges Goyau, *op. cit.*, vol. II, p. 38.

parțialitate, la particularismul ideilor politice, și formează deci o internațională ideologică. Fie, ipoteza precedentă fiind exclusă, nu rămâne din aceste afinități generale decât fondul lor real, religia (evreiască sau catolică).

Cei care își reneagă religia nu pot pretinde să alcătuiască, ei singuri, reprezentarea acestei comunități universale, negarea nefiind suficientă pentru a constitui o unitate sau pentru a-i conferi acesteia o importanță oarecare, tot așa cum renegații de fapt ai catolicismului n-au izbutit să organizeze o asociație.

Propunere

Despre necesitatea unei organizații religioase evreiești

Credința — 28. *Initium sapientiae, timor Domini* (Ps. CX)*. În orice sistem religios, credința ocupă primul loc. De aici decurge o egalitate absolută între toți credincioșii. Ea nu vrea să însemne negarea unei ierarhii clericale, ci aceea a drepturilor speciale pe care averea sau știința le conferea în templu. Cunoștințele, dincolo de valoarea lor proprie, au fără îndoială și o valoare socială, dar ele nu pot avea un privilegiu religios. Doar credința face ca o comunitate religioasă să fie vie; ea este baza acesteia.

29. A afirma preeminența credinței nu este suficient. Trebuie scoasă în evidență unitatea ei.

Prosperitatea religiei noastre e incompatibilă cu tot felul de variații și de curente mărunte, cu o serie infinită de protestantisme, cu atât mai primejdioase cu cât lucrează asupra unor mase supuse concomitent și altor influențe centrifuge.

A crea o organizare centralistă cu un singur șef suprem ar fi unul din cele mai bune mijloace de a fortifica credința și exercițiul ei. Prin vigilența sa, ea ar putea împiedica influența proastă a numărului pe zi ce trece tot mai mare al așa-zișilor rabini moderniști.

---

* Psalmul 110, v. 10: „Începutul înțelepciunii este frica de Domnul" — Biblia Sfântului Sinod, 1994. (*N.t.*)

Circumstanțele (și nici dogmele) nu s-ar opune la instalarea unei autorități încredințate Marelui Rabin de la Ierusalim, analoage cu rolul pe care îl joacă Papa la Roma.

E de la sine înțeles că o singură persoană n-ar fi suficientă pentru această muncă și că ar fi necesară o întreagă organizare, concomitent cu consolidarea clerului în toate țările locuite de evrei. Forțele centrale au avut întotdeauna un efect binefăcător. Atât din punct de vedere religios, cât și din punct de vedere intelectual sau administrativ. Pentru noi n-ar fi decât o reîntoarcere la organizarea antică a religiei noastre. Ar fi, mai cu seamă, cel mai bun mijloc de a asigura unitatea credinței.

Cultul — 30. După cum logica e indispensabilă inteligenței, tot așa cultul este indispensabil credinței. Importanța formelor, arătată mai sus, poate fi repetată aici, unde e vorba în mod expres de iudaism.

Evreii au fost în mod special atrași de simplitatea amăgitoare a protestantismului, a cărui relativă lipsă de pompă este riguros compensată de un plus de intervenție și de cenzură exercitate de slujitorii săi în viața socială. Pentru evrei această contrapondere este exclusă datorită caracterului comunităților lor dispersate, impregnate de același individualism excesiv, dar situate departe de posibilitatea unui control clerical.

Între cele două posibilități de păstrare a echilibrului nu e de ezitat. Prin formele exterioare ne apărăm de tirania clericală, limitând strict un teren în care clericii să-și poată exercita din plin privilegiile și datoriile. Frica nejustificată de forme semnifică o simplitate vecină cu ariditatea sau duce pur și simplu la botez. Credincioșii care nu află în sânul religiei lor evreiești satisfa-

cerea nevoilor lor legitime se duc să caute în altă parte aceste forme și solemnități care liniștesc nu doar sufletele simple, ci și latura simplă a oricărui suflet.

31. Formele care s-ar impune se referă atât la aspectul exterior al rabinului, cât și la aspectul interior al templului. În primul rând, orice rabin ar trebui să poarte continuu o haină de natură să indice imediat caracterul lui sacerdotal. O astfel de ținută nu e suficientă doar în timpul celebrării unei slujbe. Trebuie ca toată lumea să poată vedea în oraș că e vorba de un preot. Acestuia nu i se potrivește veșmântul civil. Nu e de urmat exemplul execrabil pe care-l dau anumiți răi rabini (acești insuportabili doctori în filozofie), împătimiți de modernism. A voi să te îmbraci ca laicii echivalează cu a prefera titlului de rabin pe acela de profesor, care nu desemnează în realitate decât o funcție derivată din funcția rabinică.

Străinul neprevenit, care intră în contact cu comunitățile evreiești prin intermediul anumitor personaje al căror caracter rabinic îl află întâmplător, nu poate fi decât îndepărtat de această bizară costumație, care nu li se potrivește.

E indicat ca în interiorul sinagogii să nu se evite fastul. Acesta nu trebuie să fie însă apanajul arogant și snob al căsătoriilor bogate dintr-un anumit templu, rezervat unei clici de „asimilați". Ci dimpotrivă, el trebuie să fie accesibil tuturor acelora care formează sprijinul religios al societății și care pot fi mișcați de harul cultului.

Și în afara sinagogii rabinii trebuie să păstreze un aspect distins și distinctiv. N-ai de ce să te extaziezi în fața rabinului cu capul descoperit, îmbrăcat în civil și încălcând Sabbatul.

Aceste observații nu sunt valabile pentru comunitățile orientale, în care vigoarea credinței compensează destul de multe lipsuri, și nici pentru acele comunități occidentale în care organizarea puternică, asociată conduitei exemplare a clerului, nu le înstrăinează reala cunoaștere a religiei și nu o confundă cu modernismul.

32. A privi iudaismul ca pe o religie și a propune organizarea lui formală necesită expunerea unor puncte de separație față de trei mișcări care, la prima vedere, prezintă asemănări cu ideile sugerate de acest eseu.

33. E drept, *hassidismul* își îndreaptă atenția către credință și acordă locul cuvenit relației dintre om și DUMNEZEU. Dar el se transformă în misticism, se alătură ereziilor naturiste, vitaliste și rousseauiste. „Credincios originilor sale rousseauiste, hassidismul, spune dl Seillière, tinde să deturneze iudaismul de la etica experimentală solidă, care i-a conferit durată și o veritabilă forță, și să-l arunce în experimente morale, sociale și naționale foarte riscante."[9]

Această mișcare tinde către o estetică a pasionalului, predică sub mantaua religiei un misticism vag care zguduie soliditatea familiei evreiești și înlocuiește adevărata credință cu un romantism efeminat, atât de contrar unei vechi religii virile.

34. *Liberalii* nu sunt decât succesorii lui Mendelssohn, același a cărui operă se încheie cu botezul fiicelor sale. Aceasta a fost și soarta a numeroși liberali germani. Ei au luat măsuri lăudabile pentru înfrumusețarea cultului, pe care însă nu le ilumina nici o inspirație de sinceră religiozitate. De altfel, ei nu sunt

---

[9] Ernest Seillière, *Sur la psychologie du romantisme allemand*, p. 40.

mânați de un spirit de liberalism înțelept, aceștia sunt ultra-liberalii. „Iudaismul liberal e o religie modernă, comodă, dar lipsită atât de căldură, cât și de profunzime."[10] Inferioritatea doctrinei sale, inexistența rezultatelor, superficialitatea mișcării se explică, de altfel, prin stupiditatea mediului german, în sânul căruia a luat naștere.

35. Drumul parcurs de *reformați* concomitent cu liberalii în direcția organizării formale a cultului nostru nu este în sine condamnabil. Dar ei au depășit orice măsură. Mania reformistă i-a făcut să renunțe la prescripții și la instituții dintre cele mai venerabile. Ei și-au dat mâna cu magicienii, teozofii și cu toate sectele compromițătoare.

Laicii și cultul — 36. S-ar putea numi *misionarism interior* acea activitate a clerului constând în convertirea aproape a fiecărei noi generații care își face apariția în societate. Ea menține vie legătura dintre religie și aceia dintre adepții săi care nu sunt nici adversari, nici indiferenți, nici practicanți siguri. Religia noastră nu cunoaște problema convertirii exterioare. Dar e o realitate, chiar pentru religiile care o cunosc, că activitatea dusă în rândul credincioșilor prezintă un interes cel puțin tot atât de mare ca și acela al misiunilor în ținuturi îndepărtate. Indiferent de preocuparea de a converti popoare inferioare și de culoare, este incontestabil că salvgardarea catolicismului în rândul europenilor rămâne marea sarcină a Bisericii.

Caracterul civil pe care îl afișează unii rabini, grija pe care o pun în a se identifica cu masa laicilor are drept unic rezultat indiferența și apatia acestora. Cei care

---

[10] Arthur Ruppin, *op. cit.*, p. 328.

privesc cu plăcere la dispariția drepturilor clerului uită că, o dată cu ele, dispar și îndatoririle lui. Ce s-ar putea pretinde de la acest domn oarecare, ce mai rămâne din simțul datoriei în cazul cutărui preot caterisit dacă nu în privința sufletului, măcar în aceea a hainei?

37. Activitatea misionară e o consecință a ideii de datorie care îi obligă pe rabini să se apropie de credincioșii lor, să le ofere sfat și ajutor, să combată eventuala lor delăsare. Această concepție pretinde atât conștiința îndatoririlor, cât și pe a drepturilor lor.

38. Să proclamăm mai întâi necesitatea raporturilor continue dintre șeful religios al comunității și totalitatea membrilor acesteia. Răspunzând întrebărilor, mai degrabă de ordinul superstiției decât al credinței, pe care i le pun femeile din popor, rabinul e departe de a-și îndeplini sarcina. Misiunea sa trebuie să fie aceea de a se adresa concomitent și păturilor superioare ale societății, și elitei intelectuale (care, potrivit nu știm cărei aberații, n-ar avea nevoi religioase), și dezmoșteniților, priviți nu ca masă electorală, ci ca suflete de consolat. Rabinul de proastă calitate e întotdeauna gata să țină discursuri sau să se amestece în opere filantropice. Prima înclinație îl duce pe terenul primejdios al politicii, a doua ridică problema gravă a filantropiei.

39. Există binefacere și filantropie mondenă. A face fapte bune stă în puterea și este privilegiul oricui. Altceva e a recunoaște unei asociații mondene dreptul de a-și asuma monopolul filantropiei. Cu atât mai mult, a reduce religia la opera mai mult sau mai puțin serioasă a acestor societăți — vai, nu! Persoanele particulare au, firește, dreptul să organizeze instituții de această natură. Pentru a le conferi caracter religios trebuie ca ele să se supună în întregime conducerii și controlu-

lui șefilor religioși care, doar ei, pot face o operă reală și de anvergură din această filantropie care, fără autoritatea conferită de funcția lor, fără noblețea ce emană din credință, riscă să se confunde cu activitatea excesivă sau frivolă a mondenilor.

40. Rabinul ca director de conștiință nu e, din nefericire, o realitate. Ar putea să devină, nu ca o noutate, ci menținându-se în tradiție. Aptitudinea lui de a consilia, rolul lui de cenzor moral permit relații mai coerente între el și credincioși. Există numeroase ocazii în care oricine simte nevoia să se sprijine pe cineva capabil să-i primească mărturisirea și să-l despovăreze de neliniște. În viața agitată a marilor metropole s-a pierdut obișnuința pioasă de a face apel la rabin pentru toate problemele de morală, de conștiință și de suflet. Ar fi cel mai bun mijloc de a soluționa această ruptură, pretinsă fatală, între intelectualul din zilele noastre și rabin. Forțele antireligioase pot fi învinse prin acest unic mijloc.

41. Copiii și tineretul au nevoie mai mult decât oricare altă categorie de un control și de o supraveghere religioasă. Efuziunile mistice ale adolescenței duc în final la extreme. Ele se alătură binelui sau răului în funcție de existența sau inexistența unei influențe benefice. Libertatea excesivă acordată astăzi tineretului, preeminența recunoscută a copiilor în viața de familie și în societate au provocat acele manifestări maladive care n-ar putea să fie reprimate decât introducându-l pe rabin în viața socială, dar nu ca profesor, doctor sau palavragiu, ci ca preot veritabil, puternic prin puterea misiunii sale. Autoritate, severitate, educație — sub egida religiei —, iată de ce are nevoie tineretul

evreu, și nu de asocierea cu politicienii, filantropii și moderniștii.

42. Și dreptul de supraveghere generală a ansamblului credincioșilor derivă din rolul rabinului. Rabinul civil începe prin a fi indiferent și sfârșește prin a deveni inaccesibil. Nu are motive să creadă că demnitatea îi interzice să meargă el însuși în întâmpinarea celor care se îndepărtează. Cumva nu el este cel care acționează personal; el se află în slujire, lucrează *ad majorem Dei gloriam*. Trebuie să încurajeze gesturile de bunăvoință, să nu respingă nici un avans, oricât de vag, să-i cucerească pe indiferenți, să protejeze inițiativele. E vorba aici, în mod evident, de manifestări ale unei activități misionare în chiar sânul religiei.

43. Pentru a trece de la teorie la practică, supravegherea și apropierea necesită câteva măsuri de natură administrativă. Cea mai importantă ar fi aceea care ar statua competența teritorială a fiecărui rabin și corespondența dintre fiecare sinagogă și numărul de persoane care o frecventează. Ar trebui să se stabilească circumscripții asemenea parohiilor, pentru ca fiecare credincios să știe unde îi este templul și cine e persoana sub a cărei jurisdicție spirituală se află. Din acest punct de vedere domnește o anarhie totală. Nu se știe exact care sunt întinderea și limitele unei circumscripții religioase în sânul unui oraș, de ce sector ține fiecare și ce legătură există între statutul personal și statutul real în sânul organizației. Fiecare sinagogă trebuie să aibă un șef, unul singur, desemnat precis; acesta nu poate fi decât un rabin și lui trebuie să-i revină în chip exclusiv toate funcțiile care incumbă în general unui cleric.

44. *Prestigiul*, sursă de autoritate și mijloc de influență, e indispensabil misionarului. Îl concepem sub

un dublu aspect. În interiorul propriu-zis al comunității, asigură menținerea rangului rabinilor și suplinește mijloacele de constrângere materială, de care o autoritate religioasă nu dispune, deosebindu-se astfel de o forță politică. În exterior efectul prestigiului se întinde pe trei planuri diferite, el înalță situația clerului evreiesc, aduce prin asta un ajutor prețios poziției sociale a întregii comunități, îndulcește asperitățile fatale dintre diferitele confesiuni.

Nu e nevoie să insistăm aici spre a pune în evidență acest fenomen pe care îl constatăm mai ales în mediile evreiești din Europa centrală, și anume că rabinul nu se bucură nici de prestigiu personal, nici de independență materială, nici de stima care i s-ar datora. Iar asta nu este numai vina credincioșilor săi. Rabinii înșiși lasă adesea de dorit, iar această încâlceală de cauze și efecte, de influențe proaste și de rezultate proaste se datorează unui întreg ansamblu de circumstanțe.

45. Aceste circumstanțe apar mai ales în comunitățile în stare de tranziție, unde rabinul nu ocupă poziția preponderentă, caracteristică grupurilor de evrei orientali care îi recunosc acestuia drepturi extraordinare, mergând de la cenzura morală la jurisdicția civilă; el nu are nici avantajele care, în societățile occidentale, derivă din spiritul de organizare și din delimitarea precisă a puterilor sale care, chiar și supuse unei restrângeri considerabile, sunt fortificate sub aspectul lor pur religios. Acolo însă unde rabinul a încetat să fie șeful absolut și nici nu a devenit un preot căruia i se datorează stimă, dăm peste așa-zișii predicatori care ignoră Talmudul, ceea ce nu înseamnă că au uzanța lumii, care renunță la orice semn caracteristic în vestimentație, fără în schimb să se înfățișeze în haina civilă de o manieră

corectă, cărora nu le pasă de tradițiile cele mai dragi evreilor, care circulă în capul gol, frecventează mezelăriile, își aduc contribuția la ședințele periferice ale unor conferințe contradictorii, cu subiecte vulgare și indecente, care profesează un panteism vag, predică un moralism diluat, nu oferă exemplul unei vieți de familie aflate deasupra oricărei suspiciuni, nu sunt nici pioși, nici înțelepți, nici clerici impecabili, ci, aleși la întâmplare, creaturi ale intrigilor politice, ei înjosesc prestigiul religiei prin originea, exemplul și „activitatea" lor și nu sunt decât o povară pentru turma pe care o conduc.

46. Problema care trebuie rezolvată înainte de a vorbi de independență, și plecând de la prestigiul rabinului, e aceea a remunerației. Prea adesea, veniturile sale depind de circumstanțe întâmplătoare și uneori dintre cele mai umilitoare. Serviciile pe care trebuie să le ofere un rabin nu pot fi supuse regimului liberei concurențe, el nu este și nu poate fi membru al unei profesii liberale.

În marile corporații de această natură, nivelul bunei-cuviințe morale și profesionale este abia menținut prin sancțiuni severe, bazate ele însele pe un corp de vechi tradiții. Cu atât mai mult preoții, ale căror servicii sunt de natură deosebit de delicată și venerabilă, nu pot fi abandonați riscurilor unor venituri neregulate.

Un salariu sigur, fix și considerabil ar trebui acordat de către întreaga comunitate doritoare a nu-și vedea rabinul negociator de pompe funebre și servicii matrimoniale. Acest salariu trebuie să-i poată asigura o independență totală, mijloace de viață onorabile, întreținerea propriei familii, o demnitate greu de ima-

ginat fără o bază materială substanțială. Pentru a-și atinge scopul, salariul trebuie să mai prezinte o caracteristică: să fie deasupra bunei voințe a cuiva, indiferent cine ar fi acesta.

47. O dată asigurate veniturile rabinului, suntem în drept să-i pretindem să-și îndeplinească misiunea cu o conștiinciozitate strictă și cu un respect absolut pentru toate regulile și prescripțiile.

Aici apare problema unei confuzii care se face adesea. Se cere evreului laic o respectare strictă a normelor, care mai bine ar fi impusă preotului său. Iar din faptul că evreul nu aplică în mod absolut prescripțiile se deduce dreptul rabinului de a face același lucru, ba chiar mai mult.

Nu proclamăm aici incompatibilitatea dintre religia evreiască și viața modernă. Departe de asta. Dar trebuie recunoscută evidența faptelor, trebuie să ne înclinăm în fața obligațiilor pe care viața profesională le impune brutal. Are și ea îndatoririle ei și îl pune pe evreu în imposibilitatea de a duce o viață riguros conformă cu riturile. Aflat la mijloc între obligațiile religioase și îndatoririle sale profesionale, între imperativele vieții sociale și tradiții, el e constrâns să cadă la învoială și să facă concesii, fără de care exercitarea profesiunii sale, viața sa socială ar deveni imposibile. De aici nu trebuie trasă concluzia că ar fi indicat să se facă apel la procedeul revoluționar al protestantismului: reforma, ci la soluția înțeleaptă a indulgenței. A accepta ceea ce a căzut în desuetudine nu vrea să însemne a proclama inutilitatea oricărei tradiții, dreptul rabinilor de a urma exemplul forțat al laicilor. Nu, prescripțiile și regulile își păstrează întreaga lor valoare: doar că cei cărora viața cotidiană le impune necesitățile ei dure sunt

constrânși să se elibereze de obligațiile lor rituale pe seama clerului.

Prin situația sa profesională, rabinul este la adăpost de necesitățile vieții economice moderne. Trebuie, cel puțin, ca independența lui materială să devină mijlocul prin care el să se poată constrânge la acel gen de ascetism care constă în îndeplinirea integrală și absolută a riturilor și prescripțiilor. El nu are dreptul ca, pornind fie de la exemplul vieții economice a celorlalți, fie de la contaminarea cu modernismul, să se considere dezlegat de ceea ce este însăși rațiunea sa de a fi.

Laici cărora li se iartă neglijența involuntară, rabini care se achită impecabil de sarcina lor, iată un tablou logic, iar nu acela al unui abandon total al tradiției religioase, prezidat de „predicatori" care fac din principiu ceea ce alții fac din necesitate.

48. În primul rând, trebuie știut de unde vin cei care au de îndeplinit funcțiile rabinice, care le sunt titlurile și meritele. E de neconceput ca misterul să planeze atât asupra modului în care au fost numiți, cât și asupra originii, capacității și atribuțiilor lor. Ca să existe o înțelegere între el și comunitate și ca prestigiul său să poată fi asigurat, e indispensabil ca rabinul să aibă același rang social și să aparțină aceluiași mediu ca membrii grupului pe care este chemat să-l conducă. Veniți din ținuturi îndepărtate, de sorginte socială incertă, din școli greu de definit, rabinii sunt lipsiți de suportul autorității și totodată de înțelegerea problemelor care frământă elita credincioșilor lor, sunt lipsiți atât de dorința, cât și de posibilitatea de a ști și de a acționa.

49. S-au văzut rezultatele teoriei rabinului modernist. Rabinul-francmason devine suspect tuturor, își distruge prestigiul. S-a văzut un laic adresându-se unui

Mare Rabin astfel: amicul N... Nu numai că o asemenea familiaritate ofensatoare e de prost-gust, dar și apelativul „Domnule Rabin" este insuficient. Ierarhia rabinică trebuie să aibă o scară proprie. Titlurile trebuie să derive din natura și din gradul funcției lor. Fastul formulelor va spori prestigiul clerical și va împiedica prin precizia sa orice jignire.

Nu cu o formulă de genul: „amicul..." se poate ridica în societate și față de alte confesiuni prestigiul clerului nostru.

Laicii — 50. Pentru evreul laic, părăsirea religiei echivalează cu o dezrădăcinare din orice cadru moral și social. Poate că pentru credincioșii altor religii situația nu este aceeași. Dar, pentru evreul izolat într-o societate mai degrabă ostilă, religia reprezintă singurul și marele zid de apărare împotriva tentațiilor imoralismului, ale dezechilibrului, ale răsturnării, ale social-democrației, ale boșofiliei* și ale altor flageluri ale lumii moderne. Numai credința formează baza vieții sale de familie, a disciplinei sale morale, ea este ecluza contra valurilor de anarhie dezlănțuite de secolul nostru. Se înțelege deci că nu e vorba de un simplu ateism (ceea ce ar fi suficient de primejdios), ci de distrugerea radicală a tot ceea ce face viața suportabilă.

51. Familia evreiască, instituție deopotrivă sacră și socială, care a traversat secolele având acest dublu

---

* Prima parte a acestui cuvânt compus transcrie, în lipsa unei alte echivalări cât de cât posibile, termenul injurios și argotic prin care francezii îl denumesc pe german (subst. și adj.): *boche* < *Alboche* < *Allmoche*, la rându-i, din *All* [*emand*] „german" + *moche* „nasol, urât". Voi folosi deci și în continuare cuvântul *boș* cu funcție de subst. sau adj., după caz, și adaptat regulilor gramaticale ale limbii române. (*N.t.*)

caracter, nu poate exista fără elementele capabile să-i confere forță și viață. Ea este astăzi amenințată și tinde să devină o simplă asociere civilă, realizată în virtutea inerției. Fără scop, fără rațiune, fără moralitate, fără coeziune, ea se clatină între *dancing*, hotel, sterilitate și divorț. Cât de departe se află ea de austeritatea talmudică, aceea care sfătuia: „Tinerilor, ridicați-vă ochii și uitați-vă pe cine vreți să alegeți de soție. Nu luați în seamă frumusețea, ci gândiți-vă mai degrabă la familie." (Taan, 4, 8)

În ce privește divorțul, mijloc de disoluție prezentat și glorificat de societatea modernă ca un panaceu, el este reglementat de Talmud într-un mod foarte înțelept, moral și prudent. Nu e permis decât în cazuri extreme și sub forma repudierii femeii de către bărbat pentru purtare rea.

52. Laicii pot și trebuie să joace și ei un rol religios. Numeroase biserici au consilii compuse din clerici și laici, ale căror atribuții sunt administrative, general religioase, și a căror misiune este apropierea dintre cele două categorii. Rezultatul lor a fost întotdeauna fericit, grație influenței realiste a laicilor și spiritului elevat pe care îl oferă contactul cu lucrurile religioase.

E adevărat că în starea actuală a cultului nostru există consilii de sinagogă, dar acestea sunt insignifiante, limitate strict la interesele locale, impregnate de acel spirit de falsă filantropie pe care îl confundă cu religia, minate de discordii, mici bâlciuri ale deșertăciunilor.

Realități adevărate, instituții utile pot fi doar acele consilii care, departe de a fi locale, ar reprezenta un teritoriu întins și mari interese. Având o compoziție mixtă, ele trebuie totuși prezidate și conduse de rabini. Pentru a face aplicabile deciziile lor și a nu le reduce la sim-

ple deziderate și discursuri teoretice, aceste consilii ar trebui să aibă caracter de reprezentare democratică. Pentru a nu cădea în anarhie, în erezia derivată din certuri religioase, pentru a seca izvorul disputelor și a împiedica devierile lor, o puternică ierarhie aristocratică trebuie să joace rolul de contrapartidă.

53. Din autonomia iudaismului a rezultat înțelegerea lui ca religie. Ca entitate organizată, și nu ca subiect de discuții pe seama tragediei sale sau, și mai rău, pe seama „tragismului" său. Nu spunem că situația nefericită a lui Israel ar fi contestabilă, dar nici că esența și scopul său ar fi paradoxul și tragicul.

Sentimentele nesigure ale sufletelor sfâșiate, ale acelora care dau isteriei lor numele de mistică și uneori de indiferență, nu au nimic a face cu religia noastră. Forța ei stă într-o mistică îmblânzită și într-o etică rațională. Nici cercul de studii, cu intelectualismul său fals, un intelectualism oprit la mijlocul drumului, nici snobismul, nici inaccesibilitatea așa-zișilor „predicatori" nu îi exprimă adevărata natură.

Ne-am săturat de acești oameni fără rușine, a căror insolență în materie religioasă a devenit insuportabilă prin chiar ireligiozitatea lor, de acești palavragii, de acești acoliți ai politicienilor, costumați fără gust în haine de oraș. Noi vrem rabini adevărați, a căror erudiție să nu fie un obstacol în drumul perpetuu spre credincioși, în misiunea lor, în îndatoririle lor, în bucuria lor de a conduce efectiv conștiințele, de a mulțumi sufletele.

Organizarea este latura umană, comună catolicismului și iudaismului. Vreme îndelungată ea le-a fost gloria și eficiența. Ordinea, controlul — absolut și ierarhic în materie dogmatică și morală, exercitat în

materie administrativă și financiară de către adunările reprezentative; stabilitatea asigurată prin aplicarea marelui principiu al salariului fix și onorabil — condiție a independenței și inamovibilității —, reglementarea accesului la posturi rabinice prin mijloace de recrutare precisă și înconjurate de garanții, toate acestea ar duce la cenzura cu două fețe între comunitate și șeful său spiritual.

Să fim atenți la primejdia combinată a indiferenței și ateismului, pe de-o parte, a bigotismului limitat și a snobismului, de cealaltă parte, la ceea ce ne poate compromite și zgudui, la ceea ce ne poate face să dispărem pur și simplu. Doar religia poate să redreseze viața socială, să mențină cadrele sănătoase ale oricărei organizări.

Să ne eliberăm de filozofia germană, de apatie, de neglijența pretențioasă, de rabinii profanatori ai nobilei noastre religii, de șefii evrei a căror autoritate este definitiv compromisă de exemplul prost al fiilor lor, să ne eliberăm, într-un cuvânt, de orice formă de modernism.

Noi proclamăm sus și tare că scopurile indicate în acest eseu nu vor putea fi niciodată atinse decât prin răsturnarea totală a unei stări de fapt, care nu va fi, desigur, decât tranzitorie, prin abandonarea compromisurilor și slăbiciunilor. Nu renunțăm decât la lanțurile modernismului, avem de recâștigat o religie glorioasă.

Tabla de materii

Introducere / 31

Autonomia religiei. — Religia nu este: morala; știința moravurilor; ea este legată de ideea de păcat și de iertare; nu este filozofia; o anumită filozofie; erudiția filologică. Este: credința; o dogmă; un cult și o serie de forme; și de cadre umane; o universalitate; nu are nimic a face cu preocupările economice și sociale; cu anarhia individuală.

Autonomia iudaismului. — Iudaismul nu înseamnă: politică socialistă; un sistem filozofic; o rasă; o categorie socială; ateism; francmasonerie; modernism; câteva vagi superstiții politice și sociale.

Iudaismul este o religie. — Analogie între catolicism și iudaism; universalitate, posibilități sociale. Numai religia îi unește pe evreii din toată lumea; lipsa unei alte instituții comune.

Propunere / 45

Credința. — Preeminența credinței în orice sistem religios; unitatea rezultată; pentru o forță centrală.

Cultul. — Necesitatea formelor. Solemnitatea în interiorul templului; aspectul exterior al rabinilor; critica hainei lor civile. Diferența dintre această *propunere* și: hassidiști, liberali și reformați.

Laicii și cultul. — Despre necesitatea urgentă a unei activități misionare a clerului evreu în interiorul comunităților sale. Misiunea sa nu poate fi redusă la o anume filantropie. Despre rolul rabinului ca director de conștiință; despre tineret. Dreptul de supraveghere al rabinului. Prestigiul său. Circumstanțele cărora li se datorează degradarea sa. Greșelile sale. Remedii: un salariu onorabil. Obligațiile religioase ale laicului nu sunt aceleași cu ale rabinului: obligații profesionale, în primul caz, independență în cel de-al doilea. Concluzie: obligațiile stricte ale clerului. Reglementarea recrutării corpului nostru clerical. Cum anume este rabinul modernist.

Laicii. — Abandonarea religiei înseamnă pentru evreu prăbușirea oricărei noțiuni morale și sociale. Familia ca forță socială esențială a iudaismului. Aspectul său moral și sănătos. Mijloace de participare ale laicilor la organizarea administrativă religioasă.

ILUZII ȘI REALITĂȚI EVREIEȘTI

Considerații realiste privind câteva probleme evreiești[*]

[*] *Illusions et réalités juives. Considérations réalistes sur quelques problèmes juifs*, Librairie Lipschutz, Paris, 1937.

Există puține spirite pe de-a-ntregul greoaie și stupide; și mai puține sunt cele sublime și transcendente; oamenii de rând plutesc între aceste două extreme: intervalul e umplut de un mare număr de talente obișnuite, care sunt însă de mare folos, slujesc republicii și cuprind în sine utilul și plăcutul, precum comerțul, finanțele, intendența armatelor, navigația, artele, meseriile, memoria fericită, spiritul jocului, al societății și al conversației.

LA BRUYÈRE

Un tânăr rabin ne-a întrebat într-o zi, pe când îi expuneam anumite idei de-ale noastre: „Ce este un evreu?"

Întrebarea ni s-a părut inutilă și am neglijat să-i răspundem. Cu toate astea, întâlnindu-ne frecvent cu ea, ni s-a impus și iată-ne aduși în situația de a scrie un întreg studiu despre această adevărată marotă evreiască.

Răspunsul ne-a venit deodată, în cursul unei discuții, și ni s-a părut atât de clar încât am fost pe punctul să telefonăm interlocutorului nostru de odinioară, posesor al acestui instrument modern de comunicare. „Domnule Rabin, i-am fi spus, înainte de a ști dacă evreii formează o rasă, o națiune sau o vastă comunitate religioasă, ori chiar o confrerie a purtătorilor unei imense misiuni, trebuie să pornim de la realitatea cea mai tangibilă, adică de la complexul demografic care e — înainte de orice speculație metafizică sau socială — ansamblul populației evreiești. Evreii nu sunt ființele misterioase care au dăinuit două mii de ani și care, pentru a fi dăinuit două mii de ani, au dobândit puterea

inefabilă de a prelungi indefinit, în afara și în pofida circumstanțelor, lunga și teribila lor istorie. Mai multă realitate decât îndoielnicul spirit evreiesc, *în jurul căruia evreii și antisemiții au luat obiceiul de a face atâta zgomot, are masa evreiască. Ea e compusă nu din spirite, ci din oameni. Nu predestinați a fi evrei, ci născuți evrei. Acestea sunt realități, plăcute sau neplăcute, singurele interesante pentru aceia care vor să studieze evreul, după cum pentru cercetătorul obiectiv al oricărui domeniu singurele semnificative sunt realitățile. S-a abuzat de cuvântul realism și i s-a deviat sensul. A fost confundat cu materialismul grosolan, cu josniciile naturalismului și cu absurditățile pretențioase ale pozitivismului. Realismul privește omul în totalitatea lui și nu ignoră în mod preconceput forța extraordinară a ficțiunilor. Pentru că recunoaște realitatea gândului, realismul își poate permite să supună celui mai sever examen ideile și ficțiunile, cărora le face loc în universul său. Doar cunoașterea limitei celor două domenii, realitatea și idealul, exclude confuziile și respectul pentru cuvintele mari care la pozitiviști, naturaliști sau materialiști înlocuiesc ireductibila înclinație metafizică și întunecă viziunea realității. Aplicată chestiunilor evreiești, această metodă sănătoasă nu vrea să însemne nici resemnare, nici indiferență, nici lipsă de idealism. Pentru a defini e necesar a studia în prealabil, iar pentru a-ți face o idee exactă asupra stării lucrurilor evreiești e nevoie să se renunțe la răspunsuri de-a gata, care traduc prejudecățile și superstițiile curente. Superstițiile pot forma ele însele un subiect de cercetări științifice; dar ele nu vor oferi niciodată adevărata soluție. Acceptăm idealurile, denunțăm iluziile. Ne străduim să ajungem*

la definiții, lăsăm deoparte chestiunile insidioase, etern insolubile. În fine, dacă vreți neapărat..., am fi adăugat când eram pe punctul de a închide telefonul: „Un evreu, domnule Rabin, e un evreu."

Introducere

1. Ce este un evreu?

De când sunt oameni, și sunt evrei, s-a pus întrebarea: ce este un evreu?

*Warum nennen wir uns Juden? Weil wir es sind?**, se întreabă sceptic Martin Buber.

Adresându-se nepotului său, dl Fleg scrie: „Dar tu, copilul meu, te vei simți oare evreu? Mi se spune: Sunteți evreu pentru că v-ați născut evreu; n-ați voit-o; n-o puteți schimba. Te va mulțumi această explicație dacă, născut evreu, tu nu te vei mai simți evreu?"[1] Indiferent de ce spune dl Fleg, un evreu e un evreu și noi suntem evrei pentru că suntem evrei. Asta e realitatea. Dl Emmanuel Berl a remarcat-o deja în legătură cu aceeași carte, spunând despre dl Fleg: „ El e evreu pentru că e evreu, iar soția sa, născută Bernheim, e evreică din același motiv." Răspuns nu doar spiritual, ci, în definitiv, exact. Definiție care descrie realitatea, dar nu include antisemitismul, ura față de semenii noștri, dorința de a ne ascunde starea, de a voi s-o părăsim sau de a ne fi rușine de ea. Calitatea de evreu, precizată de un fapt incontestabil, evită escamotarea dificultăților prin

---

* „De ce ne numim evrei? Pentru că suntem?" citat în germ. (*N.t.*)

[1] Edmond Fleg, *Pourquoi je suis juif*, Les éditions de France, 1928, pp. 9–10.

recursul la termeni vagi și fără legătură cu obiectul definit.

Realiștii francezi au procedat la fel. Franța e Franța și nimic altceva. Ceea ce nu vrea să spună că ne lipsește idealul, că nu ne simțim francezi sau evrei. De altfel, dl Fleg nu explică de'ce *este*, ci de ce a *redevenit* evreu. Ceea ce nu este și cazul nostru[2], noi netrebuind să redevenim evrei. Noi nu am încetat să fim. Noi n-am crezut niciodată în societatea pozitivistă și nu avem a spune de ce am redevenit evrei; cum n-am avut iluzii, nu avem nici explicații de dat, nici justificări de prezentat, nici regrete de exprimat, nici deziluzii de suferit.

Dl Fleg a fost evreu; apoi și-a imaginat că poate să nu mai fie; după care a redevenit evreu. De unde justificarea sa. Titlul cărții sale e deci inexact, mai mult, conține o absurditate logică. Căci dacă în colecția „rațiunile lor" se pot vedea volume cu titluri ca: *de ce sunt socialist*, *de ce sunt radical-socialist*, în schimb nu se pot găsi altele, precum: *de ce sunt francez*, *de ce sunt normand*. Poți să fii sau nu socialist, iar dl Jean Guiraud a putut să scrie *De ce sunt catolic*, căci punea acolo problema din punctul de vedere al conștiinței individuale. Nu este însă cazul studiului dlui Fleg. El a lărgit dezbaterea și a introdus un alt punct de vedere decât acela al adeziunii voluntare și personale la o confesiune oarecare. Dovada stă în această mărturisire: „Eu însumi, la douăzeci de ani, credeam că nu mai am nimic din Israel: eram convins că Israel avea să dispară, că în

---

[2] Nu doar acela al autorilor de față, dar și acela al imensei majorități a evreilor, a căror adevărată stare de conștiință e acoperită de vacarmul pozitiviștilor și renegaților, vacarm tot atât de puțin elegant sau corect.

douăzeci de ani nu avea să se mai vorbească de Israel.[3] Cei douăzeci de ani au trecut, şi încă doisprezece, şi eu am redevenit evreu, atât de evident încât mi se pune întrebarea de ce sunt." Să reţinem încă o dată expresia: *redevenit*, care demonstrează că problema nu poate fi pusă decât în caz de convertire.

Dl Fleg a fost ultra-asimilist şi ultra-pozitivist. A crezut în Societatea viitoare, fără religii şi atât de bună. Pierzându-şi iluziile, a fost readus la o realitate pe care n-ar fi trebuit s-o conteste în mod uşuratic. El a fost discipolul lui Taine şi Renan. Asta a fost nenorocirea lui. A fost şi greşeala lui. N-ar fi trebuit decât să nu fie, căci, dacă eşti născut evreu şi nu poţi înceta să fii decât prin botez, nimeni nu te obligă să fii emulul acelor oameni, sau al lui Auguste Comte.

La pagina 54 a cărţii citate, comtistul genevez formulează patru întrebări: *Ce este iudaismul? Ce trebuie să facă un evreu? Cum să fii evreu? De ce să fii evreu?* Răspunsurile sunt uşor de dat: 1. Iudaismul e o religie: 2. Să-şi respecte religia şi să se comporte ca toată lumea. 3. Neîncetând să fii evreu. 4. În această privinţă e vorba de o filozofie proastă. Şi apoi, cum să nu răspunzi acestui traducător al lui Şalom Alehem: De ce să nu fii evreu?

Ce este un evreu? E în tot cazul un produs al epocii moderne, al perioadei care începe cu secolul al XV-lea, o dată cu Renaşterea, şi atinge apogeul în secolul al XIX-lea. În anul 70 d.Cr., numărul evreilor era de patru milioane şi jumătate. El şi-a atins punctul cel mai

---

[3] Iată iluzia sub dublul său aspect: a crede în dispariţia peste zece ani a iudaismului sau a crede, în ciuda a tot şi a toate, în persistenţa lui infinită de-a lungul secolelor viitoare.

de jos la sfârșitul Evului Mediu: un milion și jumătate. Pentru a ajunge la două milioane și jumătate în secolul al XVIII-lea și la zece milioane și jumătate în 1900.[4] În urma măsurilor medievale pe care secolul al XX-lea se grăbește să le ia, cifrele indică o nouă și progresivă scădere.[5] Interpretarea acestei statistici atât de clare nu poate fi decât una singură: prelungirea Evului Mediu ar fi înghițit fatalmente în același hău, alături de elementele civilizației europene, și ultimele resturi ale populației evreiești. Evreii n-au trăit Evul Mediu: l-au suferit. Ei nu sunt deasupra vremurilor; trăiesc în lumi definite și pier o dată cu ele. Acesta a fost cazul unor ramuri importante ale iudaismului din Persia, China și din tot nordul Africii. Cele șaisprezece milioane de evrei de astăzi nu sunt rezultatul persistenței metafizice a unui popor antic, ci consecința directă a condițiilor de viață ale societății liberale din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea.

Dacă este inutil să ne întrebăm ce este un evreu, am putea, și nu doar cu titlu documentar, să stabilim cine e evreu și cine nu. Calitatea de evreu e atribuită sau contestată la întâmplare pe criterii dintre cele mai fanteziste. O demarcație netă îi separă totuși pe evrei de neevrei. Sunt evrei cei care n-au făcut nimic ca să se desprindă de iudaism. Cei care păstrează raporturi spirituale sau efective cu religia evreiască. Nu sunt: convertiții la alte religii. Dl de La Palisse ar fi spus și, de

---

[4] V. Arthur Ruppin, *Les Juifs dans le monde moderne*, Paris, Payot, 1934, pp. 28, 77.

[5] Ceea ce produce o bucurie nejustificată antisemiților. Ei uită că situația evreilor nu este decât unul din aspectele descreșterii generale a populației europene.

altfel, bine ar fi spus: doar evreii sunt evrei. Ceea ce nu mai e un adevăr à La Palisse, dar nu mai puțin un adevăr incontestabil, este faptul că nu există grade diverse de iudaism. Pot să existe categorii, dar nu grade. Astfel, evreul filantrop nu e mai evreu decât un altul. Pozitiviștii cu atât mai puțin. Iar în ce privește pretențiile renegaților *de facto* sau ale ateilor de a conduce afacerile evreiești, ele sunt scandaloase. Cu toate că există răi evrei, ei rămân totuși evrei. Căci nu există jumătăți sau sferturi de evrei. Iar clasificarea calitativă nu aparține nicidecum politicienilor care profită de societatea evreiască. Poți fi evreu sau nu poți fi. Poți fi bun sau rău evreu. Dar nu ești mai puțin evreu. Sentimentul ne-ar impune să contestăm titlul de evreu acelora dintre ei care au adoptat ateismul, pozitivismul, socialismul, celor care ascund că sunt evrei. Rațiunea ne impune însă să recunoaștem realitatea: faptul că ei sunt evrei. Îngăduindu-ne totodată să afirmăm că poziția sus-pusă nu le aparține.

2. *Nu există problemă evreiască*

S-a scris mult despre această pretinsă problemă evreiască. Ea a făcut să curgă valuri de cerneală. Antisemiții au obținut aici cel mai frumos succes al lor, cu atât mai apreciabil cu cât a fost de ordin pur moral. Într-adevăr, complexul de inferioritate, pe care persecuția a izbutit să-l infiltreze evreilor, e cu mult mai puțin important, căci se datorează presiunilor pur materiale. Dar să reușești a-i convinge pe evrei că există o problemă evreiască fără să fi putut indica nici cea mai slabă urmă a existenței ei, fără să fi arătat vreodată în ce constă ea,

este cu siguranță un rezultat deloc neglijabil. Iată-i pe evrei în căutarea soluției unei probleme care nu există, angajați la nesfârșit în controverse inextricabile.

Ceea ce îl deosebește pe demagog de reformatorul serios este, spune Prévost-Paradol, faptul că primul pune întotdeauna O Problemă, o unică și imensă chestiune care cuprinde totul și vrea să schimbe totul. Al doilea indică o anume reformă, raportată la cutare punct precis.[6] Tot așa, Gambetta spunea că nu există Problemă socială, ci probleme sociale.

Problema evreiască, nici ea, nu există. Există anumite probleme evreiești. Lucrul este adevărat atât în ce privește raporturile dintre evrei și creștini, cât și referitor la interiorul comunității evreiești. Evreii sunt interesați de diferite chestiuni importante. După cum sunt interesați de marea problemă antisemită care, ea, e reală, dar nu e o problemă evreiască. Este o problemă exterioară iudaismului, dar singura care nu e totuși o fantezie, care este cu adevărat gravă și importantă.

---

[6] A. Prévost-Paradol, *La France nouvelle*, 1868, pp. 367–369.

PRIMA PARTE
Legende și realități

1. Legenda evreilor solidari

Un autor care nu este nicidecum favorabil evreilor, criticul de artă Waldemar George, e constrâns să admită că „solidaritatea evreilor este o legendă".[7] Și adaugă: „Evreii strâng rândurile atunci când sunt în primejdie." Ceea ce e, de altfel, o altă legendă. Același epitet se potrivește acelor faimoase proteste destinate să instige opinia publică și în jurul cărora se face atâta vacarm. Aceste așa-zise proteste, prin care s-ar traduce viguroasa solidaritate evreiască, nu sunt în realitate decât produsul unei emotivități facile care se oprește la discurs și exclude orice acțiune. Șefii marilor întreprinderi de publicitate și bancare, finanțiștii newyorkezi și jurnaliștii europeni se vând cui oferă mai mult, fie aceștia evrei, antisemiți sau indiferenți. În ce privește „darurile în bani" de care vorbește dl Waldemar George, ele nu au fost văzute de nimeni. Firește, are dreptate când spune că această solidaritate „nu prezintă nici o șansă de a dura". Dar se înșală crezând că certurile intestine ale evreilor reîncep, primejdia o dată blocată; ele nu reîncep deoarece n-au încetat niciodată.

Dl Eberlin, a cărui lucrare prezintă informații din cele mai sigure, vorbește cu o vehemență debordantă

---

[7] Waldemar George, *L'humanisme et l'idée de patrie*, Fasquelle, 1936, p. 211.

despre falimentul rușinos al acestei pretinse solidarități în evenimentele cele mai teribile pentru evrei, din timpul anilor imediat următori războiului. Într-o epocă în care șeful legitim al unui stat era pe punctul să fie târât de adversarii săi prin tribunale pentru acte pur politice, cărora nu putea să le corespundă decât o responsabilitate și ea pur politică, miile de criminali de drept comun n-au fost cu nimic stingheriți, toți pogromiștii care au găsit azil în marile orașe occidentale, unde, după spusele antisemiților, evreii domneau regește în acea perioadă. Epoca în care s-au văzut discuțiile cele mai subtile despre Drept, Justiție și Responsabilitate, epoca în care s-a atribuit evreilor din întreaga lume responsabilitatea colectivă și ideologică pentru mișcarea bolșevică n-a găsit demn de preocupările ei înalte să-i pedepsească pe autorii asasinatelor împotriva evreilor. Dl Eberlin este pe bună dreptate indignat.[8] Tot el face și această foarte exactă observație: antagonismul dintre clase nu e mai acuzat la evrei decât aiurea.[9] Adău-

---

[8] E. Eberlin, *Les Juifs d'aujourd'hui*, Rieder, 1927, p. 174: „Pogromurile continuă să rămână o amenințare teribilă pentru milioane de evrei. Și totuși, e posibil să fie combătute cu succes. Carența evreilor occidentali este, pentru orice om de bună-credință, dovada decisivă a neputinței evreiești și a dezorganizării iudaismului. Nu se scapă ocazia să ni se opună, ca dovadă a atotputerniciei lui Israel, câteva nume de miniștri în exercițiu, de comisari ai poporului sau de regi ai băncilor. Biete argumente!... Ce au evreiesc toți acești inși puternici? S-au interesat ei vreodată de soarta coreligionarilor lor? N-au vrut niciodată, nici măcar nu s-au gândit, să facă vreun bine evreilor, dar indirect le-au făcut mult rău. Altă dovadă: cei mai mulți autori de pogromuri, refugiați în Europa, n-au fost niciodată tulburați."

[9] E. Eberlin, *op. cit.*, p. 30.

găm și noi, fără ezitare, că în sânul aceleiași clase există la evrei antagonisme teribile între diverse cercuri sau medii.

Evreii care își imaginează că pot să scuze ura pe care o au față de coreligionarii lor prin câteva acte de filantropie se înșală. Solidaritate nu vrea să însemne binefacere. Câteva fapte bune, izolate nu compensează un sistem generalizat de antagonisme.

Departe de a fi solidari, evreii nu sunt deloc preocupați de interesul lor comun. Antisemitismul evreiesc există. Anatole France a vorbit îndelung despre el. Ceea ce nu e lipsit de semnificație. Căci, după cum un monarhist (Charles Maurras) îi recunoaște socialistului France calitatea de a fi cel mai bun istoric al celei de a III-a Republici burgheze, noi, evreii, nu-i putem contesta acestui antisemit, amantul întreținut al unei evreice bogate, titlul de excelent cunoscător al evreilor. Personajele evreiești din *Istoria contemporană* sunt, toate, îmbibate de cel mai ordinar antisemitism. Ocupându-se doar de evrei scandaloși și de evreice respingătoare, amicul intim al doamnei de Caillavet își mărturisește un antisemitism funciar; analizând sentimentele doamnei de Bonmont, ale prefectului și ale doamnei Worms-Clavelin, el traduce în calitate de mare scriitor o realitate: antisemitismul evreiesc.

Legenda: solidaritatea evreilor. Realitatea: antisemitismul evreilor.

2. Legenda evreului hiperinteligent și prost crescut

O carte de mare succes, *Silbermann* a dlui Jacques de Lacretelle, a adus acum câțiva ani în plină actualitate o altă fantomă: evreul extrem de bogat, extrem de inteligent, extrem de prost crescut. Nu-i reproșăm dlui de Lacretelle atât antisemitismul, cât portretul său nereușit. El a adunat toate locurile comune și ne-a înfățișat cea mai convențională figură cu putință. Silbermann e necesarmente antipatic. Sosit de curând din Bochenland, fiu al unui negustor compromis, hotărât să acapareze atenția profesorilor săi, plin de sine, afectând un dispreț vizibil față de camarazii săi, maladiv de lăudăros, el se poartă de o manieră uimitoare în casa prietenului său, nu vorbește decât despre sine, ține discursuri impertinente unui bătrân magistrat, își dă avizul incompetent în materie de Drept, se face nesuferit, face paradă de cinism și ateism într-o familie de protestanți practicanți. Neverosimilul mojiciei sale nu e egalat decât de acela al culturii sale. Silbermann e mult prea inteligent și mult prea erudit pentru vârsta lui. În vreme ce cunoștințele sale intelectuale ating limite inimaginabile pentru un băiat de vârsta lui, manierele sale proaste depășesc orice exagerare. Acest Silbermann care examinează mobilele din casa unde e invitat, care se afișează și vorbește neîntrerupt, acest gafeur învederat nu mai este Lacretelle, ci Gyp. Dimpotrivă, familia magistraților protestanți, deși neincarnând toate calitățile, nu este nici ea, în romanul dlui de Lacretelle, locul geometric al tuturor defectelor. Când descrie ceea ce știe, autorul creează oameni reali. Dar când construiește după bârfe,

acest romancier distins nu izbutește să dea, în ciuda efortului de a se obiectiva, decât paiațe.

Chiar la un autor atât de imparțial precum Galsworthy, Ferdinand de Levis din piesa *Loyalties*, mult mai izbutită literar decât romanul dlui de Lacretelle, are trăsături convenționale. Ne imaginăm ușor un parvenit făcând gafe în lume. Dar ca un vechi prieten, un obișnuit al mediului rafinat în care se află, să comită o măgărie de felul aceleia de care se face vinovat Levis — este o trăsătură lipsită total de veracitate. Închipuiți-vă un *clubman* ajungând cu o sumă enormă de bani în castelul unor prieteni și luându-și măsuri din cele mai șocante de frică să nu fie furat (punându-și banii într-o botină pe care o închide într-un dulap a cărui cheie o ascunde sub pernă, având grijă să-și încuie camera înainte de a merge la baie), comportându-se după furt ca un copil înspăimântat sau ca un călător disperat dintr-un hotel, și asta pentru o sumă care, oricât de mare, nu e de o importanță decisivă pentru el! E imposibil de crezut că acest personaj ar fi reușit să se impună de-a lungul anilor în fața prietenilor, pe care acum îi șochează brusc cu toate aceste gafe și apucături mărunte. Cu atât mai mult cu cât dialogul piesei ne arată că înainte nu dăduse nici un semn de abatere de la viața mondenă. Acest fals punct de plecare strică toate calitățile de imparțialitate ale frumoasei piese a lui John Galsworthy.

Să opunem tipului convențional și fals al bogătanului evreu, genial și fără maniere, parvenit și imigrat recent, realitatea evreilor săraci, mediocri sau stupizi, bine crescuți și stabiliți de multă vreme în țara lor. Nimeni nu poate contesta rolul jucat de numeroși evrei în viața intelectuală și în toate domeniile vieții spirituale. Nu le lipsesc talentele, geniile chiar. Dar de aici

și până a transforma pe orice evreu într-un model pentru eruditi și profeți e o mare distanță. În general, manierele foarte bune nu se întâlnesc mai des printre evrei decât printre neevrei. Dar civilitatea elementară le e tot atât de comună ca oricui. Legenda despre inteligența supranaturală a evreilor, coroborată cu aceea a imposibilității lor absolute de a accede la tact[10], nu este, cu toată răspândirea ei, mai puțin o inexactitate. Există evrei inteligenți, cum există și stupizi; există unii plini de tact rafinat, după cum există și prost crescuți; dar există mai ales evrei foarte numeroși care sunt tot atât de mediocri intelectualmente, tot atât de banali în maniere ca muritorii de rând.

3. Legenda evreului bogat

Pentru toți imbecilii, fie ei antisemiți sau evrei[11], iudaism = aur este o axiomă. Nimic mai simplist. Invidia omenească se simte confortabil. E ușor să faci viața insuportabilă multor oameni amărâți pe motivul că averea cutărui evreu nu te lasă să dormi. Cifrele arată că din cele 16 milioane de evrei care populează lumea „abia două până la trei milioane trăiesc în bunăstare, restul, adică marea majoritate, se compune din proletari și din oameni mărunți care se luptă cu disperare

---

[10] „Dl Worms-Clavelin, care identifica la nevasta lui o virtute pentru el misterioasă și profundă, tactul..." (Anatole France, *Histoire contemporaine: L'orme du mail*, p. 42).

[11] Dacă e fals că toți evreii sunt bogați, e tot atât de fals că sunt toți inteligenți; nu se poate nega evidența: avem destui René Groos printre noi.

pentru existenţă."[12] De aceea Péguy avea dreptate să scrie: „În această galeră a lumii moderne, îi văd vâslind de pe banca lor tot atât de mult ca alţii şi mai mult decât alţii, la fel ca noi şi mai mult decât noi. Suferind soarta comună la fel ca noi şi mai mult decât noi. În acest infern temporal al lumii moderne, îi văd ca noi, la fel ca noi şi mai mult decât noi, trăgând pe brânci ca noi, încercaţi ca noi. Istoviţi ca noi. Surmenaţi ca noi... Cunosc cu sutele, văd cu miile care îşi câştigă penibil viaţa lor mizerabilă, din greu, mai mizerabil decât noi."[13]

O altă superstiţie nu-l mai are în vedere pe evreul bogat în sine, ci pe evreul care, bogat sau sărac, nu respectă decât banul. Dacă ar fi adevărat, acest lucru nu s-ar putea reproşa doar evreului. Într-o societate feudală, evreul respectă valorile feudale. Cu multă vreme în urmă, el a constituit chiar în Galiţia o societate feudală în care valorile economice moderne nu aveau trecere. Respectat era nu cel mai bogat, ci posesorul valorilor feudale, a căror caracteristică este, în majoritatea cazurilor, ereditatea. Funcţia de rabin era ereditară, societatea era strict compartimentată. Dar în societatea capitalistă, în care totul se exprimă în bani, de ce să i se reproşeze că se comportă ca toată lumea? Cu atât mai mult cu cât o mare parte din bunurile non-economice le-a fost sustrasă pe nedrept evreilor. Şi să nu uităm că în multe ţări persecuţia contra evreilor se exprimă prin extorcarea de bani, de natură fiscală sau de alt fel. La această stare de fapt se raportează Mary Antin, americancă de origine rusă, atunci când scrie:

---

[12] E. Eberlin, *Les Juifs d'aujourd'hui*, p. 8.

[13] Charles Péguy, *Notre jeunesse*, Gallimard, p. 183.

„A fi creștin nu costă nimic, aduce recompense și imunități... A fi evreu este un lux costisitor."[14]

Ni se va cita Shylock. Mărturia nu e decisivă. Shakespeare auzise că maurul e gelos, romanul brav, evreul hrăpăreț. Cunoștințele lui nu treceau dincolo de asta. Această psihologie elementară era suficientă pentru geniul său poetic. Teatrul său însă nu trebuie considerat un document istoric. Shylock e un personaj imaginar, o creație romantică, tot atât de puțin reală ca Othello sau Oberon.

Legenda despre „bogăția evreiască" își datorează existența larmei făcute în jurul numelor câtorva familii evreiești care, după cum observă pe bună dreptate Nordau, nu figurează pe lista miliardarilor capitalismului modern: Astor, Rockfeller, Ford, Gould, Vanderbilt, Krupp.

4. Legenda evreului tragic și secret

Maurice Barrès îi scria solicitatorului umil al unui interviu[15]: „Sunteți un popor secret, secret chiar pentru voi înșivă." Un cronicar de mai mică importanță notează și el: „Fiecare evreu are în el stofă de revoluționar, de profet sau de aventurier", el ignoră „arta de a fi simplu" și are „gustul nenorocirii".[16] Iar Jakob Wassermann, romancierul tipic german: „Etzel știa multe

---

[14] Mary Antin, *The Promised Land*, 1912, citat de André Spire, *Quelques juifs et demi juifs*, II, Grasset, 1928, p. 256.

[15] René Groos, *Enquête sur le problème juif*, Nouvelle librairie nationale, p. 85.

[16] Waldemar George, *L'humanisme et l'idée de patrie*, pp. 210 și 214.

despre evrei, ştia multe despre tulburarea profundă care zdruncina bazele personalităţii şi de care sufereau ca de o boală ereditară." (*Etzel Andergast*, vol. II, p.153)

Au contribuit la răspândirea acestei legende: ignoranţa, francmasoneria şi mania misterului întreţinut de ea, calomnia şi naivitatea câtorva evrei. Nu există Secret evreiesc, nu există nici o grotă misterioasă în care grămezi de aur şi înţelepţi cu pergamente fatidice să dirijeze soarta lumii şi fericirea evreilor. Acest Secret nu e decât o făcătură pentru uzul provocatorilor şi al amatorilor de senzaţional.

Dacă nu există Mister evreiesc, atunci nu există, ca element principal al caracterului evreiesc, nici Tragedie psihologică evreiască. Suferinţa evreiască există ca rezultat al persecuţiilor. Dar ea e de natură exterioară şi nu rezultă dintr-o imposibilitate congenitală a evreului de a fi mulţumit. Evreul ştie să fie bucuros, liniştit, tot atât de fericit ca oricare altul. Pesimismul său nu este incurabil. Psihologia sa nu e misterioasă, suferinţa sa poate fi întotdeauna explicată printr-un motiv precis şi nu provine dintr-o tristeţe metafizică inefabilă. Nu orice evreu e Evreul Rătăcitor. Dacă există ramuri importante ale iudaismului care trăiesc în mizerie şi nefericire, sunt altele, tot atât de importante prin număr şi valoare, care duc o viaţă dacă nu prosperă, cel puţin acceptabilă. Tristeţea celor dintâi e explicabilă şi legitimă; tristeţea celor din urmă ar fi morală dacă ar rezulta din compasiunea pentru cei aflaţi în suferinţă. Dar să-l auzi pe dl Spire zicând: sunt trist pentru că, în calitatea mea de evreu, nu pot să fiu decât un căutător de absolut, şi să-l auzi pe dl Hans Kohn aprobând această explicaţie e pur şi simplu ridicol.

Evreul e capabil să se bucure. Atunci când suferă, o face din aceleași motive ca și alții (foame, persecuție, ură). El poate să fie simplu, mulțumit de el însuși și de lume. Ce bizară pretenție e asta, să vrei să-i spui evreului: tu nu poți să fii decât nefericit, pentru ca apoi să-i reproșezi germenele tragediei pe care îl poartă în sine. Ei bine, nu! Noi nu suntem ființe exclusiv tragice. Și atunci când suntem lăsați în pace, suntem tot atât de fericiți ca oricine altcineva. Nu suntem de neînțeles. Ca să fim fericiți nu e nevoie de altceva decât să nu fim sistematic făcuți nefericiți. Cauzele umane cele mai simple sunt suficiente pentru fericirea noastră. Evreul e copleșit de persecuții, e făcut să sufere, e maltratat și se spune: are gustul nefericirii! Ceea ce dl de Lacretelle numește „atracția romantică pentru nefericire", care îl face pe Silbermann să alerge, în calitate de evreu, în întâmpinarea catastrofelor.[17] Sau intervin acești noi René, nefericiți din pură afectare, care atrag atenția asupra inexistentei lor tragedii filozofice și fac să se uite suferința reală, imensă și teribilă, aceasta nicidecum metafizică, a numeroși evrei.

Să rezumăm: legenda evreului tragic și realitatea evreului simplu.

5. Legenda evreului-ființă excepțională

Scriind: „...această ființă specială, atât de vie, atât de complet diferită de celelalte ființe — evreul"[18], Drumont exprimă o opinie destul de generală. Se crede me-

---

[17] *Le retour de Silbermann*, N.R.F., p. 53.

[18] Édouard Drumont, *La France juive*, vol. I, p. 3.

reu că evreul este o fiinţă excepţională, fie în ce priveşte înclinaţia lui spre bine, fie în ce priveşte înclinaţia lui spre rău. Este conceput ca un arhanghel al tenebrelor sau ca un distribuitor de fericire, având la dispoziţie imense forţe secrete, manipulate după voia fanteziei sale. Jurnalişti mărunţi, ţărani stupizi, aventurieri superficiali, femei isterice sau filantropi de profesie — nici unul nu poate concepe evreul real: un om la fel ca ceilalţi, simplu, normal, neînzestrat cu daruri extraordinare. Există evrei care, copleşiţi de persecuţii, dar propulsaţi şi ca fiinţe fantastice, sfârşesc prin a admite chiar şi ei această legendă. Spre a trece de la o extremă la alta, atribuindu-şi toate defectele sau, dimpotrivă, toate calităţile.

Antisemiţii sau evreii pot fi liniştiţi. O dată pentru totdeauna, trebuie să-i deziluzionăm. Trebuie să afirmăm că evreul nu este o fiinţă neliniştită şi dezechilibrată prin definiţie. Că evreii n-ar trebui să semene cu celelalte popoare, aşa cum doresc sioniştii sau asimilaţii, ci că ei seamănă încă de pe acum cu ele. Că ei nu conduc întreaga lume, cum crede Disraëli[19], ale cărui romane nu sunt aşa de reuşite precum politica şi căsnicia lui, şi nici Societatea Naţiunilor, cum susţine pornograful Louis Ferdinand Céline, şi că nu le este imposibil să se elibereze de aşa-zisa dramă teribilă din sufletul lor. Trebuie demascată în faţa evreilor iluzia în care ei se complac să trăiască, trebuie arătată realitatea: aceea că, neposedând forţe de o natură specială, e primejdios să se sprijine pe un fatalism optimist. Trebuie spus, în mod simplu şi clar, despre umanitatea evreilor.

---

[19] *Coningsby* (1844).

6. Legenda caracterului evreiesc

Se creează un *caracter*, i se atribuie talmeș-balmeș gustul abstracțiunii și al analizei, nevroza, mistica revoluționară, gustul afacerilor, individualismul și simțul exagerat al familiei, spiritul mesianic și lipsa de idealism — și i se dă numele de *evreu*.

Fie că i se spune spirit sau caracter evreiesc, acesta nu există. Nu există un caracter evreiesc permanent. Nu există decât efectele de natură pur mecanică ale diverselor influențe care acționează asupra lui. Dacă acestea dispar, atunci dispar și urmele lor. Este un adevăr constatat de regula bine cunoscutei logici: *sublata causa, tollitur efectus**. Dacă evreul e persecutat, gradul de solidaritate crește. Slăbește persecuția, reapare individualismul normal în orice societate. Și așa mai departe, nu-i e greu observatorului imparțial să descopere, pentru fiecare din elementele pretinsului spirit evreiesc, o explicație pur mecanică. Mania pe care germanii au răspândit-o în lume, sub numele de spirit științific, de a pune sub fiecare realitate simplă un titlu abracadabrant a devenit în acest caz: pentru tristețea inexplicabilă a evreului persecutat, *eterna dramă evreiască*; pentru satisfacția legitimă a evreului care nu mai e persecutat, *sfidarea înțelepților Sionului*; pentru principiul hedonist, temelie a întregii economii mondiale, *oribila cupiditate evreiască*.

Două exemple izbitoare ale acestei influențe pernicioase sunt Martin Buber și Moritz Heiman. Întreaga operă a celui din urmă se reduce la a spune că pro-

---

* *Sublata causa, tollitur effectus* (lat.): Înlăturând cauza, dispare efectul. (*N.t.*)

blema evreiască e interioară, individuală şi parte integrantă a sufletului evreiesc. Heiman spunea în mod explicit: „Ceea ce simte, gândeşte şi speră cel mai izolat dintre evrei, pierdut pe o insulă îndepărtată, constituie problema evreiască în toată plenitudinea ei." Buber aprobă cu entuziasm această frază[20] şi declară evreul o fiinţă contradictorie, dualâ şi bipolară.[21] Dacă această afirmaţie este exactă, atunci ea este pentru Buber, scriitor de limbă boşă, discipol al boşilor, trăind printre boşi, plătit ca s-o ştie în calitate de filozof german, şi nu în calitate de evreu.

Comparaţi această obsesie cu remarca plină de bun-simţ, atât de justă, a lui Leroy-Beaulieu: „Există un spirit evreiesc, adică au evreii tendinţe morale şi sociale radical diferite de ale noastre? Şi asta mi se pare îndoielnic."[22] Şi altă remarcă, relativă la afirmaţia după care evreul nu poate fi decât revoluţionar: „Acest spirit... este evreiesc cam tot aşa cum e catolic spiritul lui Voltaire şi al lui Diderot."[23]

---

[20] Martin Buber, *Drei Reden über das Judentum*, Frankfurt a. M., 1916, p. 27.

[21] *Ibidem*, pp. 37–38.

[22] Anatole Leroy-Beaulieu, *Israël chez les nations*, Calmann-Lévy, p. 305.

[23] *Ibidem*, p. 306. În ce priveşte abaterile literaturii moderniste: „Unde este deci marca spiritului evreiesc şi care îi este expresia în artă, în literatură? E destul de degradată, destul de maculată, literatura noastră modernă... are prea adesea un iz de fezandat, o miasmă de putreziciune care îţi întoarce stomacul pe dos. Vina să fie a evreilor? Dar oare Israel este cel care de cincizeci de ani încoace dă tonul în literele franceze? Ce anume au semitic teatrul şi romanul nostru? Naturalismul care se complace în a denigra natura umană, pesimismul enervant, diletantismul aplatizant, cabotinismul nerod, sunt acestea produse ale Sinagogii? Oare din

Marea dovadă care se invocă pentru a demonstra realitatea caracterului specific al Israelului este anecdota evreiască. Despre această manie a evreilor de a face pe bonomii veseli, care povestesc istorii agreabile, se poate cel puțin spune că ea prezintă drept evreiești anecdote care nu sunt evreiești. Aceleași cusururi și aceleași pățanii care se atribuie scoțienilor, marseillezilor, gasconilor sunt înfățișate ca originalități frapante ale evreilor. Heinrich York-Steiner avea dreptate să spună[24] că n-are nici un sens să îmbrăcăm evreiește aceste anecdote universale și să ne transformăm în heralzii propriului nostru ridicol. Trivialitatea unui Berl se complace în această autodenigrare.[25] După o lungă perioadă de bârfă mai mult sau mai puțin spirituală pe seama defectelor noastre reale sau imaginare, iudaismul ar avea mare nevoie de o cură de *respectability*.

Indiferent dacă sunt înțelese ca reproșuri sau complimente, comentariile despre „inteligența evreiască" ori „geniul rasei" sunt gratuite. Ele se referă la entități inexistente. Punctul de vedere fals constă în aceea că inteligența sau geniul despre care se vorbește sunt calități individuale, și nu trăsături colective pe care s-ar putea construi o teorie favorabilă sau defavorabilă evreilor.

Evreul ca atare e ireal. Nu există decât evrei.

Tora talmudiștilor ies jongleurii de cuvinte, inventatorii scriiturii artiste, care fac din artă un Caleidoscop pueril?" (p. 308)

[24] *Die Kunst als Jude zu leben*, Leipzig, 1928, p. 633.

[25] V. *infra*, p. 149.

7. Realitatea: antisemitismul

Dincolo de toate legendele, nu se poate decât constata marea realitate: antisemitismul. Trebuie numiţi antisemiţi cei care, evrei sau creştini, cred şi afirmă că există o *problemă evreiască* şi îi caută *soluţia*. Antisemitismul nu este necesarmente legat de calitatea de neevreu. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, au apărut două cărţi în franceză cu titlul *L'antisémitisme*. Una a lui Bernard Lazare, cealaltă a lui Anatole Leroy-Beaulieu. Expozeul antisemit al chestiunii nu este, cum ne-am fi putut aştepta, cel al catolicului Leroy-Beaulieu, ci, nici mai mult, nici mai puţin, cel al evreului Lazare.

Antisemitismul neevreilor. Această maladie politică şi socială îşi face apariţia sau îşi găseşte virulenţa în perioadele de decadenţă accentuată. Nu trebuie socotită o maladie a evreilor. Ea îşi exercită consecinţele funeste asupra întregii societăţi. Dacă este îndreptată împotriva evreilor nu înseamnă că stă în puterea lor să scape societatea de ea. Doar societatea, printr-un efort general (în cazul în care mai posedă suficiente resurse de vigoare, o sănătate care n-a fost zguduită din temelii), poate să-şi revină în fire. „E ridicol să crezi, scrie foarte just Arthur Ruppin, că antisemitismul poate fi combătut cu argumente ştiinţifice, fie ele oricât de viguroase."[26]

Antisemitismul ia forme exacerbate în momentul cel mai acut al decadenţei unui popor şi duce, o dată cu excluderea evreilor, la ruina definitivă a economiei, la prăbuşirea statului. Măsurile contra evreilor sunt

---

[26] *Les juifs dans le monde moderne*, p. 255.

dangătul de clopot care anunță, dacă nu dispariția statului, în tot cazul pe aceea a importanței și prosperității sale. Antisemitismul este primul mare semn al dezordinii sociale (Spania, Rusia, Germania).

Cauza antisemitismului nu rezidă în evrei. Este vorba de un fenomen care nu-i caracteristic pentru evrei, ci pentru societate. Aceasta poate, așadar, să reacționeze. Problema antisemitismului nu poate fi rezolvată de evrei. Lor nu le rămâne ca resursă decât apărarea, mijloc temporar adecvat doar în confruntarea cu un antisemitism și el temporar.

Antisemitismul monden. Mulțumită mijloacelor de care dispun, evreii *clubmeni* au putut să transforme antisemitismul monden în principala problemă a iudaismului. Dacă cealaltă formă de antisemitism, de care ne-am ocupat în alineatul precedent, constituie un flagel teribil nu doar pentru evrei, ci și pentru întreaga societate, pe care o târăște spre ruină, antisemitismul monden nu e decât una din feluritele perversiuni mărunte ce caracterizează lumea excentrică a snobilor. Nu este sub nici o formă dezirabil sau justificat. Oricum, el n-ar putea fi considerat problema cea mai gravă a evreilor, iar importanța care i se acordă devine scandaloasă comparată cu aceea pe care ar merita-o mai degrabă boicotul contra evreilor, pogromurile, inegalitatea civilă și politică, precum și diversele forme de persecuție economică. „Solidaritatea evreiască" se traduce prin echivalența pe care evreul *clubman* pretinde să o stabilească între suferințele sale subtile și nenorocirile serioase ale coreligionarilor săi mai puțin favorizați decât el.

Ce este un evreu *clubman*? Dl Henry Bernstein îi face cel mai bun portret în *Israël*: „Cred, pe cuvântul meu, că asta-i face plăcere. Pentru el a fi călcat în pi-

cioare de aceşti oameni de lume e tot fericire!... Ah! nefericitul! îi iubeşte pe oamenii ăştia de lume! În rest, se vede că-şi blesteamă tatăl."[27] Nu vedem în ce fel decepţiile acestui snob speriat, care se umileşte şi se reneagă, interesează lumea evreiască. Acest personaj antipatic n-are nici un drept la mila noastră.

Mediile mondene diferite pun diferit problema antisemitismului. Lăsând la o parte punctul de plecare fals, piesa lui Galsworthy nu lasă să întrevadă nici o urmă de antisemitism, fie el şi monden. Evreul lui e inconceptibil, dar atitudinea societăţii engleze faţă de acest evreu inconceptibil e de o perfectă lealitate. De îndată ce De Levis formulează o acuzaţie din cele mai vagi contra unuia dintre invitaţii gazdei sale, toată lumea pune problema în modul cel mai simplu, sub aspectul său legal: cine e hoţul? Căpitanul Dancy e împiedicat de prietenii săi să recurgă la duel sau la acte ofensatoare. Dimpotrivă, este obligat să înainteze chestiunea la tribunal şi din acel moment totul nu mai e decât o treabă de simplă poliţie, ale cărei reflexe interesează, e adevărat, înalta societate.

Dacă *Loyalties* este o piesă poliţistă care se încheie în modul cel mai logic (prin arestarea vinovatului), *Israël* este un tenebros mister monden. Intriga nu e lipsită de forţă. Dar eroul central e un personaj artificial, construit pentru necesităţile cauzei. Dacă ar fi ţinut, dl Bernstein ar fi putut să-i atribuie câteva gafe. Dar Gafa acestui om de lume avizat este cu mult prea exagerată. Gutlieb face daruri imense ligilor ateiste pe motiv că, în urmă cu douăzeci sau treizeci de ani, un preot

---

[27] *Israël*, 1908, actul I, scena a III-a.

izbutise s-o convingă pe femeia pe care el o iubea să nu-l mai vadă.

Dar, fie sub forma antisemitismului delicat și perfect leal al lui Galsworthy, fie sub a celui mai crud, mai profund din *Israël*, pentru a nu vorbi de caricaturile lui Gyp, a căror exagerare chiar le face inofensive[28], antisemitismul monden nu ne poate atrage atenția decât în momentul în care, încetând să aibă acest caracter, devine cu adevărat social.

În țările în care cluburile, departe de a fi apanajul trândavilor ori al saloanelor aflate în afara vieții sociale, sunt instituții cu rol considerabil, excluderea antisemită devine într-adevăr amenințătoare. Atunci când nu mai vizează cercurile snoabe, ci universitățile, sindicatele, echipele, asociațiile de tineret, cluburile în sensul american al cuvântului, ea nu mai este o problemă neglijabilă. Pentru o societate în care viața de familie este înlocuită treptat cu viața de club, această tendință prezintă o gravitate excepțională.

În fine, mai e de observat ceva în legătură cu antisemitismul monden: insistența pe care aceste medii rafinate o pun în a nu-i agrea decât pe evreii nou îmbogățiți, pentru a se plânge mai apoi de tovarășii pe care și i-au ales ei înșiși. N-aveau decât să nu primească drojdia

---

[28] „...Puțina consistență a acestor mici mașini, reactualizate după Contesa de Ségur (fără farmecul și simplitatea pe care le punea aceasta în ele), imitația arbitrară și obositoare a jargonului idiș, slăbiciunea eroilor salonarzi și a eroinelor pseudomondene..." (Léon Daudet, *Au temps de Judas*, Grasset, 1933, p. 47); „Dna Gyp, ai cărei cititori nu-i mai puteau suporta păsărească simili-evreiască" (Léon Daudet, *Bréviaire du journalisme*, Gallimard, 1936, p. 43).

îmbogățită a societății noastre.[29] Lamentațiile reciproce ale snobilor pe seama manierelor proaste ale bogătașilor evrei și ale acestora pe seama relei-credințe a snobilor lasă complet indiferentă adevărata elită evreiască.

Antisemitismul evreiesc. A te uimi, cum face dl Eberlin, de antisemitismul semit („În realitate, evreul e singurul semit persecutat de toate rasele — inclusiv de a sa — pentru că e evreu") pare curios aceluia care știe că nu există un caracter rasial semit al evreilor. Și mai bizar e propriul antisemitism al evreilor. Dacă persecuțiile nu sunt manifestările sale directe, în schimb nu-i lipsește nici ura, nici disprețul, nici injuriile, nici rușinea de a fi evreu, nici dorința de a se separa de coreligionarii săi, nici defăimarea. Convertirea nu implică în mod necesar antisemitismul. Cazul dlui René Schwob, al acestui evreu botezat care n-a început prin a-i ataca pe evrei, e o dovadă.[30] Ca și aceea oferită de *International Society of Christian Hebrews.*

---

[29] Atunci când un mediu elegant s-a hotărât să accepte nu un evreu de comedie, ci un om care, prin rangul și obiceiurile sale, putea să acceadă acolo, nu a apărut nici o asperitate venind din originea sa evreiască. Nefiind o creație *ad hoc* pentru necesitățile unei intrigi teatrale, ci un personaj surprins pe viu, Swann nu corespunde evreului legendar. Deloc înzestrat cu „geniul gafei" ca personajele dlui Bernstein, eroul lui Marcel Proust posedă, dimpotrivă, un dar minunat de a evita gafele. Ținând partea lui Dreyfus, ceea ce nu înseamnă nicidecum că renunță la ideile politice și religioase ale mediului său, el are grijă să-și modifice testamentul pentru a anula clauza în care, din motive de simplitate, ceruse o înmormântare fără onorurile militare datorate gradului său de cavaler al Legiunii de onoare.

[30] V. René Schwob, *Moi, juif* (Plon) și Edmond Fleg, „Un juif catholique", în *Les nouvelles littéraires* din 18 aprilie 1936.

Evreii antisemiți pot fi clasificați în trei categorii principale:

a) *Profitorii.* Antisemitismul nu este o afacere bună pentru majoritatea antisemiților. Antisemitismul nu este o afacere bună pentru majoritatea evreilor. El este o afacere excelentă pentru anumiți antisemiți.[31] Profesioniștii antisemitismului obțin importante beneficii politice, financiare, literare (numeroasele ediții ale cărții atât de vide a lui Edouard Drumont, citate nu de un evreu, ci de Léon Bloy). Fără a mai vorbi de șantaj. Antisemitismul poate asigura faimă unor personaje jalnice și unor scriitori obscuri. A fost cazul lui Edouard Drumont, jurnalist mărunt, cu activitate dubioasă, tiranizat toată viața de bătrâna lui slujnică pe care și-o făcuse amantă.[32] În ce privește beneficiile pe care unii evrei le obțin din antisemitism, ele variază în funcție de ce sunt aceștia — antisemiți, naționaliști sau escroci.

Evreilor care își dau bine seama că le-ar fi imposibil, dată fiind inferioritatea lor individuală, să facă o carieră sau să strălucească într-o societate liberală, le vine ușor să se folosească de obstacolele puse în fața capacităților reale, ca să se împăuneze cu ecuația evreu = persecutat cu scopul de a-și scuza insuccesul, invocând exemplul injustițiilor într-adevăr comise în defavoarea altora. De pildă, persecutarea copiilor evrei în școlile din numeroase țări este o realitate teribilă. Scuza pe care o invocă toate loazele evreiești este unul din

---

[31] Există, spune Anatole France în *L'anneau d'améthyste*, evrei care vor reuși prin antisemitism.

[32] Trebuie citită în Léon Daudet (*Études et milieux littéraires*, pp. 214–215) relatarea scenelor pe care Drumont le suporta la Soisy-sous-Étiolles în fața redactorilor de la *Libre parole* și „în fața satului adunat".

beneficiile pe care aceste false victime le scot din antisemitism.

Politicienii mărunţi ai naţionalismului evreiesc nu diferă în nici un fel de adversarii lor. Situaţi departe de spiritul de reacţie legitimă pe care îl provoacă ofensele aduse demnităţii în masa evreilor, ei nu încearcă decât să exploateze această mişcare. Maladivi ca toţi corifeii măruntelor naţionalisme exacerbate, produse în mare parte prin influenţa pernicioasă a mediului şi a epocii, naţionaliştii evrei câştigă din răsturnarea de valori pe care o provoacă antisemitismul. În ţările în care face ravagii, antisemitismul împiedică libera circulaţie, în mod normal ascendentă, a valorilor în societate. Verigile pe care acesta le stabileşte interzic elementelor superioare ale iudaismului să ajungă la posturile de comandă ale comunităţii lor şi asigură monopolul mediocrităţilor. Iată care e interesul mediocrităţilor în stabilizarea antisemitismului.[33] În vreme ce se reproşează evreilor, şi nu fără temei, că au în fruntea lor pe cei mai puţin înzestraţi dintre ei.

Să ne mulţumim a menţiona categoria escrocilor colectori de fonduri, pe care vigilenţa organizaţiilor serioase nu izbuteşte să-i împiedice, atât de repede pe cât ar fi necesar, să-şi realizeze interesele.

Cel mai tipic exemplu de evreu profitor de pe urma antisemitismului e acel scriitor steril, autor al câtorva interviuri reunite într-un volum de succes, un succes

---

[33] Dovada este că emigranţii veniţi din ţările în care domneşte această situaţie anormală, de cum ajung în libertate, îşi stabilesc păturile sociale după cu totul alte ierarhii. Şi că în aceleaşi ţări, de îndată ce antisemitismul încetează, se termină şi cu ierarhia de-a-ndoaselea.

generat de curiozitate și scandal: René Groos, cu *Enquête sur le problème juif*, unde se afirmă pur și simplu că antisemitismul e justificat și necesar. Închipuindu-și că există o conspirație evreiască universală dirijată „mai întâi împotriva Franței"[34], el îi contrazice astfel pe antisemiții germani care, și ei, cred cu strășnicie că această conspirație e dirijată în primul rând împotriva Germaniei. După cum se vede, nu este ușor să pui de acord inepțiile antisemite. Dl Groos adună toate legendele și toate denigrările, din cele mai vagi surse, acreditându-se prin scrisori primite de la iluștri necunoscuți, de la toți ratații Franței. Căci marii scriitori i-au răspuns prin refuzul cel mai disprețuitor sau prin scrisori de o insultătoare răceală. I se lansează insulte în plină față, un antisemit bine crescut își exprimă regretul de a nu-i putea expune în mod direct teoriile sale, iar dl Groos nu e mai puțin măgulit; exultă, e în al nouălea cer. Un proverb chinezesc spune: „E scuipat în față, el zice că plouă." Mai mult, dl Groos exclamă încântat: Ce ploaie bună și cât de măgulitoare!

A utiliza absolut toate legendele, pe cele mai neverosimile și mai scandaloase, fără a uita nici una, a le prezenta în modul cel mai simplist, iată rolul dlui Groos. Nu e greu să descoperi la aproape toți antisemiții urme de ezitare, pași făcuți înapoi, tot felul de *distinguos* care conferă un anumit aer de relativitate și de obiectivitate teoriilor lor. Contrariul se întâmplă cu dl Groos. El își consideră toate afirmațiile decisive, crede literalmente în organizarea unică a evreilor din întreaga lume, în Aurul evreiesc, în Dominația evreiască, în Internaționala revoluționară evreiască, în Complotul evreiesc,

---

[34] *Enquête sur le problème juif*, p. 18.

în Finanţa evreiască. Toate poveşti de adormit copiii, bune şi suficiente pentru acest evreu care este „de viţă nobilă" aşa cum noi suntem sardine în ulei. Poveşti care, mai ales, au îngăduit ca o carte alcătuită din citate de mâna a doua să aibă un anume succes, reprezentând profitul scos din antisemitism de evreul Groos.

b) *Femeile*. Este un fapt că femeilor le impun mai mult decât bărbaţilor conformismul social şi curentele obişnuinţelor. Ele încorporează, mai degrabă exagerând, spiritul secolului. Direcţiile centrifuge ale societăţii contemporane au imprimat evreicelor o înclinaţie accentuată către îndepărtarea de căminul şi mediul lor. Pe vremuri păstrătoare de tradiţii, ele ascultă azi de moda de a defăima ceea ce este evreiesc. Fenomen cu atât mai surprinzător cu cât ele suferă mult mai puţin decât bărbaţii de pe urma antisemitismului şi cu atât mai derutant cu cât acelaşi antisemitism, pe care se grăbesc să-l aprobe, le împinge înapoi în mediul lor, le împiedică să-l părăsească şi să-şi realizeze astfel dorinţa. Societatea creştină acceptă un evreu pentru calităţile sale. (De fapt, ea refuză adesea să-l agreeze, în ciuda meritelor sale.) O acceptă pe evreică pentru defectele sale.

Numeroase prostuţe (gâşte sau preţioase) se fandosesc: eu sunt antisemită. Aceste neverosimile femele nu spun: evreii au defecte (pe care ele n-au competenţa să le critice). Declară, prinzând din zbor: nu-mi plac evreii. Şi nu lipsesc ticăloşii, tineri evrei, care să facă cerc în jurul lor. Găsiţi că tonul nostru e prea dur? Când e vorba de interesele supreme ale iudaismului, orice curtoazie, chiar faţă de femei, trebuie să înceteze.

Agravarea antisemitismului feminin evreiesc e datorată în mare parte acestei boli a secolului care se

numește feminism. Nu avem aici nimic mai bun de făcut decât să-l lăsăm să vorbească pe marele istoric Ferrero, ale cărui frumoase cuvinte sunt valabile și pentru societatea evreiască: „...Un rău care a torturat civilizațiile este insolubila dificultate a libertății femeii. Această dificultate e mult mai gravă și mai complexă decât cred feminiștii, bărbați și femei, pe care anarhia modernă și imensa prosperitate materială a timpurilor moderne îi fac să prolifereze. ...Lăsată liberă să trăiască pentru ea însăși, să-și satisfacă pasiunile, femeia abuzează și își uită mai repede decât bărbatul îndatoririle față de specie, cu pagube mai mari pentru toată lumea. Ea abuzează mai ușor din două motive: pentru că are o putere mai mare asupra bărbatului decât are acesta asupra ei; pentru că, în clasele bogate, ea este eliberată de multe din obligațiile care îl leagă și-l reține pe bărbat. Oricât de mare ar fi libertatea de care se bucură bărbatul, el este întotdeauna constrâns să-și înfrâneze într-o anumită măsură instinctele egoiste din necesitatea de a-și conserva, spori și apăra de rivali bunurile, rangul, puterea, numele, gloria. Dimpotrivă, dacă femeia este eliberată de obligațiile sale familiale, dacă este autorizată să trăiască pentru plăcerea și frumusețea ei, dacă opinia care îi interzice disoluția sub pedeapsa cu infamia slăbește și dacă această disoluție îi procură, în loc de infamie, glorie, bogăție, omagii, ce obstacol ar putea să-i înfrâneze poftele oarbe și cruzimile egoiste care sunt latente în orice suflet omenesc?

Din acest motiv, dacă în epocile dominate de o disciplină puternică femeia este cea mai tenace dintre forțele conservatoare ale unei națiuni, în epocile de anarhie și dezordine ea este, dimpotrivă, prin luxul său, prin

depravare şi sterilitate voită, una din forţele dizolvante cele mai active."[35]

Venind din interiorul societăţii evreieşti, această formă de antisemitism este din cele mai deprimante. Ea adaugă urii exterioare dispreţul celor apropiaţi. Departe de a găsi la ai săi reconfortul şi încurajarea necesare, evreul e copleşit de acest plus de nefericire care-l dă gata. Rezistenţa pe care ar putea s-o opună sau cel puţin resemnarea demnă care se impune în orice caz sunt anihilate de acest spirit defetist care duce drept la deznădejde şi care pregăteşte terenul pentru chinurile sentimentului de inferioritate.

c) *Complexul de inferioritate*. Ceea ce ne-a fost dat să auzim, ca evrei, în societatea evreiască este de nedescris. Căci este uluitor ca un salon să accepte afirmaţii revoltătoare despre societatea din care face parte. Declaraţia „eu sunt antisemit" (şi admiterea consecinţelor care decurg de aici) este formula predilectă a multor tineri care doresc să-şi atragă, prin „originalitate", calificativul de „interesant".

În afară de tinerii fără ocupaţie care cred că un amestec de obiectivitate şi indiferenţă le impune să-şi critice duşmănos colectivitatea căreia îi aparţin, numeroşi indivizi dubioşi, de toate vârstele, se declară adversari neîmpăcaţi ai coreligionarilor lor deoarece aceştia nu ating limita ideală a solidarităţii, pe care antisemiţii au atribuit-o evreilor pentru a le-o putea reproşa apoi în pamfletele lor. Conferinţele evreieşti nu încep la ora fixată, evreii vorbesc prea tare la cafenea, evreii nu respectă o ordine exemplară la teatru, evreicele se acoperă de bijuterii: pentru toate aceste motive, ei ajung să

---

[35] Guglielmo Ferrero, *Les femmes des Césars*, Plon, pp. 31–33.

conchidă că antisemiții au dreptate, că noi suntem o rasă degenerată care merită să dispară. Ceea ce nu înseamnă că aceste mărunte isprăvi sunt lăudabile; dar a le transforma în crime capitale e antisemitism pur.

Mania autodenigrării continuă cu alte reproșuri tot atât de ridicole. Se afirmă că suntem cheltuitori sau foarte zgârciți, că suntem avizi, că avem simțul familiei prea dezvoltat sau că împingem individualismul la limitele sale extreme. Autodenigrarea nu e mai puțin periculoasă decât autoadmirarea. Căci antisemitismul evreiesc nu e lucrul cel mai puțin important. El are valoarea a ceea ce în strategie se numește demoralizarea adversarului.

Mecanismul secret al acestor atitudini derutante este complexul de inferioritate. Consecința malignă a persecuției, acest grav simptom psihic, transformă bolnavul într-un obsedat de ideea de a-și înțelege dușmanii. Afirmația, repetiția, sugestia și contagiunea sfârșesc prin a-l face pe subiectul complexului să accepte întemeierea tezei care îl umilește. A crede atât de intens în propria inferioritate duce adesea la suicid. A fost cazul celui mai celebru antisemit din această categorie, Otto Weininger.

Trăind în mijlocul unui popor la care cazurile psihopatologice sunt tot atât de răspândite ca și teoriile care le privesc, Weininger oferă un exemplu de maladie respingătoare, în care complexul de inferioritate se asociază tulburărilor sexuale. Ura sa adresată concomitent evreului și femeii, pe care îi identifica, se explică prin invidie și dorință refulată.[36] Antisemitismul său diferă

---

[36] „Astfel numea el tot ceea ce îl atrăgea și speria: *femininul*. Femeie și evreu erau deci pentru el două nume diferite care de-

de al celorlalţi prin faptul că reproşează evreilor nu gustul lor pentru abstracţiune, ci, dimpotrivă, înclinaţia pentru concret şi pentru materie. Prea atras de viaţa terestră şi de viaţa sexuală, evreul ar fi deci, precum femeia, incapabil să înţeleagă sufletul, cultura.

Luându-şi drept *motto* în studiul despre Weininger cuvintele lui Nietzsche „ aş vrea să începem prin a ne preţui pe noi înşine", dl André Spire a înţeles defectul autorului cărţii *Geschlecht und Charakter*: imposibilitatea de a se respecta pe sine însuşi. Otto Weininger sau evreul care nu se respectă. El şi-a sfârşit viaţa scurtă şi mizerabilă printr-un gest respins în egală măsură de două religii, cea a părinţilor săi şi aceea în care tocmai intrase: sinuciderea. Din şase evrei antisemiţi de care se ocupă Théodore Lessing în strania sa carte, patru s-au sinucis, iar unul a sfârşit la ospiciu.

La baza tuturor manifestărilor de antisemitism evreiesc găsim un amestec oribil de imoralitate şi demenţă.

„Respectă-te pe tine însuţi" e prima regulă pe care o transgresează evreii antisemiţi. În cazul lor, lipsa de tact e incontestabilă. Fiind singurii agreaţi, cunoscuţi şi primiţi în casă de antisemiţii neevrei, ei le furnizează, firește, acestora cazuri din care se poate deduce instinctul gafeur al evreilor. Flavius Josephus este strămoşul lor. Naţionalist înverşunat atâta vreme cât o politică de conciliere cu romanii era înţeleaptă, el a devenit partizanul acestora atunci când o astfel de atitudine nu mai aducea cu sine decât o inutilă umilire. Acest strămoş al evreilor gafeuri şi antisemiţi şi-a găsit astăzi cronicarul

---

semnau fundamentul naturii, de care se temea şi pe care îl evita" — Theodor Lessing, *Der jüdische Selbsthass*, Berlin, 1930 [citat în germ., (*N.t.*)]

în persoana dlui Lion Feuchtwanger[37], care l-a transformat pe acest evreu roman într-un umil *Doktor* german. Tot în Germania[38], dl Robert Dreyfus descoperea în zilele noastre[39] pe unul dintre părinții antisemitismului, pe Gobineau, și opera lui de mistificator. A trebuit ca niște creștini de mare valoare să spună adevărul, dând o lecție de bun-simț acestui evreu antisemit care e Robert Dreyfus. „S-a inventat recent un nou aparat de ras, numit aparat de ras Gobineau", i-a răspuns spiritual Harduin; în vreme ce Anatole France se minuna: „Avea geniu ? Ce curios!" Dar în primul rând dl André Suarès este acela care, în portretul incomparabil pe care i-l face lui Gobineau, pune lucrurile la punct: „Cu cât știe mai puțin, cu atât afirmă mai mult. Nu e cinstit. Dă drept fapte incontestabile aserțiunile și piruetele sale de literat. Impune proștilor; în ochii ignoranților nu e absurd... Abundența minciunilor sale e surprinzătoare... S-a luat în serios și a mistificat conștient toată banda infatuată de nordici și de gorile blonde."[40]

---

[37] V. *La guerre des Juifs* și *Le juif de Rome*, Albin Michel, traducere de Maurice Betz. Defectul dlui Feuchtwanger este că vrea să identifice evenimentele de astăzi cu evenimentele din primul secol al erei creștine. Or, este adevărat că oamenii și sentimentele nu s-au schimbat, dar situațiile și instituțiile sunt altele. Vorbind de *miniștri* (în loc de consilieri privați), de un libert ministru de finanțe care avea funcția de *fiscus principis*, uitând că titlul adevărat de ministru aparținea senatorului patrician, care era *prefectus aerarii Saturni*, vorbind de *antisemitismul* roman (în loc de antiorientalismul Romei), Feuchtwanger își trădează efortul de a face din anul 70 d.Cr. anul 1933 la Berlin.

[38] „Unde îl cunoscusem ? În Germania, desigur" (Robert Dreyfus, „À la rencontre de Gobineau", în „Nouvelle Revue Française", 1 februarie 1934).

[39] *Există întotdeauna Flaviuși și printre evrei* (Anatole France).

[40] André Suarès, *Portraits sans modèles*, Grasset, 1935, pp. 206–207.

PARTEA A DOUA
Iluziile

1. Iluzii asimiliste și realitatea asimilării

Dacă dl Arthur Ruppin își începe analiza asimilării cu o mică greșeală, e ușor de înțeles că autori mai puțin importanți comit erori grosolane. Într-adevăr, el afirmă că perioada posterioară secolului al XVII-lea a spart omogenitatea evreiască și unitatea inițială. Dar recunoaște imediat că „asimilarea nu e un fenomen nou în istoria evreiască. S-a petrecut ori de câte ori evreii au putut trăi ca egali în mijlocul unei civilizații superioare"[41]. Înainte de a se încorpora națiunilor moderne, ei adoptaseră civilizațiile elenistă, hispano-arabă și de limbă occitană. Asimilarea, constată mai departe Ruppin, e un proces natural căruia îi rezistă foarte puțini indivizi, un fenomen social aproape fatal, a cărui forță irezistibilă nu poate fi combătută cu argumente.

Cu totul altceva decât fenomenul natural este teoria asimilistă. Marele ei merit este de a fi descoperit America după Cristofor Columb și politica asimilistă după realitatea formidabilă a asimilării. Exagerată în formulări și expunându-se uneori prea ușor atacurilor naționaliștilor evrei, ea este inutilă deoarece realitatea o devansează întotdeauna, depășindu-i chiar și cele mai avansate tendințe.

---

[41] *Les juifs dans le monde moderne*, p. 265.

Jakob Wassermann avea dreptate atunci când, în cartea *Mein Weg als Deutscher und Jude*[42], își lua drept teză egalitatea mai profundă dintre evreul german și german decât aceea dintre evreul german și evreul francez sau evreul englez. Dovadă că el însuși nu era decât un boș jegos, acest apostol al instinctelor, al „vieții noi", al naturii brute, acest pictor entuziast al societății germane.

Degeaba declară naționaliștii evreii că ei nu se recunosc drept evrei *și* francezi, evrei *și* englezi[43], că ei nu aparțin decât naționalității evreiești. Realitatea îi infirmă. Și tocmai pentru că evreii sunt francezi, germani etc. îi lovește atât de dur persecuția.

Eroarea constă în a te declara asimilaționist. Trebuie să recunoaștem pur și simplu asimilarea, care nu e nici tragedie, nici comedie, care nu e o problemă, ci o realitate. A-i discuta oportunitatea politică e inutil sau necinstit.

Dacă faptul asimilării e în afara oricărei îndoieli, căile pe care s-au angajat asimiliștii sunt profund artificiale și iritante. Botezul lor, care transformă ateul-evreu în ateu-creștin, nu îi asimilează întru nimic cu poporul în mijlocul căruia trăiesc. Scopul lor nu este de a semăna cu oamenii în carne și oase din epoca lor, ci cu imaginea pe care și-o fac ei despre omul din anul zece mii, această culme a ateismului și instinctului social. Concluzia acestei manevre este că ei sfârșesc prin a nu mai semăna cu nimeni; încetează să mai fie evrei fără a de-

---

[42] Berlin, Fischer Verlag, 1922, pp. 6 și urm., p. 126.

[43] Astfel, Jakob Klatzkin, în *Krisis und Entscheidung im Judentum*, Berlin, Jüdischer Verlag, 1921, p. 111, nu admite să se spună *und* [și], ci doar *entweder–oder* [sau–sau].

veni altceva. Fiecărui asimilaționist i se aplică cele spuse de Werfel: *er war weder Jude noch Christ, sondern Snob*[44].

Preocupați să repete cuvântul „asimilare", asimilaționiștii îi uită formele reale, care se leagă, în primul rând, de limba țării, a cărei cunoaștere este principalul și veritabilul semn de asimilare; apoi, în sensul realităților sociale, de cultura și spiritul național. Philon, care poseda în profunzime cultura greacă, vorbea și scria grecește, nu era mai puțin evreu. Căci el înțelesese că trebuia să fie deopotrivă grec și evreu: „Philon era evreu și elen, cu adevărat evreu și cu adevărat elen."[45] El nu era deci asimilaționist.

Corifeii asimilaționismului sunt de altfel evreii cel mai puțin asimilați. Este poate și motivul pentru care simt nevoia să-și afișeze la fiecare pas asimilarea. Ei se recrutează dintre oamenii care nu cunosc nici o limbă, nici idișul, nici limba țării în care trăiesc, ridicoli prin chiar acest fapt, ca și prin alte defecte, apoi dintre nouveniții care se impun vechilor cadre evreiești și chiar întregii societăți prin vulgaritatea lor descurcăreață. Dacă personal reușesc de o manieră destul de strălucită, în schimb compromit drepturile foarte respectabile câștigate de comunitatea evreiască.

Asimilarea este sau nu este. Fapt care nu poate fi realizat sau împiedicat printr-o politică de asimilism sau de izolare. Marea greșeală a politicii antiasimiliste

---

[44] [„Nu era nici evreu, nici creștin, ci snob"] în Franz Werfel, *Der Snobismus als geistige Weltmacht*, Jahrbuch Paul Zsolnay Verlag, 1928, p. 17.

[45] Israel Abraham, *Valeurs permanentes du Judaïsme*, traduction Constantin Weyer, Rieder, 1925, p. 70.

este că se reduce la a opune asimilările succesive unele contra altora. Iar sub pretextul purismului național evreiesc, ea preferă o veche asimilare, perimată și inutilă, aceleia a prezentului. S-au văzut astfel de zelatori fanatici ai caftanului, uitând că acesta nu e o caracteristică evreiască, ci un veșmânt ruso-polonez. A păstra caftanul nu înseamnă a prezerva caracterul evreiesc, ci a voi să rămâi la această fază a istoriei evreiești, care a fost asimilarea polonează. Poți să respecți idișul fără a renunța să știi că el nu este decât idiomul părții germano-ruse a iudaismului, că nu face parte din adevărurile revelate ale acestuia, că o atare simplă uzanță nu are dreptul să pretindă a se impune ca obligație acelor evrei care nu au cunoscut-o niciodată. Critica asimilației în numele vechilor obiceiuri comite adesea „eroarea care rezidă în a discerne origini primitive acolo unde nu sunt“[46]. „Uzanțele moderne nu trebuie antedatate“, spune tot Abraham, exemplificând cu o melodie care, compusă în prezența sa, trece astăzi în sinagogile britanice drept tradițională, uitându-se originea ei adevărată.

Asimilarea și asimilismul nu sunt fenomene în mod special evreiești. Prima e o mare realitate universală a istoriei civilizațiilor, al doilea nu e decât aspectul evreiesc al funcționării defectuoase a circulației între clase. Atunci când spiritele superioare întâlnesc dificultăți în ascensiunea lor, ele sunt întotdeauna depășite de indivizi mai puțin înzestrați, dar pe care sensibilitatea lor slabă îi face mai puternici.

Asimilarea nu este nici o manifestare strict burgheză, ideologie a înaltei burghezii evreiești, cum sus-

[46] Israel Abraham, *op. cit.*, p. 29.

ţine dl Eberlin.[47] Doar demofilia sa declamatoare îl face să creadă că asimilarea este „o imposibilitate absolută", că ea e rezervată doar „unei mâini de comercianţi sau industriaşi", că rezistenţa la sionism vine din „îngustimea de vederi a marii burghezii evreieşti".

A crede că faptul asimilării poate fi suprimat prin declaraţii socialiste sau sioniste este o iluzie. A-l reduce la aspectele sale evreieşti înseamnă ignoranţă istorică şi demografică. A-l transforma într-o frazeologie asimilistă ridicolă sau în calul de bătaie al naţionaliştilor e o altă iluzie. Ambele sunt la fel de periculoase.

2. Iluziile democratice

Egalitatea brută e forma limită a democraţiei. De aceea, e un spectacol curios acela în care-i vezi pe evrei, al căror interes trebuie să se concentreze pe problema libertăţii, închipuindu-şi că democraţia este scopul lor final. Egalitatea absolută fiind o himeră, în orice democraţie se formează mai multe pături, a căror stratificare e menţinută prin violenţă şi unde evreii sunt împinşi spre clasa inferioară, spre paria. E drept că în interiorul fiecărei pături domneşte o egalitate destul de mare. Dar asta nu rezolvă decât prin opresiune şi mizerie aşa-zisa problemă evreiască, în vreme ce libertatea stabileşte mai multe serii de inegalităţi numeroase şi apropiate, lesne de depăşit. Această situaţie e favorabilă evreilor deoarece le permite să se plaseze potrivit aptitudinilor lor, şi nu condiţiei lor de evrei.

---

[47] *Les juifs d'aujourd'hui*, pp. 39–42.

Democrația nu e în chip necesar liberală și tolerantă. Ea poate fi cezarică sau, mai rău, socialistă. Faptul că în zilele noastre democrația este un fenomen general e incontestabil. Nu rezultă însă de aici că acest fenomen politic ar fi întotdeauna ideal. Când pierde punctele de contact cu liberalismul, democrația nu mai e decât un regim abominabil.

Proba cea mai eclatantă a afirmației după care democrația nu e țara făgăduinței pentru iudaism o constituie regimul național-socialist german. Caracterul său democratic nu poate fi pus sub semn de întrebare: cucerind puterea prin mari succese electorale obținute în opoziție, sprijinindu-se pe adeziunea cvasi-unanimă a poporului german, exprimată nu numai prin frecvente plebiscite în interior (împotriva cărora s-au lansat prea ușor acuzații de fraudă electorală), dar și prin plebiscitul din Sarre, efectuat sub sever control internațional, șeful guvernului național-socialist poate să spună, pe bună dreptate, că nu se menține prin forța baionetelor, ci prin libera voință a poporului său.

Ne-a stupefiat afirmația că boșii au devenit brusc hitleriști. E adevărat că Hitler este, și el, un boș ca toți ceilalți.

În loc să înțeleagă ce înseamnă uneori democrația pentru ei, evreii au preferat să nege caracterul democratic al național-socialismului. Au pus la inimă apărarea „amabilului Caliban, această mutră care are idei"[48].

---

[48] André Suarès, *Commentaires sur la guerre des Boches. La nation contre la race*, II, p. 89.

3. Pozitivismul

Pozitivismul a fost şi el o sursă de iluzii pentru evrei. Scientismul, religia pozitivistă, ateismul ştiinţifico-sociologic le-au făcut tot felul de promisiuni şi i-au invitat să intre în societatea viitorului, lipsită de fanatism şi intoleranţă. Păcăliţii ar fi putut să constate de la început că doctrina lui Auguste Comte nu era decât un nou fanatism a cărui noutate îl făcea şi mai virulent. Ei au fost constrânşi să admită, faţă de Charles Maurras, că un pozitivist poate fi antisemit. Cu toate că, lăsând deoparte antisemitismul acestuia din timpul războiului, scrierile şi activitatea lui de o viaţă nu mai îngăduie nici o iluzie în legătură cu sentimentele antievreieşti ale pozitivismului. Acestea îi sunt atât de inerente, încât chiar evreii care aderă la el sunt antisemiţi învederaţi.

Acesta a fost cazul ziaristului care s-a grăbit să pună mâna pe nefericitul Dreyfus pentru a-i exploata cauza în folosul propriu. În 1894, el a scris o carte din care toţi antisemiţii şi-au extras până azi excelente citate pentru teza lor. Acest evreu a scris de bunăvoie ceea ce antisemiţii au fost obligaţi să prezinte de o manieră apocrifă sub semnătura lui Isaac Blümchen sau în *Protocoalele înţelepţilor Sionului.*

„Cauzele generale ale antisemitismului" au stat întotdeauna, după el, „în Israel însuşi, şi nu la cei care l-au combătut"[49]. Prima aserţiune antisemită, după care urmează imediat o alta: „Ce virtuţi sau ce vicii i-au atras evreului această universală inamiciţie?" Faptul că „pretutindeni şi până în zilele noastre, evreul a fost o fiinţă

---

[49] Bernard Lazare, *L'antisémitisme, son histoire et ses causes*, Léon Chailley, p. 2.

nesociabilă" (p. 3). Cauza acestei nesociabilități pe care o proclamă, Bernard Lazare o vede în exclusivismul absolut al lui Israel, în decizia sa voluntară și orgolioasă de a se izola, de a forma un stat în stat (p. 7). La aceiași evrei atât de dominați de spiritul lor național exclusivist, el distinge totuși, coexistând cu șovinismul, „esența lor cosmopolită" (p. 301), internaționalismul lor, tendința lor revoluționară (pp. 302–330, 348).

Soluția prevăzută de acest coleg întru pozitivism al lui Maurras este instaurarea unei umanități evoluționiste, solidariste și atee, în care să dispară toate religiile, mai cu seamă cea evreiască, era pozitivismului integral.

Cea mai celebră și mai naivă dintre victimele pozitivismului a fost acel amărât de James Darmesteter. El lua Știința drept o nouă religie[50], reducea religia evreiască la profetism, din care făcea echivalentul *științei religiilor*[51]. Cel care spunea: „eu sunt infinit de puțin evreu, eu sunt biblist" nu era decât discipolul fidel al lui Renan. Viitorul Științei, supremația culturii germane, Filologia, Orientul sunt pentru el, ca și pentru maestrul său, surse de inspirație și idoli. Căci amestecul de profetism și de știință, religia fără preoți[52] sunt și concluziile lui Renan, acest fals prieten al evreilor. Acest boșofil[53], acest rasist[54], acest antisemit ipocrit care

---

[50] James Darmesteter, *Les prophètes d'Israël*, Rieder, pp. 29, 31.

[51] *Idem*, p. 131.

[52] James Darmesteter, *op. cit.*, p. 27.

[53] „Renan... a fost corupt de spiritul german" (André Suarès, *op. cit.*, p. 63).

[54] „În fine, găsise în Germania teoria raselor, care e rădăcina tuturor ideilor lor și care a fost și aceea a ideilor lui" (*ibidem*, p. 48).

semăna enorm cu Drumont[55] îl sedusese pe Darmesteter, după cum astăzi încă teoriile lui îi seduc pe evreii pasionaţi de cultură germană, de materialism şi de critică biblică[56].

Nu e de mirare că din tabăra pozitivistă a pornit legenda despre complotul evreiesc în vederea dominaţiei universale, asupra căruia stăruie atât de complezent pozitivistul René Groos. Moştenitorii lui Auguste Comte, care voia să domine umanitatea ca Papă pozitivist, atribuie adversarilor lor, printr-un procedeu obişnuit dezechilibraţilor, planurile lor diabolice.

Aceşti oameni fără Dumnezeu şi fără credinţă, teoreticieni ai tristei nebunii a lui Comte uită, vorbind de revoluţia evreiască universală, că îşi descriu propriul vis fantast.

Dacă în zilele noastre filozofia pozitivistă e în declin, nu aşa sunt, din păcate, şi teoriile politice şi sociale cărora ea le-a dat naştere. Materialismul ei grosolan face încă ravagii, aberaţiile sale recrutează încă partizani, iluziile sale îi seduc încă pe evrei.

4. Iluziile umanitare

Printre acuzaţiile gratuite care se aduc evreilor, una din cele mai persistente din perioada de după război e aceea de a fi creat Societatea Naţiunilor şi de a o fi

---

[55] „Drumont... istoric în maniera... lui Renan, oricât de bizară ar putea să pară această apropiere" (Léon Daudet, *Fantômes et Vivants*, Grasset, 1931, p. 187).

[56] Priza nefastă a pozitivismului asupra savanţilor evrei i-a furnizat lui Arthur Schnitzler subiectul piesei *Profesorul Bernhardi.*

utilizat în beneficiul propriu. Departe de a fi un instrument perfecționat, făurit pentru protecția și prosperitatea evreilor, de fiecare dată când s-a confruntat cu o chestiune privitoare la evrei, Societatea Națiunilor s-a comportat într-un mod antisemit sau, cel puțin, ca o putere de o neutralitate răuvoitoare. În plină perioadă umanitară, ea a refuzat să intervină pentru a potoli mișcările antisemite chiar în țări pe care le controla financiar (Ungaria) și, în plus, a ignorat total pogromurile. Comisia Mandatelor nu a făcut decât să garanteze, prin autoritatea ei morală, politica Angliei în Palestina. Dacă simțul onoarei, și mai ales acela al intereselor ei, nu ar fi reținut Anglia, excese încă mai sângeroase și duplicități mai grave ar fi împiedicat dezvoltarea promisă sionismului. Nu Societatea Națiunilor ar fi intervenit. Cum nu a făcut-o nici în Germania. Aceeași Societate a Națiunilor care, pe de altă parte, făcea eforturi imense spre a-i asigura unui regișor negru fericita prosperitate a comerțului său cu sclavi.

Nu comisiile sale de cooperare intelectuală, alcătuite din vedetele demimondismului intelectual internațional, nu institutele de fișe și anuarele de statistici îi pot scuza eșecurile și abținerile culpabile, nici provoca entuziasmul fără limite al evreilor pentru instituția negroidă și socializantă de la Geneva.

Cu mult înainte de a fi fost atacați ca inspiratori ai Societății Națiunilor, evreii au fost acuzați din pricina pretinsului lor rol în francmasonerie. Ceea ce nu vrea să spună că istoricii de bună-credință nu au recunoscut adevărul. „În rezumat, scrie Leroy-Beaulieu, nici istoria, nici studiul masoneriei contemporane nu ne

permit să considerăm lojile masonice drept o instituție evreiască."[57]

Misterele în care s-a complăcut francmasoneria au dat naștere la tot felul de interpretări. Ele au contribuit puternic mai ales la făurirea legendei înspăimântătoare a evreului invincibil în calitatea sa de francmason. Or, importanța politică, filantropică sau electorală a francmasoneriei în anumite țări rămâne străină de problemele evreiești. Reproșurile care i se fac pe drept sau nedrept nu trebuie să ne atingă pe noi. Și nici influența pe care ea poate să conteze nu trebuie să devină o sursă de iluzii pentru evrei.

Bilanțul revoluțiilor se soldează întotdeauna pentru evrei cu câteva reușite individuale, extrem de strălucite și extrem de efemere, și cu o indicibilă mizerie, de lungă durată, a unor întregi mase de populație evreiască. Se mai poate spune în chip general că nu perioadele de răsturnări sociale sunt cele care le convin evreilor cel mai mult. Societățile slăbite, decadente, imorale favorizează izbucnirea antisemitismului. Doar societățile sănătoase, în care ordinea și morala generală frânează dorințele și pasiunile nestânjenite, nu îi transformă pe evrei în ținte ale instinctelor dezlănțuite.

Epoca de după război, aceea a tuturor emancipărilor morale posibile, n-a ameliorat, cum s-a obișnuit să se spună, situația evreilor. Dimpotrivă, anumite țări, până acum ferite de antisemitism, l-au văzut apărând.[58] Și să nu uităm că fenomenele cele mai recente sunt în

---

[57] Anatole Leroy-Beaulieu, *L'antisémitisme*, Calmann-Lévy, 1887, p. 22.

[58] Arthur Ruppin, *Soziologie der Juden*, vol. al II-lea, Berlin, Jüdischer Verlag, p. 46.

mod indeniabil consecințele mai mult sau mai puțin îndepărtate ale umanitarismului care a urmat imediat războiului. Toate prejudecățile de care această societate a pretins că se eliberează (morală, familie, ierarhie, ordine, respectabilitate) nu îi prejudiciau în nici un fel pe evrei. Forțele pe care societatea le-a declanșat ca „să-și trăiască viața" s-au întors cu puterea irezistibilă a imoralității împotriva lor.

Vise umanitare sau vagi speranțe revoluționare, iluzii masonice sau frazeologii ale profesioniștilor pacifismului — tot atâtea iluzii care au înșelat atâția oameni și au mistificat atâția evrei.

5. Iluzii și realități sioniste

Numărul mare și instabilitatea grupărilor sioniste îngăduie unor manifestări diverse să utilizeze aceeași flamură, rămânând totodată destul de frecvent în contradicție cu doctrina fundamentală. Aceste manifestări, emanând din diverse tabere, care se regăsesc mai pretutindeni și care nu încetează să uimească, pot fi reduse la vitalism, la rasism, la romantism, la mondenitate, la verbalism.

Pentru Nathan Birnbaum, Max Brod sau Aron David Gordon[59], de pildă, ceea ce contează înainte de orice în sionism nu este caracterul politic, ci semnifi-

[59] „Gordon vrea să întemeieze mișcarea națională evreiască doar pe forțele *vitale*, instinctive ale Poporului; iar cuvântul Viață, cu sensul mistic de divinitate tutelară, revine la fiecare pas în comentariile sale" (Ernest Seillière, *Sur la psychologie du romantisme allemand*, p. 54).

caţia sa vitalistă. Întoarcerea la natură, ura faţă de viaţa urbană şi intelectuală, exaltarea Vieţii, fără a mai vorbi de imoralismul lui Brod[60], sunt elemente ale unor manifestări vitaliste şi agrariene care merg întotdeauna mână în mână. A continua ruralizarea pământului în Palestina înseamnă a înfăptui unul din capitolele programului sionist, care denotă un punct de vedere realist. A o transforma într-un elan religios adresat pământului, în exaltarea vieţii totale, în redresarea forţelor organice ale muncii, în filozofie iraţionalistă este altceva. Şi e cel puţin curios să vezi cum unii dintre cei care puseseră în cuplete doctrina vitalist-iraţională au părăsit Germania lui Hitler şi a lui Walter Darré, de îndată ce s-a instaurat regimul conform cu dorinţele lor.

Există şi sionişti din disperare mondenă. Bucurându-se de toate condiţiile bunăstării pe care le poate oferi o civilizaţie avansată şi tolerantă, ei afectează nepăsarea faţă de aceste avantaje pentru a visa la Palestina, deoarece la toate aceste motive de viaţă agreabilă nu se adaugă şi accesul la marile saloane sau cluburi exclusiviste şi satisfacţiile care decurg de aici. Asimilismul îşi are

---

[60] „Nu sunt oare evreii slabi tocmai fiindcă încearcă să fugă de rău şi nu sunt oare din această cauză lipsiţi de un element preţios al vieţii? Problema lui Reubeni este aceea a păcatului. După Brod, ea este şi aceea a iudaismului. Marele defect al evreilor rezidă în frica lor de păcat şi în lipsa unei vieţi pline, cutezătoare şi puternic afirmate" (Hans Kohn, *L'humanisme juif*, Rieder, p. 169). „(Pentru Brod) defectul capital al evreilor stă în moralismul lor ereditar, în *aprehensiunea faţă de păcat*! Da, aceşti oameni păcătuiesc într-adevăr prea puţin, şi el o să ridice stindardul zeiţei Viaţă (acest recent deghizaj al instinctului sau al zeiţei Natură) împotriva intelectualismului şi a moralismului atât de solid înrădăcinat în tradiţia israelită", spune foarte just dl Ernest Seillière (*Sur la psychologie du romantisme allemand*, p. 51).

desigur defectele sale, dar a-l condamna în numele eșecului monden, din invidie pe „clica din parcul Monceau", pe „evreii din cercul care luptă pentru balotaje, care se culcă cu ducese"[61], nu este o atitudine destinată să aducă adepți sionismului dlui Spire. Acest bine cunoscut poet modern s-a convertit la sionism pe jumătate din ciudă, pe jumătate din *spleen* monden. Iar toți cei care vorbesc cu un entuziasm factice de viața rurală din Palestina, înțelegând că vârfurile vieții elegante le vor fi greu accesibile, nu pot pretinde nici să ne înduioșeze, nici să ne convertească la sionismul lor.

În vreme ce un mare călător precum președintele Nitti spunea că „ceea ce l-a izbit întotdeauna la evrei este extrema lor varietate", există nu puțini teoreticieni evrei de cabinet care, fără să-și părăsească vreodată orașul, susțin teza unității perfecte a rasei evreiești, pe care au preluat-o de la autori germani, mai ales „din speța inferioară a sociologilor". Rasiștii au dreptate, spun ei[62], adversarii noștri aparțin unei rase determinate, noi înșine formăm o alta, să ne separăm deci complet. Și oferă drept fundament al sionismului lor această premisă rasială, spre marea bucurie a inamicilor noștri.

Dincolo de mania discursivă care face ravagii în rândurile sioniștilor, există o altă formă de verbalism care reduce sionismul la simple formule și declarații: *sunt sionist, să ținem o conferință sionistă, să ne proclamăm*

---

[61] André Spire, „Quelques juifs", în *Mercure de France*, 1923, p. 36.

[62] De pildă, dr Manfred Reiffer, „Le sort des juifs allemands", în *Czernowitzer Allgemeine Zeitung* din 3 septembrie 1933. Dl Reiffer a fost deputat al Partidului Național Evreiesc în Parlamentul României și înalt funcționar, gras retribuit, al organizației sioniste.

cu voce tare sioniști. În virtutea tuturor acestor manifestări pur verbale, sioniștii din această categorie își arogă dreptul de a se considera asemenea unei caste superioare, cu acces la harul sionist, care nu le cere nici sacrificii, nici eforturi, nici simple servicii, ci doar pronunțarea formulei magice: sunt sionist.

De fapt, sionismul nu există decât realizat în câteva curente diferite. Așa încât ar trebui să vorbim mai degrabă de sionisme, care se grupează în trei mari categorii: socialism, centrism și revizionism. Numărul de partide sioniste e cu siguranță mult mai mare și, într-o mișcare în care fiecare categorie e preocupată să-și marcheze bine diferența și să caute o nouă etichetă, ar fi greu să le numărăm. Oricum, aceste trei direcții sunt cele care rezumă în chip esențial sionismul.

Marea greșeală a centrismului este tendința de a transforma sionismul în filantropie, filantropia în cotizații și cotizațiile în indulgențe. Centriștii își consideră cotizațiile (mai mult sau mai puțin regulate) drept o scuză pentru abaterile lor de la viața evreiască, un mijloc infailibil de a le fi iertate toate obligațiile neonorate. Înclinația lor spre moderație riscă să sufoce o operă de colonizare care nu s-ar putea lipsi de curaj, ba chiar de îndrăzneală. A ceda din prejudecată, a accepta toate compromisurile, a da înapoi, acestea nu sunt principii cu care să se poată clădi un stat.

Unul dintre cei mai inteligenți sioniști, Nordau, cunoștea acest rău și spunea: „Lucrul împotriva căruia mă ridic este această concepție care domină cercurile oficiale evreiești și potrivit căreia o dată cu binefacerea totul s-a rezolvat. Nu vom putea niciodată să repetăm îndeajuns, nici să strigăm îndeajuns de tare...: nu, doar cu binefacerea nu am făcut nimic, absolut

nimic."[63] Aceste cuvinte atât de juste sunt însoțite de un cuplet împotriva bogaților de un gust destul de îndoielnic. Evreilor bogați nu le revine o parte de responsabilitate mai mare decât altora pentru această politică nefericită care e filantropia.

Înclinația centriștilor pentru tot ce este filantropie și operă de asistență îi apropie de preocupările socialiste. Sioniștii socialiști consideră, și ei, colonizarea evreiască din Palestina drept o mare operă filantropică. Dar dincolo de umanitarismul lor și dincolo de visele lor utopice, pe socialiști îi caracterizează opera de sabotaj. Ei au introdus în Palestina doctrina criminală a luptei de clasă, dezastruoasă pentru orice colonizare.

Dacă iluzia centriștilor e de natură filantropică, dacă cea a socialiștilor e utopică, marea iluzie a revizioniștilor e de nuanță antisemită. Dacă ei au dat sionismului oameni de reală valoare, un simț ascuțit al realităților esențiale, o înțelegere politică excepțională, un program pozitiv, precedente frumoase[64], pe de altă parte și-au întemeiat doctrina pe o iluzie antisemită periculoasă. Ei au preconizat crearea unei legiuni evreiești în Palestina, instrument indispensabil pentru o educație națională, un punct de vedere mai hotărât în toate chestiunile sioniste, o atitudine fermă și abilă atât față de Anglia, cât și față de arabi, și meritând în tot cazul titlul de partid de opoziție, absolut necesar și profund simpatic pentru orice inimă corect plasată.

---

[63] Max Nordau, *Écrits sionistes*, ediția Baruch Hagani, Paris, Librairie Lipschutz, 1936, p. 90.

[64] Lucrarea lui W. Jabotinski, *Die jüdische Legion im Weltkrieg*, Berlin, 1930, reconstituie istoria legiunii evreiești.

Fondul antisemit al doctrinei sioniste se manifestă sub trei aspecte: acela de *Schadenfreude**, de admitere a faptului că există o *Problemă evreiască* și de colaborare scontată cu antisemiții. Revizioniștii au dezvoltat în special acest din urmă aspect.

Nici o acuzație de antisemitism nu poate fi adusă împotriva vreunei realizări din Palestina, fie ea cât de mică. Nu sunt antisemiți evreii care, din motive foarte serioase, și-au părăsit țara pentru a merge în Palestina, ci teoreticienii care, instalați confortabil în fotoliul lor, proclamă legitimitatea antisemitismului european, corelativ mișcării de emigrare.

De îndată ce se ia o măsură antisemită, sioniștii exclamă încântați: *Iată că faptele ne confirmă!* Primul punct din programul antisemit sună așa: *Toți evreii trebuie să fie eliminați din profesiunile liberale*. Punctul corespunzător al partidelor sioniste cuprinde: *Iată că evreii sunt eliminați din profesiunile liberale, veniți în rândurile noastre, e singura soluție*. Al doilea articol din programul antisemit este: *Toți evreii să fie eliminați din comerț și industrie*. Iar al doilea punct din programul național evreiesc: *Iată că toți evreii sunt pe punctul de a fi eliminați din comerț și industrie, veniți la noi*. Tragicul acestei atitudini rezultă din faptul că sioniștii nu sunt în măsură să asigure plecarea persecutaților în Palestina. Așa încât, atunci când se bucură de ceea ce face să le sporească rândurile, satisfacția lor e pur electorală (creșterea numărului de nume de pe listele lor). Dacă programul sionist ar consta în a spune: pentru a evita o nouă vexație antisemită, veniți la noi —

---

* *Schadenfreude* (germ.), bucurie răutăcioasă în fața necazului cuiva. (*N.t.*)

ar fi perfect! Dar simpla înregistrare încântată a legilor antisemite fără a oferi nici o posibilitate de a para loviturile lor este o veritabilă *Schadenfreude*. Dacă, pentru fiecare situație pierdută aici, sioniștii ar fi în măsură să ofere o situație oarecum corespunzătoare în Palestina, dacă ar fi cel puțin capabili să asigure pur și simplu intrarea liberă pe teritoriul aflat sub mandat, atunci această bucurie, pricinuită de chinurile acelora pe care doar reaua-voință i-ar face să se opună emigrării, ar fi legitimă. Dar tot ce oferă sioniștii este înscrierea pe listele partidelor lor. Jalnic premiu de consolare! Adeziunea la sionism nu constituie un mijloc de subzistență, cum ar fi tentați să creadă anumiți șefi sioniști și funcționari administrativi ai organizațiilor naționaliste, pentru care acest fel de activitate este o sursă de venituri, astfel încât punctul lor de vedere este explicabil prin deformare profesională. Liderii sioniști, dezinteresați ei înșiși, profită de persecuția antisemită prin noua importanță pe care o câștigă organizațiile lor recrutând noi membri. Încă o dată, dacă vasele sub pavilion sionist i-ar aștepta, cu cazanele sub presiune, în toate porturile europene pe evreii care din încăpățânare ar refuza să se îmbarce, atunci sentimentele sioniștilor n-ar avea nimic șocant. Dar din moment ce ei asistă neputincioși la cele mai rele calamități, această bucurie, pe care nu e nevoie s-o ghicim, căci e afișată, îi discreditează.

A doua trăsătură a antisemitismului sionist este preocuparea obsedantă legată de Problema evreiască și de Soluția ei. A recunoaște la unison cu antisemiții că, în afară de persecuții, există o Problemă evreiască și a crede că nu există decât o singură Soluție, a căuta nu remedierea unor situații nenorocite, ci *quod erat demonstrandum*-ul unei probleme absconse, înseamnă

a lucra sub influența ideilor răspândite de dușmanii noștri.

Sioniștii au împrumutat de la antisemiți arta de a escamota cifrele statisticilor. Cum e dificil să te orientezi o dată ce ai ieșit din realitate, ei sfârșesc de obicei prin a accepta pentru propaganda lor falsurile statisticii antisemite. Ei au specialitatea cifrelor alarmante și se complac în exagerare.

Sub influența lui Nathan Birnbaum și Achad Haam s-a răspândit ideea, eronată politic și științific, după care calitatea populației din Palestina contează mai mult decât cantitatea ei. S-a tras imediat concluzia inferiorității calitative a populației nepalestiniene și unii s-au complăcut în construirea unei întregi filozofii demografice bazate pe această diferențiere. S-a luat în considerație sporul natural al populației din diaspora. La fiecare mie s-a atribuit superioritate părții emigrante și s-a susținut că cealaltă pierde în consecință orice importanță. Soarta ei nu-i mai interesează pe sioniști. Or, cei rămași sunt mai puternici numeric. Nemaivorbind de faptul că demografia ca știință ignoră în mod absolut criteriul calității inventat de acești filozofi vitaliști.

Ultimul și principalul caracter antisemit al sionismului, acela pe care revizionismul l-a accentuat în mod special, este iluzia antisemită, respectiv convingerea că este posibil să se exploateze antisemitismul în scopuri sioniste. Raționamentul e simplu: cu cât crește mișcarea antisemită, cu atât ea îi va forța pe evrei să se ducă în Palestina.

Antisemitismul este o boală contagioasă. Evreii sunt printre primii contaminați. Căci nu e adevărat că persecuția duce la revoltă, ea duce de-a dreptul la infiltrarea sentimentelor antisemite în sufletul persecutaților.

Din orgoliul de a voi să semene cu persecutorii, ei sfârșesc prin a le admite teza. Un sionist căruia îi reproșam simpatia pentru antisemitism ne-a replicat: Adevărul e că eu înțeleg sentimentul național. De fapt, omul ăsta cumsecade nu înțelegea nimic. Confunda două lucruri perfect distincte și foarte îndepărtate între ele, patriotismul și economia rasistă dirijată. A spune evreilor că n-au dreptul să intervină în destinul istoric și național al popoarelor cărora le aparțin este primul pas spre eliminarea lor din sânul profesiunilor și meseriilor, primul pas spre pogromul la rece, declanșat prin lovituri economice mortale. Dacă pentru primii pași antisemiții sunt fericiți să aibă sprijinul moral al naționaliștilor evrei, pentru restul drumului ei își bat joc de opinia lor. Iar când sioniștii înțeleg că aceste chestiuni de destin național pot fi extinse la toate agențiile trusturilor naționalizate și că cea mai măruntă slujbă devine un afront pentru naționaliști, când încep cu subtile *distinguo*-uri pentru a opri înaintarea antisemitismului la a cărui justificare au contribuit, atunci e prea târziu și nu mai e nevoie de ei. Sunt trimiși la plimbare.

Se spune: să renunțăm de bunăvoie la exercitarea drepturilor noastre politice pentru a evita să iritățm instinctele naționale ale oricărui popor; să ne mulțumim a poseda câteva avantaje economice, să ne rezumăm la politica privitoare la micile noastre interese imediate. Ceea ce nu ni se precizează niciodată este diferența dintre „politica cotidiană" și „marea politică națională". Ceea ce se uită este că libertatea politică e singura garanție valabilă a libertăților economice. Politica poate fi instrumentul prin care se poate aduce atingere celor mai elementare drepturi economice.

E curios că iluzia sioniştilor privind antisemitismul a fost dusă la limitele sale extreme de către revizionişti cu toate că, pe de altă parte, ei au fost nişte realişti lucizi, care au înţeles imediat şi limpede semnificaţia celor mai multe situaţii privindu-i pe evrei (animozitatea funciară a lui Hitler şi a arabilor, mecanisme ale politicii britanice). Fascismul care li se reproşează cu prea multă uşurinţă nu e una din caracteristicile lor. Nu pentru că acest cuvânt îi sperie, dar ei nu urmăresc cucerirea prin violenţă a puterii politice şi nici menţinerea lor la putere prin metode antiparlamentare. Ei preconizează cu totul altceva: crearea unei forţe militare în serviciul unei politici naţionale. Detaşaţi cu totul de spiritul filantropic, ei au înţeles că politica e altceva decât filozofia proastă şi că abilitatea, forţa, diversitatea mijloacelor nu sunt în mod necesar machiavelism.

Dar naivitatea lor nu are limite atunci când e vorba să creadă că antisemitismul poate fi exploatat în scopuri sioniste. Încearcă fără ezitare să declanşeze antisemitismul[65] şi uită că, tratând cu guvernele antisemite, acestea sunt cele care câştigă jocul. Acoperite de aprobarea sioniştilor, putând să invoce sentimentele lor filosioniste (pur teoretice), ele sunt libere să-şi urmărească în linişte programul antisemit.

Iată în ce constă eroarea: în afirmaţia că interesele antisemite şi interesele sioniste coincid. Sioniştii vor

---

[65] Urmăm aici expozeul doctorului Wolfgang von Weisl, medic vienez bine cunoscut, reprezentant calificat al revizionismului şi specialist în jurnalism, islamism şi dietoterapie, trei gogoşi de importanţă inegală în conferinţele pe care le-a ţinut la Bucureşti în mai 1936.

să-i facă pe evrei să plece. Antisemiții sunt dispuși să-i persecute, dar pe locul unde se află. De unde neînțelegerea.

Prima iluzie: faptul că guvernele antisemite au interesul să-i facă pe evrei să plece. Or, în realitate:

a) De ce să fie lăsați să plece acei contribuabili care pot fi cel mai ușor taxați și storși?

b) Soldații care pot fi întotdeauna trimiși în primele linii, chit că sunt acuzați mai apoi de trădare?

c) Masa cea mai ascultătoare a cetățenilor?

d) Țapii ispășitori ai oricărei guvernări demagogice și incapabile?

e) Consumatorii indispensabili a nenumărate industrii ale țării?

f) Capitaliștii activi și antreprenorii energici?

g) Populația care îngăduie societăților imorale să-și creeze o morală *ad hoc*?

Atunci când morala dispare, cum vedem că s-a întâmplat în Germania, nu rămâne decât o singură superioritate pretins morală: să nu fii evreu. Învins, prevaricator, ateu și invertit, boșul strigă cât îl ține gura: *Nu sunt evreu*, spre a-și afirma astfel o formă de superioritate.

De altminteri, de ce ne-am închipui că, după ce i-au ruinat pe evrei, persecutorii lor și-ar asuma brusc sarcina de a-i ajuta să se salveze, creându-și un stat? După ce îi vor fi distrus, ei îi vor ignora și nu-și vor da în nici un fel osteneala să-i ajute. Obsedați de strălucirea operei lui Marx, sioniștii uită că antisemiții nu sunt conduși de interes, ci de patimă. Ura antisemiților împotriva evreilor e generală, ea se extinde și asupra Palestinei[66].

---

[66] V. Adolf Hitler, *Mein Kampf*, I, p. 356: „Palestina, centrala organizației lor de escrocare internațională a lumii, locul de refugiu

Atâta timp cât regimul național-socialist nu ajunsese la putere în Germania, această iluzie mai putea subzista. Dar când, după realizarea integrală a condițiilor subînțelese de către revizioniști, Hitler s-a grăbit să retragă pașapoartele tuturor evreilor, a izbucnit, cu forța evidenței, adevărul că antisemiții înțeleg să-i persecute pe evrei în locul în care se află. Hitler n-a încurajat în nici un fel sionismul.[67] Numărul redus de evrei emigrați din Germania se descompune în trei grupe: cei care au părăsit Germania ca socialiști, cei care, părăsind-o ca evrei persecutați, nu s-au dus în Palestina, ci în alte părți, și doar în al treilea rând emigranții sioniști. Rezultă, în urma aplicării programului național socialist, că unul din antisemitismele cele mai complete nu concură decât în mod neglijabil la înfăptuirea sionismului.

A doua iluzie: faptul că guvernele Europei orientale vor și pot să intervină pentru a forța mâna Angliei.

Din faptul că aceste guverne sunt membre ale Societății Națiunilor, revizioniștii au conchis că ar putea să intervină la Geneva și la Londra pe lângă Anglia, în calitatea acesteia de titulară a mandatului palestinian, pentru a o determina să deschidă larg porțile emigranților cărora ei se obligă să le furnizeze rațiunile de a pleca.

E foarte dificil să pui în mișcare tot acest aparat diplomatic în speranța că criticile adresate acestor

---

al lumpenilor dovediți și o înaltă școală pentru escroci în devenire" [citat în germ., (*N.t.*)]; Alfred Rosenberg, *Der Mythus des XX Jahrhunderts*, p. 464.

[67] Și de ce dl Wladimir Jabotinski ar distinge antisemitismul polonez de antisemitismul german, și de ce adepții varșovieni ai lui Hitler ar proceda altfel decât el?

guverne vor izbuti să schimbe politica dictată Angliei de interesele și calculele sale. Această complicată politică, ce constă în a crede că doi sau trei membri ai Societății Națiunilor, bazați pe chinezăriile pactului și în calitatea lor de „controlori ai mandatului", ar putea influența puternica Anglie este cea mai simplistă dintre iluzii.

A treia iluzie: faptul că toți evreii persecutați vor pleca și că guvernele vor facilita această emigrație pentru a nu avea de-a face cu o masă de revoltați.

Experiența demonstrează că în caz de persecuție doar păturile superioare emigrează. Căci ele dispun de mijloace. Ele resimt puternic ofensele și nu pot rezista la dispoziții umilitoare. În vreme ce marile mase populare, pentru care dreptul de vot, serviciul militar, accesul la înalte școli nu semnifică mare lucru, suportă mai ușor ofensele. În cele din urmă, masele, atât de divinizate de filozofii sionismului vitalist sau populist, vor rămâne pe loc.

A face guvernele să creadă că această populație persecutată se va revolta, pentru a le determina să-i faciliteze emigrarea, este o întreprindere destinată eșecului, căci toate guvernele știu foarte bine (și evenimentele din Germania au arătat-o) că masele persecutate de evrei nu se transformă în forță revoluționară. Am spus deja că evreii persecutați devin antisemiți. Masa se deprinde cu persecuția, cu noile condiții, de viață sau de moarte, se resemnează la o pasivitate indiferentă.

Sioniștii continuă totuși să afirme că guvernele antisemite au tot interesul să faciliteze emigrația evreiască. Ei nu aduc nici o dovadă. Nu se pot lăuda decât cu faptul de a fi obținut ca, din numărul global de certificate de emigrație, o cotă mai importantă să fie atribuită

evreilor polonezi în detrimentul celorlalți, ca urmare a unei intervenții a Poloniei.

Sioniștii au vrut să lupte cu finețe împotriva antisemiților. Rămâne de văzut cine va fi păcălit în acest joc periculos. Reprezentanții unei organizații mondiale care nu cunosc nimic din condițiile locale de care depinde succesul acțiunii lor au temeritatea să se angajeze în intrigi și combinații cu politicieni dintre cei mai versați.

Sioniștii nu sunt doar antisemiți care se ignoră, ci și etatiști care se ignoră. La fel ca și antisemiților, nimic nu li se pare mai simplu decât dreptul statului de a confisca proprietăți, de a stabili impozite excepționale, de a aboli concurența, de a interveni în jocul legilor economice, de a distruge garanțiile juridice fundamentale. Măsurile cele mai hazardate ale socialismului de stat au aprobarea sioniștilor, lesne amăgiți de declarațiile filosioniste ale celor mai antisemiți politicieni, de economia dirijată, de socializare și de tot ce promite să nu dea pace evreilor.

Se spune adesea că, la fel cum medicul agravează durerile pentru a grăbi nașterea femeii însărcinate, sioniștii pot să amplifice chinurile iudaismului pentru a grăbi crearea statului palestinian. Nu ne-am făcut oare iluzii în ce privește starea femeii? Să sperăm și să credem că nu e vorba de un avort. Dar când îți dai seama de primejdiile remediului, te întrebi dacă riscul nu e disproporționat și dacă alte remedii n-ar fi mai adecvate. După ce va fi declanșat astfel de forțe, ce va face ucenicul vrăjitor?

Eforturile revizioniste nu vor duce decât la agravarea antisemitismului în Europa orientală și centrală. Exodul visat de ei nu va avea loc. În tot cazul nu se va

produce în direcția dorită de ei. Majoritatea emigranților va merge către Occident și va provoca poate rezistențe antisemite, în vreme ce majoritatea evreilor persecutați va rămâne pe loc. Ridicolele lor intervenții diplomatice nu vor deschide porțile Palestinei.

Pentru a-i evalua pe revizioniști trebuie făcută o distincție între programul lor palestinian și tactica lor în Europa. Primul e excelent, nu s-ar putea imagina altul mai bun. Politica în vederea creării unui stat, eforturile în vederea creării unei armate, preponderența acordată realităților palestiniene, neglijând utopiile socialiste, ideea de *self defence*, opera de colonizare afilantropică sunt lucruri perfecte. Seriozitatea cu care și-au considerat sarcina acolo — seriozitate dovedită de energia pe care au desfășurat-o — merită o mențiune specială. Opusă politicii palestiniene realiste, tactica lor europeană pare cu atât mai periculoasă și mai utopică. Speranțele pe care și le pun în antisemiți, ușurința cu care vorbesc de a transporta într-o noapte milioane de evrei din Polonia și Asia denotă o superficialitate deconcertantă.

*
* *

Termenul de sionism desemnează două lucruri: crearea unui stat evreu sau aceea a unui cămin în Palestina. Dacă, lăsând deoparte ideea de stat, s-ar invoca contingențele politice și internaționale actuale pentru a ne face să respectăm anumite restricții și simpla stabilire a indiferent cărui statut palestinian capabil să asigure evreilor un minimum de posibilități practice, n-ar fi nimic de obiectat. Dar a voi să renunți din prejudecată

la ideea de stat, a transforma „căminul" într-un amestec de universităţi şi institute de vivisecţie a evreilor de către arabi este cea mai gravă greşeală care poate fi comisă. Atâta timp cât sionismul urmăreşte crearea unui stat evreu, el este o idee-forţă, şi orice critică la adresa a ceea ce n-ar fi reuşit încă să realizeze ar fi inoportună. El ar mai putea face în acest sens sumedenie de lucruri şi nimeni n-ar avea dreptul să protesteze. Cu totul alta e situaţia când ne confruntăm cu augurii unui sionism al cărui moralism verbal ascunde o laşitate criminală.

Sionismul pierde orice raţiune de a fi dacă, părăsind terenul solid al realităţilor, se transformă din mijloc în scop şi dacă acest scop e de natură pur filozofică şi morală. Dacă, pentru a crea un stat evreu, sionismul cere sacrificii, nu e nimic de zis. Dacă însă, dimpotrivă, nu ezită să declanşeze antisemitismul şi să se joace cu focul, să dorească persecuţia pentru a se crea în Palestina o societate de filozofie contemplativă şi de moralitate integrală, atunci nu mai are nici un drept să pretindă miliarde şi sacrificii de vieţi umane. Pentru ca Achad Haam[68] şi Martin Buber[69] să se joace pe muntele Sinai, sau chiar în alt loc, de-a sfântul Simion Stâlpnicul, nu e nevoie decât de vocaţie individuală.

---

[68] „Din punctul său de vedere, chestiunea numărului în Palestina nu avea nici o importanţă; doar calitatea era decisivă; nu e vorba de a şti câţi oameni de origine evreiască vor trăi în Palestina, ci câţi dintre ei vor duce o viaţă dreaptă, o viaţă de luptă pentru realizarea ideii morale..." (Hans Kohn, *L'humanisme juif*, p. 214).

[69] „Nu ameliorarea sorţii evreilor, ci eliberarea sufletului evreiesc constituie fondul ideii noastre. Sionismul nu este o mobilizare împotriva antisemitismului, el nu este o mişcare de rezistenţă, de apărare a drepturilor..." (citat de Hans Kohn, *op. cit.*, pp. 247–248).

Pentru sionistul Achad Haam nu statul evreu contează. Lui i se pare că evreii nu numai că nu vor putea să aibă niciodată un stat ca toate popoarele, dar că nici n-ar trebui să-l aibă, pentru că ei trebuie să rămână credincioși misiunii lor, aceea de a fi persecutați *in aeternum*.

În numele moralismului masochist, el n-ar vedea nici un dezavantaj dacă persecuția s-ar perpetua în Palestina, unde evreii vor trebui să continue să-și realizeze nostalgia interioară. Criticând mișcarea legionară pentru că vede în ea expresia tendinței de creare a unui stat evreu în Palestina și declarând că nici o majoritate din lume nu ar putea să răpească terenurile cultivate de imigranți, Aron David Gordon se apropie de sentimentalismul nătâng al lui Achad Haam. Această doctrină stupidă era completată de credința că în Palestina avea să se dea fără dificultate prima lecție de coexistență fraternă dintre cele două popoare. Evenimentele au demonstrat caracterul criminal al acestor reverii.

Fără a socoti problema „stat sau cămin", sionismul mai pune și dilema: Palestina sau un stat evreu în indiferent care parte a lumii. Această din urmă soluție, pur realistă, era în vederile lui Herzl. Lui nu-i păsa unde s-ar fi plasat noul stat. Ținea în mod expres la întreaga suveranitate politică pe un teritoriu încă neocupat.[70] Nu Palestina îl interesa în mod special. Tot atât de bine ar fi cumpărat un teritoriu oarecare cu condiția să do-

---

[70] „Să ni se dea suveranitatea unei bucăți din suprafața terestră în raport cu necesitățile noastre legitime de popor... Formarea unei noi suveranități n-are nimic imposibil" (Théodore Herzl, *L'État juif, essai d'une solution de la question juive*, Paris, Librairie Lipschutz, p. 88).

bândească suveranitatea. Căci aceasta i se părea — şi pe bună dreptate! — de o importanţă primordială. În acest caz, dispunând în întregime de un teritoriu, putea să-şi permită luxul de a nu-şi alege mijloacele; persuadare naţională sau cochetărie cu antisemitismul, puţin îi păsa de primejdie, de vreme ce avea în rezervă un teritoriu pe care putea să-l ofere în întregime evreilor, atât ca suprafaţă, cât şi ca putere politică. E inutil de demonstrat utilitatea unui astfel de stat în vremuri de persecuţie. Dar e mult mai dificil de demonstrat utilitatea Palestinei în asemenea ocazii. Singurul argument în favoarea acesteia este valoarea ei simbolică, de natură pur sentimentală.

Orice ar spune dl Kadmi Cohen[71], *sioniştii psihologici* nu se năpustesc spre agricultura palestiniană, ci rămân la Paris sau în alte locuri agreabile. Deci nu valoarea simbolică contează, ci crearea de condiţii acceptabile de viaţă pentru nefericiţii care caută altceva decât realizarea integrală a elanului lor mistic. Milioane de evrei persecutaţi s-au dus la sfârşitul secolului al XIX-lea în America, ţară care n-are nimic simbolic, dar unde au găsit posibilitatea de a trăi. Iată dovada pozitivă a lipsei de atracţie a simbolului. Proba negativă este numărul infim de evrei care au emigrat în Palestina între 1920 şi 1930, atâta timp cât Europa le-a oferit posibilitatea de a rămâne. Nimeni n-a plecat din motive de atracţie simbolică. Oamenii nu emigrează decât

---

[71] „Sionismul e o problemă mai mult psihologică decât economică. Sacrificiile fără număr pe care le pretinde, atât în oameni, cât şi în bani, nu se pot justifica decât prin atracţia sentimentală a ţinutului, în care există amintiri biblice. Mistica ce pluteşte peste colinele Sionului şi înfloreşte în legendele de pe malurile Iordanului este indispensabilă..." (*L' État d'Israël*, Kra, 1930, p. 93).

atunci când îi forțează condițiile economice și sociale. Însăși Palestina nu i-a atras pe cei 400 000 de locuitori evrei ai ei decât prin condițiile materiale pe care le-a putut oferi, oricât de precare au fost acestea.

Herzl nu a ales Palestina de bunăvoie. „O majoritate de ignoranți și de iluminați, fără măcar să se informeze dacă Palestina ar putea primi o populație evreiască numeroasă și dacă ar fi posibil s-o obțină... decide că eforturile poporului evreu trebuiau să se limiteze la Palestina...."[72] E interesant de urmărit în vasta biografic a lui Bein tragicele conflicte ale lui Herzl cu *comitetul de acțiune* al sioniștilor ruși. Această bandă de imbecili a pricinuit moartea lui Herzl. I-a dat un ultimatum, cerându-i să renunțe în scris la proiectul est-african.[73] După ce au provocat prăbușirea acestui om în plină activitate și vigoare, adversarii săi l-au beatificat și i-au confiscat numele pentru a-și pune greșelile și profanările sub egida lui.

Dacă Palestina are vreo valoare, aceasta nu constă în atracția ei simbolică și mistică, ci, dimpotrivă, în faptul de a fi în măsură să furnizeze un anumit număr de avantaje practice, fără a oferi însă avantajele care s-ar fi putut obține în alte teritorii. Sionismul e justificat de faptul că tinde către un stat, nu către un cămin, în măsura în care pune accentul pe realizarea condițiilor favorabile imigrației într-un teritoriu, și nu pe caracterul simbolic al țării sfinte, pe statul evreu, și nu pe Universitatea de la Ierusalim[74].

---

[72] André Spire, *Quelques juifs*, I, p. 110.

[73] Alex Bein, *Theodor Herzl. Biographie*, Viena, Ed. Filon, pp. 661 și urm.

[74] Cum face Lion Feuchtwanger — „Nationalismus und Judentum", în *Die Aufgabe des Judentums*, I, 1, p. 39: „Dar centrul

Herzl rezolvase problema limbii noului stat evreu printr-un federalism lingvistic şi prin recunoaşterea faptului că „limba cea mai utilă circulaţiei generale se va stabili fără constrângere ca limbă principală" (*L'État juif*, p. 212). Lucrurile s-au schimbat. Actualii sionişti antiherzlieni şi-au concentrat toate eforturile spre renaşterea ebraicii. Chestiunea e mult mai spinoasă decât cred institutorii mărunţi din şcolile Tarbuth şi doamnele lor patroane. Lion Feuchtwanger, partizan al sionismului ideologic şi abject cronicar al vieţii evreieşti, dar scriitor nu lipsit de talent şi putere de evocare, în tot cazul cunoscător profund şi penetrant al societăţii antice, declară cu competenţa erudiţiei şi cu intuiţia lingvistică ce nu i-ar putea fi contestată romancierului că i se pare foarte puţin probabil ca o limbă moartă încă din timpul distrugerii Templului şi înlocuită în viaţa curentă, o dată cu finele primului imperiu, cu aramaica, „idişul Antichităţii", să poată redeveni o limbă vie prin decretul organizaţiei sioniste şi prin efort livresc.

Teoreticienii ebraicii, recrutaţi din drojdia populaţiei evreieşti din Rusia, au reuşit o dublă lovitură. După ce au pricinuit moartea lui Herzl, împingându-l la disperare, şi după ce au provocat eşecul ocaziei magnifice a Ugandei, au continuat pe toată durata perioadei sioniste (1897–1914) să emigreze în Statele Unite. Aceşti mistici au ignorat Palestina şi s-au grăbit spre New York, în timp ce îl acopereau de insulte pe Zangwill care nu făcuse decât să propună dintr-un punct de vedere realist America drept teritoriu optim pentru emigrare. Astăzi se repetă aceeaşi greşeală. Sioniştii îi

---

sionismului... nu este o clădire oarecare a guvernului, este Universitatea de la Ierusalim" [citat în germ., (*N.t.*)].

copleșesc cu sarcasme pe nenorociții care le cer sprijinul și îi pun pe acești disperați, singurii care contează într-o mișcare colonială și pe care Herzl i-a avut în primul rând în vedere, să treacă, în afară de proba ebraicii, examenul de conștiință al vocației mistice.

Despuiat de caracterul său politic, sionismul își pierde orice valoare. Concepția unui sionism apolitic, ca acela al lui Martin Buber, este o întreprindere inutilă și nefastă. Această operă colonială, care ar avea nevoie de un Kipling, n-a avut până acum parte decât de filozofia maladivă a unui Achad Haam sau a unui Buber. Dacă Kipling cânta calitățile omului de acțiune, promotorii renașterii ebraice vor să ne convingă că existența unei universități, în jurul căreia au loc masacre, este suficientă. Cultura, poezia, autenticitatea sufletului nostru, purismul au o importanță absolut secundară considerate în raport cu soarta viitoare a oamenilor care locuiesc acest *home* atât de spiritualist. Lăsați la voia întâmplării, în număr insuficient și fără mijloace de apărare, vor avea parte de ceea ce au avut întotdeauna parte evreii în țară musulmană: masacrarea până la ultimul om. Antisemitismul musulman e cel mai feroce din câte se pot imagina. A mers în mai multe țări până la capăt.

Crearea unui stat iudeo-arab, așa cum a propus dl Kadmi Cohen, în sânul căruia cele două popoare ar trăi în perfectă armonie, nu este decât o utopie. Dl Maurice Muret a pus chestiunea în termenii ei adevărați, răspunzând dlui Cohen că el „nu crede în « bunul-simț al arabilor » mai mult decât în bunul-simț al « naționalităților » din Europa".[75]

---

[75] Maurice Muret în *L'État d'Israël* de Kadmi Cohen, p. 163. E curios că dl Muret, care, în alte locuri, a criticat atât de pertinent

Trebuie observat că stabilirea unui cămin evreiesc în Palestina nu e decât rezultanta unei promisiuni uşuratice făcute de Anglia, tot atât de uşuratice ca şi promisiunile panislamice făcute arabilor sau ca pacea universală anunţată lumii întregi. Marile eforturi evreieşti au împiedicat ca această promisiune, făcută în momente dificile[76], să rămână o simplă eboşă. E drept să recunoaştem că, în ciuda relei sale voinţe, Anglia n-a făcut imposibilă colonizarea sionistă. Rezultatele sioniste slabe se datorează mai degrabă caracterului şi situaţiei ţării. Am fi tentaţi să ne întrebăm dacă atitudinea Marii Britanii faţă de evreii din Palestina nu este identică cu cea pe care a adoptat-o în India în conflictul dintre musulmani şi hinduşi: în ambele cazuri, cu toate că e mai aproape de adversarul cel mai slab numeric şi cel mai civilizat, ea îl protejează pe celălalt. În ambele cazuri, dacă n-ar fi fost obiectivitatea britanică duşmănoasă, minoritatea actuală nu ar întârzia să se transforme în majoritate.

Răceala englezească nu e întotdeauna cauza randamentului slab al eforturilor sioniste. Cauza este că o ţară săracă, de întindere mică, locuită de o puternică populaţie duşmană (protejată, ca urmare a politicii sale imperiale, de Anglia, care trebuie să menajeze popoarele musulmane dominate), nu este capabilă prin simpla sa valoare simbolică să atragă masele de evrei. O spunem cu regret, magnetismul mesianic al Palestinei, despre care vorbesc complăcându-se sioniştii, nu mai e o iluzie, este o minciună gogonată. Cel puţin ar trebui profitat

---

principiile wilsoniene şi a vorbit atât de bine de acest lucru admirabil care este opera de colonizare a Europei, găseşte totodată „ciuda arabilor... comprehensibilă şi... justificată" (*loc. cit.* şi *Le crépuscule des nations blanches*, Payot, 1925, pp. 108–110).

[76] Maurice Muret, *Le crépuscule des nations blanches*, p. 109.

de el atâta timp cât imperiul britanic continuă să existe, înainte de a deveni o simplă uniune personală, fază în care e dificil de imaginat soarta sionismului.

Atâta vreme cât cifra populației evreiești din Palestina va rămâne sub un milion, soarta ei va fi întotdeauna incertă. Dincolo de această cifră, ea va forma un corp autonom în sânul iudaismului. Chiar și așa, ea nu va fi expresia totală a vieții evreiești. Dacă e infinit dezirabil ca în Palestina să se formeze o puternică majoritate evreiască, asta nu înseamnă că așa-zisa problemă evreiască este reductibilă prin însuși acest fapt doar la sionism. *Galutul*[*] va continua să-și trăiască viața lui independentă. El nu va înceta să existe, chiar după ce-și va pierde unul sau două milioane din componenții săi.

Un stat mic nu va avea forța să rezolve chestiunile care interesează *galutul*. E foarte posibil ca interesele celor două părți ale iudaismului să se contrazică. S-a putut, de pildă, vedea că primul angajament internațional încheiat de organizația sionistă a fost un acord comercial cu Germania, acord care n-a adus nici îmbunătățirea sorții evreilor germani, nici beneficii pentru organizația sionistă. Este un început de realizare a visului care-i bântuie pe toți sioniștii, acela de a crea imense întreprinderi financiare, mari societăți de virament, controlate de antisemiți și de sioniști.

Putem prevedea, de asemenea, că statul palestinian, dedicat cu totul interesului supușilor săi, nu se va preocupa în nici un fel de evreii din *galut*. S-a văzut în astfel de circumstanțe cum unele state s-au aliat cu altele. Italia a intrat în Tripla Alianță, închizând ochii la persecuțiile pe care le îndură italienii, supuși austro-ungari.

---

[*] *Galut*, diaspora, exil. (*N.t.*)

Aceste remarci nu duc la ostilitate faţă de statul sionist, dar atrag atenţia asupra inconvenientelor de care nu va fi scutit.

Dacă majoritatea iluziilor sioniste actuale se găsesc deja în opera lui Herzl, el avea cel puţin scuza de a nu fi putut să utilizeze învăţămintele unei experienţe coloniale evreieşti oarecare. Iluziile antisemite ale lui Herzl, manifestate în chiar subtitlul operei lui capitale (încercare de a găsi *o soluţie la chestiunea* evreiască), comportau credinţa că antisemitismul ar putea să joace rolul de forţă motrice în sionism, la fel cum energia aburului pune maşina în mişcare.[77] În calitate de realist, Herzl nu putea să nu admită ca fiind de dorit tot ceea ce era în măsură să facă evreilor o viaţă mai bună, asimilare sau creare a unui stat evreu.[78] Dar utopistul învinge atunci când Herzl contează pe sprijinul guvernelor antisemite leale, ale „antisemiţilor oneşti"[79], şi pe alte lucruri similare care nu existau decât în imaginaţia lui, pe interesul şi dorinţa lor de a ne ajuta.[80] Dacă are dreptate când spune că orice colonizare presupune oameni disperaţi, el n-avea dreptul să meargă până acolo încât să glorifice persecuţia şi să dorească progresul antisemitismului.[81] Cele trei puncte în care realismul lui Herzl are trăsături geniale sunt: afirmaţia că persecuţia nu ne face mai buni[82]; indiferenţa faţă de mistica ebraică[83] şi faţă de simbolismul Palestinei. Cuvintele

---

[77] Théodore Herzl, *L' État juif*, p. 36.
[78] *Op. cit.*, pp. 51–52.
[79] *Op. cit.*, p. 137.
[80] *Op. cit.*, pp. 64, 65, 89.
[81] *Op. cit.*, pp. 86–87, 173–175.
[82] *Op. cit.*, p. 85.
[83] *Op. cit.*, pp. 210–211.

ironice pe care le scrie Hans Kohn rămân, de fapt, cel mai mare omagiu care se poate aduce realismului herzlian: „Herzl n-a suferit niciodată de marile probleme eterne ale iudaismului. Ceea ce l-a făcut să sufere au fost josniciile societății contemporane."[84]

Colaboratorul cel mai valoros al lui Herzl, Max Nordau, era partizanul unui sionism pur politic. Nici el, nici Herzl nu aparțineau clicii *Amanților Sionului*, sioniști de cabinet, sioniști sentimentali. Se glumea odinioară pe seama figurii evreului parizian devenit ambasador al statului sionist la Paris. Noi i-am văzut pe acești ambasadori: sunt sioniști „psihologici" și, în plus, n-au cerut de la nimeni scrisori de acreditare. Concepția lui Herzl și Nordau era aceea a unei opere pozitive, a unei acțiuni politice care să lase la o parte orice idee mesianică, a unui teritoriu oarecare ce ar fi putut să fie supus în întregime suveranității evreiești sau cel puțin dotat cu o largă autonomie administrativă.

Planul inițial al lui Herzl, singurul care putea să fie fecund, are puține puncte comune cu sionismul de astăzi. „Théodore Herzl l-a creat ca o mișcare politică, doar politică. Oameni care i-au fost adversari și l-au combătut cu înverșunare i-au reproșat mai ales intențiile politice. Izbutind, după moartea sa, să pună mâna pe moștenirea lui, s-au străduit să dezmintă orice tendință politică și să micșoreze, să îngusteze sionismul

---

[84] Hans Kohn, *op. cit.*, p. 114. Dimpotrivă, ceea ce Kohn prezintă cu admirație constituie partea cea mai slabă a operei lui Herzl. *Altneuland*, ultima lui lucrare, păcătuiește prin importanța excesivă acordată unor idealuri inconsistente. Statul evreu devine în acest curios roman și sub această nouă formă o simplă societate filantropică, culturală și utopică.

aducându-l la proporţiile unei meschine şi timide întreprinderi private de colonizare."[85]

Promisiunile privind crearea unui simplu cămin evreiesc în Palestina (reţineţi aceste două elemente antiherzliene: promisiune, cămin) în epoca 1917–1920, aceeaşi în care s-au creat state ca Lituania, Letonia şi Estonia, reprezintă rezultatul cu care s-au făli intriganţii inabili, lipsiţi total de spirit politic, care au dus negocierile în numele evreilor. Dacă ar fi existat o epocă în care crearea unui nou stat să fie uşoară, atunci aceasta ar fi fost. Într-o situaţie cu mult mai puţin favorabilă, când, adresându-se unui suveran, i-a cerut o porţiune din teritoriul său, Herzl era hotărât să nu renunţe la garanţiile cele mai serioase ale dreptului public. „El voia un « stat evreu », un stat în care poporul evreu să fie la el acasă şi să trăiască, în calitate de naţiune independentă, sub propriul său guvern, sub propria administraţie, sub propriile legi, cu finanţele sale şi cu armata sa, într-o ţară a cărei autonomie să fie recunoscută pe plan internaţional... Ar fi acceptat orice teritoriu dacă acel teritoriu ar fi oferit condiţiile necesare adăpostirii unui popor numărând câteva milioane de membri.... Doar trebuinţele pozitive ale poporului evreu îl preocupau."[86]

Sionismul politic, al cărui scop este un stat suveran, cu majoritate evreiască şi teritoriu convenabil, creat prin organizare, şi nu prin filantropie (deci format de o serie de realităţi), a fost înlocuit în cea mai mare parte, după război, de sionismul „spiritual". În vreme ce Nordau şi revizioniştii, moştenitori direcţi ai lui Herzl,

---

[85] Max Nordau, *Écrits sionistes*, p. 251.

[86] Max Nordau, *op. cit.*, pp. 253–254.

erau îndepărtați din funcțiile de conducere, teoreticienii emigrației simbolice și ai lui „să ne lăsăm masacrați", „Hoveve-Sion"-iștii*, elevii lui Achad Haam, erau la putere.

Dacă critica pe care Nordau o face emancipării e injustă și excesivă, dacă ura sa față de evrei, a căror unică crimă este de a nu fi fost persecutați (insolenții!), și antipatia lui față de bogați sunt tot atâtea greșeli, el a avut, în schimb, meritul de a fi luptat necontenit împotriva sionismului „idealist" al cărui șef a fost Achad Haam. Acest Ascher Ginsberg ar fi putut să facă figură de om cumsecade dacă nu ar fi avut loc întâlnirea sa nefericită cu filozofia germană. Ceea ce a rezultat a fost un amalgam de cretinism înveninat și de predici despre datoria de a continua mai abitir a fi „poporul martir". Sistemul său, a cărui tâmpenie atinge sminteala și a cărui sminteală ajunge la defetism criminal este contrariul constant al vederilor practice ale lui Herzl. El nu voia să audă de statul evreu. Avea capul îndopat cu acel *Volksgeist*** al vechii școli istorice a lui Savigny, cu organicism, cu instinct național vital. Ateu pe deasupra, acest fals idealist se dezinteresa de soarta indivizilor, pretindea să nu ia în seamă decât comunitatea ca atare și înțelegea ca doar o mică parte a ei să emigreze în Palestina ca să creeze acolo un *Geistliches Zentrum*.[87] Acest „centru spiritual" nu trebuia să subziste decât

---

* *Hoveve-Sion:* „Prietenii Sionului", organizație sionistă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, care punea la dispoziția evreilor din Europa de Est pământuri în Palestina. (*N.t.*)

** *Volksgeist* (germ.), spirit național. (*N.t.*)

[87] V. Achad Haam, *Am Scheidewege*, Jüdischer Verlag, 4 vol., și articolul „Achad Haam" în *Encyclopaedia Judaica*, Berlin, Ed. Eschkol, 1928.

atâta timp cât ar fi binevoit arabii să nu-l distrugă, căci Achad Haam, acest teoretician al naţionalismului integral, a avut curajul strașnic de a protesta contra măsurilor de apărare luate de concetăţenii săi.

*
* *

Toate aceste erori şi iluzii ale sionismului nu trebuie să ne facă să-i uităm meritele incontestabile. El e altceva decât un naţionalism perorant. Realitate parţială, el e totuşi o realitate de mare anvergură. Reprezintă un efort magnific. E altceva decât o anecdotă pe seama lui Hitler. Dacă e o iluzie, este şi o speranţă. Un bilet inestimabil la loteria istoriei. A devenit o realitate şi în afara Palestinei: este curentul mecanic care antrenează spiritele spre acest centru evreiesc. Dincolo de conferinţele şi de numeroasele sale partide mici, sionismul şi-a avut morţii, martirii, eroii săi. Suferinţele evreieşti în Palestina nu comportă acea pasivitate neputincioasă şi umilitoare pe care o aduce cu sine persecuţia; ele sunt legate de ideea de luptă, provin dintr-un duel şi sunt mult mai uşor de suportat pentru că n-au caracter unilateral. Este ceea ce observă foarte just Ruppin, vorbind de rivalitatea dintre două naţionalităţi egale, care, oricât de aprinsă, e lipsită de dispreţ şi de resemnare. În fine, dacă palestinismul este net inferior ideii de creaţie a unui stat evreu, el are avantajul de a se feri, prin pericolul pe care îl reprezintă arabii, de acela al egoismului colonilor deja stabiliţi acolo, care ar fi tentaţi să închidă porţile nou-veniţilor, aşa cum s-a întâmplat cu dominioanele engleze vizavi de metropolă. Ceea ce nu vrea să însemne că un dominion evreiesc

ar fi fost ceva de disprețuit. Chiar închis imigranților, din egoism local, el ar fi putut juca un rol internațional important, iar prestigiul său nu ar fi fost, în mod cert, inferior celui al Noii Zeelande sau al Africii de Sud. Autoritatea sa ar fi fost de mare ajutor pentru evreii din întreaga lume.

6. Iluziile socialiste sau comuniste

Socialismul, care începe prin a recunoaște existența Problemei evreiești și a promite soluționarea ei, este în realitate un antisemitism în două faze. În prima perioadă, evreii sunt persecutați de socialism în calitate de burghezi, adică de membri ai claselor mijlocii ale societății. În perioada a doua, acest antisemitism indirect devine o mișcare sistematică, teoretică și directă.

O carte recentă[88] este rezumatul tuturor aberațiilor comuniste, concomitent cu mărturisirea cinică a operei antievreiești a Rusiei sovietice. Pentru dl Heller, evreii au fost dintotdeauna un popor de negustători, „pionierii circulației mărfurilor". Știind că Ruppin are dreptate atunci când spune că, prin natura ocupațiilor lor, ei nu pot trăi decât într-un regim de libertate economică, el propune abolirea acesteia, consolându-i cu promisiunea că statul bolșevic îi va ajuta să-și schimbe profesia. Într-adevăr, dl Heller poate cita[89] cazul tinerilor evrei trimiși, ca supremă recompensă bolșevică, în minele rezervate cândva condamnaților. Asta se în-

---

[88] Otto Heller, *La fin du Judaïsme*, Rieder, 1939 (prima ediție germană în 1931).

[89] *Op. cit.*, p. 277.

tâmpla în 1930, an în care, tot după dl Heller[90], Merşin, vicepreşedintele Komset-ului, declara că, începând cu sfârşitul anului 1931, mai mult de 50% din populaţia evreiască va trăi probabil din salariu. Ceea ce vrea să spună că până la această dată mai mult de 50% din aceeaşi populaţie evreiască era lipsită de orice mijloc sigur de subzistenţă şi trăia de pe o zi pe alta într-un stat în care salariul e unica formă de remunerare recunoscută.

Nu doar din punct de vedere metafizic cartea dlui Heller are drept titlu: sfârşitul iudaismului. Această formulă traduce o realitate, înverşunarea sovietelor împotriva evreilor prin distrugerea comerţului, definit ca un echivalent al iudaismului. Căci pentru Heller şi pentru comunişti iudaismul înseamnă o funcţie socială.[91] De unde raţionamentul următor: evreu = negustor; socialismul îi distruge pe negustori, deci îi distruge pe evrei. Bazată pe acest silogism, Rusia sovietică a lipsit aproape unanimitatea populaţiei evreieşti a Rusiei de mijlocul ei de subzistenţă în numele comunismului binefăcător şi evreizat. Iată cum o întreagă generaţie evreiască a fost distrusă ca fiind burgheză, capitalistă, comercială prin excelenţă şi deci contrarevoluţionară.

După 1926, Stalin l-a îndepărtat pe Troţki de la putere şi a început, oficial, o politică activă antisemită. Membrilor corpului special de apărare a statului, creat de el, li se face o educaţie în sens antisemit. Aceşti funcţionari ai statului sunt incitaţi la ură împotriva evreilor.[92] Organizaţia devine astfel „o veritabilă şcoală

---

[90] *Op. cit.*, p. 270.

[91] „Or, baza religiei evreieşti este doar funcţia economică şi socială particulară a evreilor, şi nimic altceva" (p. 86).

[92] C. Malaparte, *Technique du coup d'État*, Grasset, p. 90.

antisemită". Stalin transformă antisemitismul într-un front unic al soldaților, muncitorilor și țăranilor: „Lupta împotriva partidului lui Troțki, continuă dl Malaparte, ia astfel caracterul unui adevărat antisemitism de stat. Evreii sunt îndepărtați metodic din armată, sindicate, din birocrația de stat și din partid, din administrația trusturilor industriale și comerciale... Printre evreii persecutați de GPU, lipsiți de slujbele lor, de funcțiile lor, de salariile lor, închiși, exilați, dispersați sau reduși să trăiască în marginea societății sovietice, mulți sunt străini de conjurația lui Troțki: « ei plătesc pentru alții; ceilalți plătesc pentru toți », spune Menjinski."[93]

Toate cifrele furnizate de Heller confirmă pe față aceste observații. În „noua societate bolșevică", recensământul din 1926 recunoaște existența unei mase de 45% de declasați printre cei 2 600 000 de evrei.[94] Ar fi destul de grav dacă nu ne-am simți obligați să ne gândim, dată fiind slăbiciunea sovietelor pentru statisticile trucate, că cifrele sunt mult sub realitate. Excluderea evreilor din viața economică a sovietelor provine din faptul că „o parte considerabilă a populației evreiești era, conform articolelor constituției sovietice, lipsită de drept de vot, ceea ce însemna că persoanele în chestiune și familiile lor erau excluse de la drepturile politice și nu puteau, în consecință, să adere la sindicate, la cooperative, la exploatări colective etc."[95] Marii majorități a evreilor îi era deci interzisă noua economie socială.

---

[93] C. Malaparte, *op. cit.*, p. 93.
[94] Otto Heller, *op. cit.*, p. 177.
[95] Otto Heller, *op. cit.*, pp. 191–192.

Antisemiţilor şi evreilor care îşi închipuie că Rusia sovietică e guvernată şi administrată de Israel trebuie să li se citeze aceste cifre şi aceste fapte: în 1929, în aparatul de stat al Uniunii, evreii reprezentau 8,6%; în partidul comunist al Uniunii — 3,8% în 1933. În tot cazul, perioada stalinistă accentuează caracterul antisemit al bolşevismului. *Proporţia evreilor în partid scade*, recunoaşte Heller.[96] În acelaşi timp s-a renunţat la primirea evreilor în rândul funcţionarilor de stat: „La 100 de funcţionari de stat evrei, 23,8 aveau între 25 şi 29 de ani; 15,2 între 20 şi 25 de ani; şi 3,9 între 19 şi 20 de ani."[97] Semnificaţia acestor date este că în perioada dificilă a regimului, în momentul în care trebuia cu orice preţ reorganizat statul, s-au rechiziţionat specialişti evrei, fără însă a fi primiţi în partid (Heller, p. 233), iar o dată cadrele formate evreii au fost înlăturaţi.

Cercetând aceeaşi sursă, aflăm că în Rusia antisemiţi nu mai sunt decât:

1) muncitorii
2) ţăranii[98]
3) elementele fostei burghezii
4) culacii
5) intelectualii, „azi mai antisemiţi decât în epoca ţaristă" (p. 230).

Fără a-l uita pe Stalin şi fără a uita statul sovietic în totalitate, sindicatele, cooperativele, trusturile, poliţia, gospodăriile colective şi pe această mică lichea de Heller.

---

[96] Otto Heller, *op. cit.*, p. 233.

[97] Otto Heller, *op. cit.*, p. 235.

[98] Antisemitismul primelor două categorii n-ar fi „serios" (*op. cit.*, p. 256).

În schimb, sovieticii au pus pe picioare două mari realizări, ruralizarea evreilor și statul evreu autonom din Birobidjan. Seriozitatea cu care au înțeles să trateze prima chestiune e caracterizată de următoarea cifră: pentru 5151 de familii evreiești instalate în Crimeea la sfârșitul lui 1930 există un procent de 0,06 vaci per exploatare![99] Aceste șase sutimi de vacă per exploatare formează un tablou dintre cele mai sugestive pentru situația dată. În ce privește al doilea element al propagandei sovietice, puținul pe care îl spune Heller e destul de elocvent. Situat la capătul lumii, destinat să fie ocupat de armatele japoneze chiar din primele zile ale unui conflict armat, Birobidjanul are, pe o suprafață abia de două ori mai mare decât Palestina, 60% teren muntos înalt.[100] Din ceea ce rămâne, 15% e alcătuit din mlaștini. Chestiunea apelor și a musculițelor nu poate fi rezolvată, după specialiștii sovietici, decât cu „mari dificultăți"[101]. Clima e dură, excesiv de ploioasă.[102] Populația evreiască ajunge în 1931 la 5500 de locuitori, adică 14% din totalul populației. Procentul reîntoarcerilor e foarte ridicat.

Nu cu aceste cifre și cu aceste rezultate aveau comuniștii dreptul să resimtă și să-și manifeste zgomotos sentimentul de *Schadenfreude* cu ocazia fiecărei noi dificultăți a sionismului. Reaua lor credință s-a exprimat în abandonarea colonizării în Crimeea, pe care cei mai serioși economiști sovietici au susținut-o cu energie. Au preferat acestui ținut fertil, salubru și suscep-

[99] Heller, *op. cit.*, p. 246.
[100] Heller, *op. cit.*, p. 259.
[101] Heller, *op. cit.*, p. 268.
[102] Heller, *op. cit.*, p. 260.

tibil de a primi un mare număr de coloni, situat aproape de marile concentrări evreiești din orașe, deșertul Birobidjanului, pe care l-au repartizat cu generozitate evreilor.

Statul sovietic rus, așa cum a fost creat și așa cum a evoluat, pune o dată pentru totdeauna capăt iluziilor evreiești legate de socialism. Zadarnic ripostează atâția imbecili: dar antisemitismul comunist ar fi ilogic! Faptele rămân fapte și ceea ce s-a făcut în Rusia, logic sau nu, poartă amprenta antisemitismului. S-a început prin a se striga *șo* pe burghezi, ceea ce însemna declasarea, mizeria, foamea, persecuția, scoaterea în afara legii, moartea pentru cea mai mare parte a populației evreiești. Dacă ar fi fost să urmeze logica și doctrina pură, după ce au distrus burghezia n-ar mai fi trebuit să se gândească la evrei. Contrariul s-a petrecut. Nemaiputând să-i persecute ca burghezi s-au agățat, pur și simplu, de calitatea lor de evrei pentru a-i elimina din partidul comunist, din funcții de încredere, din administrație, din asociații. Și, pentru a le îndulci pilula, au fost trimiși în Birobidjan.

Socialismul a fost pentru mulți evrei o cauză căreia i-au adus nenumărate sacrificii. A fost pentru cei mai mulți dintre ei motivul unor acuzații nedrepte, pretextul la îndemână care stârnea orice nou elan de antisemitism. Ei au purtat o răspundere care nu le revenea. Până la urmă, socialismul a fost o afacere proastă pentru evrei. Minorității sincere și oarbe, el i-a acordat șase sutimi de vacă, procent ce-i umplea de mândrie pe scriitorii sovietici. Pentru ceilalți, adică imensa majoritate a evreilor, el a fost cauza unor acuzații și persecuții perpetue. Înainte și după bolșevismul rus, socialismul n-a fost pentru evrei decât o sursă de deziluzii.

Această filozofie a producției care e socialismul nu este nici măcar în stare să mențină în funcțiune angrenajul producției. Preocupată de justiția sa imaginară, ea nesocotește procedeele elementare ale oricărui randament economic. Socialismul se îndreaptă cu toată nepăsarea și orbirea spre mizerie și caste, cei doi stâlpi ai Evului Mediu.

PARTEA A TREIA
Maladiile iudaismului

1. Crizele lăcrimoase

Dl Fleg spune: „Sunt evreu deoarece oriunde plânge o suferință evreul plânge."[103]

Iată ceea ce e minunat. Polonezul plânge, de pildă, și Israel plânge de asemenea. Numai că în 1919 polonezul încetează să mai plângă, în vreme ce evreul continuă să plângă și în 1937, și de astă dată cu motiv. Proletariatul se lamentează, Israel suspină, plânge cu lacrimi amare, se emoționează. Proletariatul obține câștig de cauză. Numai că evreului nu-i merge mai bine. Varsă oare proletariatul vreo lacrimă? Nu, îl alege pe Hitler. În 1919, Germania se smiorcăie. Imediat, evreul sensibil începe să căineze sincer soarta acestei *sărmane* Germanii. Lamentațiile au servit din plin Germaniei. În 1933, ea îi cheamă pe național-socialiști și le mulțumește evreilor prin legislația ariană.

Această sentimentalitate e exagerată. Compasiunea e un sentiment frumos, dar lamentația bine plasată începe cu sine. Ne merge atât de bine încât e cazul să devenim bocitoarele de profesie ale universului? Toți cei pe care-i plângem bine ne-o plătesc! Sentimentalismul nu trebuie împins până la neghiobie. Își bat joc de noi, ba mai rău: interesele noastre sunt nesocotite în favoarea acelor oameni a căror principală grijă este să ne

---

[103] *Pourquoi je suis juif*, p. 96.

persecute, și asta după ce au acceptat toate serviciile noastre. Să nu plângem. Mai cu seamă soarta altora. Mai cu seamă să nu-i plângem pe cei care nu merită, cărora le facem jocul. Iar dacă dl Fleg vrea cu orice preț ca evreii să plângă, dacă socoate această atitudine atât de virilă și de elegantă, ei bine, atunci Israel are pe cine să plângă: pe sine însuși. Găsește în istoria și în situația lui de astăzi mizerii, suferințe, subiecte de durere suficiente ca să-l satisfacă, dacă vrea să plângă. În tot cazul el a plâns destul pentru acești *bieți* germani, acest *biet* proletariat, această *biată* umanitate, acești *bieți* polonezi, acești *bieți* socialiști și alți exploatatori ai mizeriei și lacrimilor evreiești.

S-ar înțelege simpatia pentru cei care suferă într-adevăr și suferă pe nedrept. Dar să nu-l plângem fără noimă pe primul venit care se preface că suferă. Să considerăm că aceste lacrimi se întorc împotriva noastră și că sindicatele, proletariatul, opinia publică și nefericiții înfrânți devin persecutorii noștri cruzi. Vai! rolul acesta de bocitoare de profesie ne-a costat destul. Ei râd, acești așa-ziși nefericiți care au invocat mila noastră. E timpul să înceteze rolul ridicol pe care l-am jucat.

2. *Romantismul persecuției și nostalgia ghetoului*

Pentru numeroși politicieni naționaliști, poeți idiș și visători, persecuția este supremul bine făcut iudaismului. Li se pare că astăzi le lipsește și doresc cu pasiune renașterea acelei perioade de ghetou, în care evreii oprimați n-ar fi fost decât mai evrei și mai fericiți.

Fostul şef al rabinatului italian, Sacerdoti, nu ezita să li se alăture şi să declare într-un interviu: „Unde duce asimilarea? La absorbţia integrală a iudaismului. Evreul încetează de a fi evreu. Individ izolat, el este dus de torent. Se converteşte sau îşi pierde credinţa. Dispare. Nu e cea mai mare dintre primejdii? Căci pentru noi primejdia nu este martiriul..."

Un alt rabin care binecuvântează persecuţia antisemită este americanul Stephen Wise, care imită în fotografiile sale poza histrionului sindicalist Jean-Paul Boncour. La congresul mondial evreiesc de la Geneva, din august 1936, rabinul Wise declara fără menajamente că antisemitismul nu este dirijat împotriva evreilor, ci împotriva celor care nu sunt suficient de evrei. Să ne scuze eminenţa sa newyorkeză, dar antisemitismul nu are drept scop să împiedice asimilarea evreilor şi nu tinde să-i facă pe aceştia mai evrei. Antisemitismul urmăreşte ruina, moartea, distrugerea lor. În consecinţă, oricât de antipatici ar fi asimiliştii exageraţi sau evreii renegaţi, e imposibil să li se prefere antisemiţii. Antisemitismul conceput ca avantaj direct sau indirect trădează o lipsă absolută de inteligenţă. Antisemitismul nu-i aminteşte evreului că e evreu, nu conservă „spiritul iudaic", nici cultura ebraică, nici sufletul nostru evreiesc, nu ne face fericiţi, nu ne stimulează. Antisemitismul ne ucide. Douăzeci sau treizeci de ani de antisemitism sistematic vor fi de ajuns pentru ca iudaismul să devină pur, integral, conştient de el însuşi; pe scurt, el va avea toate calităţile, ca iapa lui Roland; ca şi ea, el nu va avea decât un singur defect, va fi mort.

La acest curent se raliază toţi cei care privesc cu ciudă orice ameliorare care intervine în situaţia materială şi socială a evreilor. Pentru ei, nu este evreu cine nu este

în mizerie. Ei sunt gata să considere orice ascensiune deopotrivă ca un afront personal, ca o blasfemie și ca o renegare. Pentru Moise Hess, mizeria este semnul distinctiv al iudaismului. Pentru Jakob Klatzkin, care nu-i poate concepe pe evrei decât împiedicați prin violență să-și părăsească domicilul forțat, iudaismul este închiderea în țarc, zona de reședință. Eu prefer, spune Klatzkin, persecuția bunăvoinței care ne distruge. E mai bine să fii evreu fără drepturi decât să-ți lași sufletul evreiesc acaparat de amabilitățile tratamentului egal. Mai bine insigna galbenă decât divizarea corpului național evreiesc. Într-un cuvânt, preferăm ostilitatea, izolarea, persecuția.[104]

Opera de distrugere a antisemiților, mai spune Klatzkin, nu este superioară aceleia a avocaților noștri liberali.[105] A acorda drepturi evreilor echivalează, în ochii acestui admirator al antisemitismului, cu a-i ucide. Deci: nici un drept. Sau pur și simplu: liberalii sunt mult mai periculoși decât antisemitismul.[106] Trăiască dușmanii noștri! Este și ideea lui Max Brod[107], a tuturor acelora care își închipuie că antisemitismul este în cele din urmă util, care îi preferă — și de departe — pe antisemiții cei mai înverșunați liberalilor, căci primii

---

[104] Jakob Klatzkin, *Die Judenfrage der Gegenwart*, Vevey, 1935, p. 28.

[105] Jakob Klatzkin, *Krisis und Entscheidung im Judentum*, p. 101.

[106] „Dacă simțul național ar fi viu în noi, orientarea națională clară și perspicace, ne-am apăra mai degrabă de îmbrățișarea prietenilor decât de respingerea dușmanilor", p. 103 [citat în germ., (*N.t.*)].

[107] Max Brod, *Im Kampf um das Judentum*, R. Löwit Verlag, 1920, p. 83.

ar menține în viață „corpul național evreiesc" (ucigându-i acestuia toți membrii, ceea ce nu contează, dat fiind că un *Zentrum* spiritual ar fi suficient).

Această fază a istoriei evreiești care este ghetoul are adoratorii săi. Alții îi preferă perioada imediat următoare, aceea a colportorului, a micilor negustori ambulanți, a oamenilor mărunți cu traista în spinare. Dl Emmanuel Berl aparține categoriei romanticilor cu traista în spinare. Evreul ca om onest și bine văzut e în ochii săi un scandal: „Pe măsură ce antisemitismul scade, evreul se îmburghezește. Și-a pierdut cinismul.[108] Nu mai povestește istoriile nostime în care își râdea de murdăria, de șiretenia, de avariția lui... Face burtă, prezidează, vrea să i se arate considerație, crede deci în conștiința sa... « Într-o familie ca a noastră »[109] ...A pierdut cu desăvârșire amintirea strămoșului său colportor."[110]

Dl Fleg e mai degrabă tentat de nostalgia ghetoului. Atunci când Claude Lévy, eroul său, e frământat de nevoia de a defini iudaismul, își aude tatăl spunând: „nostalgia ghetoului, asta o să-ți treacă"[111], iar pe camaradul Styrinovsky, care se bucură de întreaga simpatie a autorului: „vino să mănânci aici, vino să te rogi aici, vino să trăiești aici, în ghetou, bătrâne, reîntoarce-te în ghetou!"[112]

---

[108] Iată un reproș care nu s-ar putea adresa dlui Berl; el nu și-a pierdut nici cinismul, nici bunele maniere.

[109] După felul în care dl Berl vorbește de familie, ai fi tentat să crezi că n-are motiv să se laude cu a sa.

[110] „Mort de la morale bourgeoise", *N.R.F.*, 1929, pp. 218–219.

[111] Edmond Fleg, „L'enfant prophète", *N.R.F.*, p. 93.

[112] *Ibidem*, p. 153.

Pentru toți cei care vorbesc mult despre istoria evreiască, perioada galițiană posedă o atracție specială. Și nu lipsește mult ca să considere Galiția și caftanul mărci esențiale și glorioase ale spiritului iudaic. Trăsăturile galițiene îi inspiră și, oriunde dau de urma lor, se grăbesc să le glorifice.

Așa se face că dl Spire descrie ținutul provensal al lui Armand Lunel[113] drept pământul comerțului de ocazie evreiesc sedentar sau nomad, al micilor iarmaroace, al micilor negustători ambulanți, al oamenilor mereu pe drum, al căror caracter romanesc e proclamat drept esență a iudaismului.

În realitate, aceste perioade de suferință și persecuție, această „sclavie voioasă de ghetou" (*Quelques juifs*, p. 23) n-au avut nimic din farmecul care li se atribuie și n-au ajutat cu nimic la menținerea iudaismului. *Bucuriile ghetoului*, ar fi zis Tevie, eroul lui Șalom Alehem, *lui Spire i le doresc*. Nostalgia ghetoului e criminală, căci ghetoul a fost pentru evrei un regim de desconsiderare, de nenorocire și de opresiune. Ghetoul n-a fost o glumă, nici o idilă și n-a avut nimic romanesc. Ar trebui să se reflecteze înainte de a se propune și de a se cânta ușuratic persecuția și ghetoul.

Eroarea grosolană a lui Sacerdoti, făcând elogiul persecuției, era aceea de a uita că ea nu menținea, ci distrugea iudaismul. Opresiunea, atât de dragă acestui rabin italian, izbutise să reducă cu două treimi numărul evreilor. Cu toate pierderile suferite în timpul liberalizării prin asimilare înverșunată, prin convertiri și căsătorii mixte, prin ateism și limitare a nașterilor, datorată idei-

---

[113] André Spire, *Quelques juifs*, II, pp. 33 și urm.

lor malthusiene, libertatea, în loc să reducă numărul evreilor de la patru milioane şi jumătate la un milion şi jumătate, a determinat o creştere a populaţiei de până la peste zece milioane. În timp ce ghetoul, care asigura atât de bine integritatea iudaismului, ar fi dus, dacă ar fi continuat până azi, la dispariţia noastră completă prin reduceri progresive. Aceste cifre arată absurditatea evidentă a nostalgiei ghetoului. Spre a nu mai vorbi de alte dezavantaje care fac parte din decor (umilinţă, degenerescenţă, mizerie, ignoranţă...), această instituţie monstruoasă nu avea nici măcar proprietatea de a păstra integritatea numerică a iudaismului. E deci stupidă şi falsă legenda salvării noastre prin persecuţie. Ca şi aceea a facultăţii noastre misterioase de a putea rezista indefinit la privaţiuni şi la masacre. După cum două treimi din populaţia evreiască a lumii a fost distrusă, aceeaşi soartă putea s-o aibă şi ultima treime. Doar apariţia erei liberale a salvat-o, iar concepţia romantică a iudaismului ar trebui să înregistreze această lecţie de istorie. Cele şaisprezece milioane de evrei de astăzi îşi datorează existenţa doar celor două sute de ani în cursul cărora persecuţiile nu au fost generale şi sistematice.

Ştergerea amintirii colportorului nu este o nenorocire pentru iudaism, cum ar vrea dl Berl. Acest jurnalist insolent care a cunoscut saţietatea parvenitului ar vrea să le interzică evreilor adoptarea moravurilor şi uzanţelor unei societăţi civilizate. Nu era bunicul acestui apologet al traistelor de odinioară redactor-şef, comanditar sau director al hebdomadarului ilustrat *Marianne*?

Iudaismul cel mai pur nu stă, indiferent de ce se zice, în perioada galiţiană şi în aceea a satelor ruseşti. Galiţianismul, cu misticismul şi mizeriile sale, nu a fost

decât o perioadă inferioară multor altora. Să nu confundăm deci iudaismul cu Galiția și să nu le reproșăm purtările, socotindu-le tot atâtea crime împotriva Legii, acelor evrei care nu respectă obiceiurile și caftanele galițiene.

Retragerea în ghetou ușurează cu mult sarcina antisemiților. Orice aplicare a programului antisemit comportă două faze: 1 discernerea, 2 persecuția. A doua nu e posibilă fără o izolare prealabilă, dincolo de care identificarea evreilor ar fi o operație din cele mai delicate. Ghetoul voluntar îi dispensează pe antisemiți de această dificultate și expune mase compacte de evrei loviturilor care nu se mai pot rătăci. Exemplul albigenzilor, anihilați total căci concentrați în aceeași regiune, ar putea sluji de exemplu. Cu hughenoții dispersați în toată Franța, acest procedeu n-a mai fost posibil. Au putut fi constrânși să emigreze, dar n-au fost exterminați.

Vitalitatea evreiască n-a fost condiționată de friptura de vițel și de caftan. Severitatea moravurilor și puritatea vieții de familie o explică. Severitate și puritate, caractere nu ale ghetoului cu căsătorii limitate arbitrar, ci ale societății liberale a secolului al XIX-lea, a cărei forță a stat în faptul de a fi morală și sănătoasă. Nu doar familiile evreiești s-au prezentat astfel în secolul al XIX-lea. Întreaga viață socială a fost dominată de acest spirit de ordin familial, a cărui consecință a fost creșterea generală și marcată a populației europene.

Identificarea iudaismului cu ghetoul are drept rezultat fie un naționalism limitat (căruia îi lipsesc toate elementele unui stat național) și un bigotism stupid, fie abandonarea totală a religiei evreiești. Fanaticii ateismului, care ignoră religia, respectă superstițiile. Con-

vinși că printre cele șase sute treisprezece comandamente trebuie să existe unul, dintre cele mai importante, care să prevadă purtarea obligatorie a traistei, chinuiți de ghetou, ei renunță la iudaism. Transformarea iudaismului în problemă socială sfârșește prin a semnifica pentru Claude Lévy, pentru Berl și pentru alții renegarea iudaismului pe motiv că el nu poate fi realizat plenar decât în ghetou.

Persecuția nu este condiția *sine qua non* a existenței iudaismului. Pentru a-și păstra tradiția și religia, oamenii onești n-au nevoie să fie persecutați acerb. Liniștea nu antrenează imediat uitarea iudaismului, iar pacea nu este mormântul său. Este ceea ce au înțeles foarte bine reprezentanții celei de-a doua perioade a iudaismului liberal. Dacă școala lui Moise Mendelssohn sfârșește doar printr-un lamentabil eșec, liberalismul evreilor anglo-saxoni, desprinși din protestantismul prusac și din critica pseudoștiințifică a Bibliei, a arătat prin liderii lor, Claude Montefiore și Israel Abrahams, păstrând totodată spiritul și litera religiei evreiești, că ghetoul n-a fost decât un accident în istoria noastră. Recunoscând drepturile trecutului asupra noastră, Abraham scrie totuși: *Noi suntem niște moderni care trăim în prezent.*[114] Integritatea nu ne este amenințată prin faptul că persecutarea noastră încetează. La ce bun atunci elogiul persecuției? Din motive de estetică a „eroismului", de reverie a unor bolnavi al căror spirit e posedat de bufeuri de nebunie venite din Evul Mediu, din motive de masochism?

Filozofilor durerii și fanteziilor patologice, marele talmudist Abraham le răspunde: „Chiar emancipată,

---

[114] Israel Abraham, *Valeurs permanentes du Judaïsme*, p. 32.

există totuși o viață evreiască. Este o posibilitate care a fost dovedită până la capăt... Trădează iudaismul aceia care, în epoca noastră, vor să se despoaie de idealul evreiesc în interesul unei asimilări complete. Trădează iudaismul aceia care ne spun că nu se poate duce o viață evreiască într-un mediu neevreiesc. Ceea ce trebuie să proclamăm până la sfârșit este faptul că se poate duce în orice mediu o viață evreiască."[115]

Această nostalgie a ghetoului și a unui iudaism impus de forțe exterioare nu este decât una din fațetele unui fenomen important al lumii actuale, în care bolile voinței sunt cele mai răspândite. Agravată prin transformarea slăbiciunilor în principiu social, epidemia abulică a zdruncinat bazele civilizației. Morala nu mai depinde de liberul efort individual; acestei societăți, incapabile să se mai conducă singură, trebuie să i se impună regulile elementare ale moralității sociale, prin tripla povară a reglementării sindicale, a legii care intervine în raporturile morale și a violenței. Evreii care solicită statului crearea unui ghetou sunt, și ei, niște abulici. Dacă religia nu mai e o chestiune de conștiință individuală și de voință morală, nu ingerința statului o va însufleți. Incapabili de credință și de voință, evreii contaminați de demoralizare n-au găsit decât cel mai prost remediu, iudaismul impus.

„Nu e întotdeauna adevărat că suferința purifică și persecuția înnobilează", susținea pe bună dreptate Leroy-Beaulieu.[116] Ceea ce e adevărat mai cu seamă pentru evrei. „Vicii sau calități, avantaje sau slăbiciuni, toate particularitățile constituției sale fizice sau mo-

---

[115] *Op. cit.*, p. 95.

[116] *Israël chez les nations*, p. 327.

rale țin de trecutul său de evreu... Și aici ar fi de făcut o distincție, anume faptul că în constituția sa fizică — și poate și în cea morală — binele pare să vină de la el, răul de la noi toți; unul îi este lui propriu, celălalt ne este nouă propriu" (p. 193). Răul de care vorbește Leroy-Beaulieu nu e deci congenital, ci provine exclusiv din persecuțiile trecutului. Tot așa, Coudenhove-Kalergi recunoștea: „Evreii sunt astăzi în cea mai mare parte ceea ce au făcut din ei popoarele în mijlocul cărora au trăit."[117] Departe de a-l fi înnobilat pe evreu, când nu l-au distrus, persecuțiile l-au înjosit. Prin ea însăși, persecuția nu e niciodată un mijloc de ameliorare.[118] Experiența a dovedit că persecuția nu are decât consecințe nefaste. Ele încetează o dată cu dispariția cauzei lor. Defectele evreilor nu vin din mentalitatea lor, ci din condițiile exterioare la care au fost supuși, ceea ce ruinează pentru totdeauna terapia nefericită a persecuției.

3. Obsesiile

Ca și antisemiții, mulți evrei sunt obsedați de ideea că lor le incumbă câteva misiuni importante și câteva obligații mari. Ei se simt datori față de anumite ideologii.

---

[117] Heinrich Graf Coudenhove-Kalergi, *Das Wesen des Antisemitismus*, ediție de R. N. Coudenhove-Kalergi, 1929, p. 243.

[118] Și nici mizeria: „Este ideea celor care n-au trecut niciodată prin acest blestem și această îngropare. Ei nu știu ce a ucis mizeria într-un om... Mizeria fortifică? Da, fără îndoială, uneori, dar cu ce preț? Nu mai stai în picioare decât pe cadavrul bucuriei. Și mizeria ucide, de asemenea." (André Suarès, „Trois hommes", *N.R.F.*, p. 268).

Cred cu tărie că misiunea lor e aceea de a se sacrifica pentru idei, pentru partide sau instituții de care nu sunt atașați decât prin legături personale sau imaginare. Iudaismul n-are nici o Obligație față de Muncitori, față de Femeile-fără-drept-de-vot, față de Proletariat, Știință, Egalitate, Umanitate, Wilson sau Marx. Căutarea cu orice preț a atâtor misiuni imposibile are un caracter maladiv. Iudaismul este o mare valoare autonomă și nimeni n-are dreptul, dușman sau adept, să-i atribuie ca misiune, obligație sau finalitate propriile interese sau obsesii.

Martin Buber poartă cea mai mare răspundere în această cursă a responsabilităților. El a declarat că sionismul n-are dreptul să se preocupe de interesele evreilor, ci de misiunea lui Israel față de umanitate.[119] Că deci noi nu putem crea un stat pentru noi, ci trebuie să contribuim la fericirea universului de care suntem obligați, prin natura noastră, să ne îngrijim. El numea egoism sionismul politic și spunea că, departe de a lua în considerare acea *Selbstbehauptung** pe care Sionul ar putea-o revendica pentru sine, Israel nu trebuia să întreprindă nimic pentru a-și salva propriile interese.

E inutil să ne tot spargem capul întrebându-ne dacă evreii formează o religie, o națiie, o rasă. Ceea ce contează este că, în măsura în care sunt considerați un bloc, ei trebuie să judece lucrurile din punctul de vedere al interesului lor comun. Punctul de vedere evre-

---

[119] El spune și repetă: „Noi vrem Palestina nu « pentru evrei »; noi o vrem pentru omenire" — *Völker, Staaten und Zion*, R. Löwit Verlag, 1917, de ex., p. 35 [citat în germ., (*N.t.*)].

* *Selbstbehauptung* (germ.), autoafirmare. (*N.t.*)

iesc este mult mai natural decât punctul de vedere umanitar, socialist, sindicalist etc. În ultimii cincizeci de ani, evreii şi-au irosit forţele pentru dreptul de intervenţie al statului, pentru drepturile profesionale ale muncitorilor. Ei şi-au neglijat complet interesele.

De câte ori e vorba de ceva care să-i privească, evreii sunt posedaţi de maladia sumbră a imparţialităţii. Ei înţeleg această imparţialitate de o manieră stranie; imparţial înseamnă pentru ei: duşmănos cu sine însuşi. A devenit un adevărat punct de onoare pentru evreul „imparţial" să rezolve totul dintr-un punct de vedere antievreiesc.

4. Neurastenia

Bolnavii din această categorie prezintă două simptome: simţul acut şi tragic al pretinsei probleme evreieşti şi dorinţa de suicid social. Aceşti disperaţi predică sterilitatea cu scopul de a face să dispară iudaismul. În treizeci sau patruzeci de ani, acest sistem ar duce la eliberarea evreilor prin dispariţia lor. Printre mijloacele pe care le propun, celibatul, suicidul individual, izolarea, sfaturile deprimante joacă un rol important. Ei sunt abătuţi, melancolici, anemici, dezgustaţi. Uitam: sunt şi dezgustători.

5. Crizele de ilaritate

> În politică, actele nu trebuie luate în tragic, dar trebuie luate în serios.
>
> ADOLPHE THIERS

Umorul este o calitate personală agreabilă, iar bucuria poate fi un semn de sănătate. Anumite limite o dată depășite, excesul de veselie devine un simptom îngrijorător. Iar când e vorba de lucruri atât de grave ca persecuția național-socialistă, ca valurile de antisemitism care se revarsă peste lume, utilizarea anecdotei ca tactică de luptă, neglijând toate celelalte mijloace mai eficiente, agravează prin grotesc situații teribile. Admiratorilor ultimei anecdote despre Hitler, aceea a evreului care izbutise să-l păcălească și pe el, și pe statul său major fabricând și vânzând cruci încârligate, le istorisim și noi o anecdotă. Era în februarie 1933. Mai mulți evrei, persoane de calitate și oameni bine informați, discutau la sfârșitul unei cine despre data probabilă a căderii regimului hitlerist. Se supralicita optimismul și singurul pesimist al serii a fost huiduit; el mersese până la data de 1 ianuarie 1934.

Energia evreiască s-ar putea exprima împotriva antisemitismului german prin alt fel de mijloace decât prin voioșie forțată și prin anecdote mai mult sau mai puțin spirituale.

Căci adevărul e cu totul diferit de opinia curentă. Nu evreii au transformat antisemitismul lui Hitler, care ar fi o bagatelă, într-o tragedie; dimpotrivă, prin aerul lejer cu care au luat lucrurile, ei au conferit o tentă de banalitate și de farsă unor crime împotriva naturii și a omului. Cazul este departe de a fi mai puțin grav decât

afacerea Dreyfus. Doar că atunci, în locul alianței dintre gluma evreiască și imbecilitatea social democrată, înfrângerea antidreyfusarzilor a fost provocată de tot ceea ce era mai serios în viața politică și în viața socială franceză, de la Scheurer-Kestner la Gaston Paris, de la Lyautey la Clémenceau.

6. Atonia

Dacă mania anecdotei e nefastă, indiferența absolută nu este mai puțin. Insensibilitatea ia aici forme stranii. Asistăm neputincioși, imparțiali și nepăsători la evenimente, la dureri. Ridicăm din umeri. Manifestăm dezinteres. Uităm cuvintele profunde ale lui Royer-Collard: *Fiți atenți! Dacă nu vă ocupați de politică, politica se va ocupa de voi.*

7. Boșofilia

> Există un fel de indulgență față de dușmani, care pare mai degrabă prostie decât bunătate sau mărinimie.
> Dl de C... îmi pare ridicol cu indulgența lui.
> Îmi pare că seamănă cu un arlechin care zice:
> „Îmi dai o palmă, ei bine! tot nu sunt supărat!"
> Trebuie să ai simțul de a-ți urî dușmanii.
>
> CHAMFORT

Asistăm în zilele noastre la deznodământul fatal al unei stranii istorii de iubire. Cheia intrigii rezidă în faptul că nu a existat niciodată decât un singur îndrăgostit. Germania a fost dintotdeauna antisemită, iar

admirația evreului pentru boș[120] rămâne un inexplicabil mister. Cele mai stupide legende din câte există, îmbrățișate de atâția evrei imbecili, sunt acelea care au legătură cu o dublă distincție: Germania de dinainte și de după Hitler, cele două Germanii care se opun astăzi una celeilalte. În 1893, Leroy-Beaulieu putea să scrie: „Antisemitismul... ne-a venit din afară... ne-a venit de dincolo de Rin, din vechea Germanie, gata mereu să se lanseze în dispute confesionale și îmbibată necontenit de spirit de castă; din noua Germanie, umflată de trufia de rasă și disprețuind tot ceea ce nu e nemțesc."[121] Cuvinte care ar fi putut să fie scrise în 1937 și care arată că Germania nu l-a așteptat pe Hitler ca să devină rasistă și antisemită. Național-socialismul nu este decât ultima formă a vechii *sozial*-boșocrații.

Cum nu există două Germanii succesive, nu există nici două Germanii simultane, cea bună și cea rea, Germania pacifistă și Germania belicoasă, cea civilizată și cea barbară, cea tolerantă și cea antisemită. Ceea ce anumiți evrei nu vor să recunoască au afirmat energic scriitori care nu le sunt prieteni: „Nu cred că există în Germania două teze complet diferite... pentru că în realitate nu există două Germanii."[122] Boșofilii furi-

---

[120] „A-i numi barbari nu e suficient. Ar trebui prinsă noua imagine a barbariei, al cărei nume e *Kultur*. Iat-o: cap pătrat cu ochelari; bruta cu brevete... *Barbarul are cap de german, este boșul*... Barbar e prea scurt și nu merge destul de departe. Barbaria teutonilor nu e obișnuită: e un miracol de forță și știință. Huni, vandali nu sunt decât injurii. Boș e un cuvânt admirabil: descrie și dă formă" (André Suarès, *Commentaires sur la guerre des Boches: Nous et Eux*, Émile-Paul frères, pp. 44–47).

[121] *Israël chez les nations*, p. 111.

[122] Léon Daudet, *Député de Paris*, Grasset, pp. 250–251.

bunzi, în admirația lor pentru Germania, nu puteau admite acest adevăr. Fantezia lor a creat două Germanii și le-a permis să se înverșuneze[123] împotriva uneia dintre ele și împotriva șefului său. De fapt, această cale de atac personală împotriva lui Hitler n-are nici un sens. Adolf Hitler, pe care germanii l-au confirmat la guvernare cu 95% voturi și 5% complicități pasive, nu este pentru germani decât mandatarul autorizat al alegătorilor săi. Principala responsabilitate nu îi revine șefului unei mișcări politice, ci alegătorilor săi. Furia boșofilă a câtorva evrei smintiți s-a grăbit să prefere distincții subtile, obscure și imaginare, să-i opună pe acești bieți germani, dragii de ei, care ne iubesc atâta, răului de Hitler care îi obligă să fie antisemiți.

Atunci când vorbim de boșofilie ca de o boală care afectează o parte a iudaismului, îi lăsăm complet deoparte pe evreii germani. E curios că sioniștii n-au cruțat populația evreiască germană în ansamblul ei și că și-au îndreptat atacurile asupra singurei asociații evreiești din lume care ar fi avut dreptul să fie progermană, anume *Zentralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens*.

Nu este cazul nenumăraților cretini atrași iremediabil de Germania, care uită de soarta hărăzită coreligionarilor lor, cu atât mai nedreaptă cu cât evreii au făcut Germaniei însemnate servicii.[124] Admirația lor

---

[123] Înverșunare, de altfel, fără gravitate. Se limitează la anecdotă și trăncăneală.

[124] „Israeliții din Germania au dat Imperiului o forță fără pereche, furnizându-i idei universale. Serviciu pe care, de altfel, furnicarul ingrat nu l-a recunoscut, dar pe care îl exploatează" (André Suarès, *La nation contre la race*, I: *La fourmilière*, p. 168).

pentru cultura germană n-a avut și nu încetează să aibă limite. Admirație care atestă o rară neînțelegere.

Marea creație nemțească, filozofia vitalistă, naturistă sau intuitivă, a avut drept rezultat practic un *Kulturkampf** antievreiesc. (Căci ei urăsc tot ceea ce contribuie a-i polisa cât de cât: catolicism, aport latin, aport evreiesc.) Dreptul lor diviniza statul care, la rândul său, îi umilea pe evrei care astfel n-au mai avut nici o garanție. Economia lor a dus la economia dirijată, dirijată împotriva evreilor, cărora nu le-a luat doar bogățiile, ci și mijloacele cele mai modeste de existență. Sociologia germană a fost mama rasismului și a acelei întregi legislații ce proclama inferioritatea rasei evreiești, stabilea prescripții umilitoare care, adăugate restricțiilor economice, vor duce fatalmente la celibatul forțat.

Această cultură germană, tămâiată de atâția evrei, există ea, cel puțin? Doar diletanții și imbecilii, adică cele două categorii de imbecili care populează lumea, recunosc superioritatea incomparabilă a culturii germane. Specialiștii nu sunt de aceeași părere. „Filozofia germană e de la un cap la altul o țesătură de inepții", spunea Maurice Legendre. Filozofia germană cea mai originală se reduce la sistemul asiatic, primitivist, al vidului dezgustător al lui Keyserling. Superstițiile absurde ale teozofiei sau ale ocultismului formează o bună parte din inspirația filozofică ce exprimă prin Bachofen exaltarea mitului și a sălbaticului, proclamă prin Ludwig Klages superioritatea omului primitiv pe care

---

* *Kulturkampf* (germ.), luptă culturală — concept lansat de R. Virchow începând cu anii șaptezeci ai secolului al XX-lea pentru a desemna confruntările dintre statul prusac (protestant) și Biserica catolică din perioada 1871–1887, mai ales din Prusia. (*N.t.*)

spiritul nu l-a corupt încă, adoră prin Bruno Goetz demoniacul și fetișismul, anunță prin John Macready (de fapt Bleibtreu) sau Oswald Spengler moartea Occidentului, a moralei și civilizației, în vreme ce pretinde și predică prin scrierile lui Hans Prinzhorn, Guardini sau Léopold Ziegler un nou ev mediu.[125] Iată ce înseamnă viața lor, omul lor preistoric, natura lor liberă, mitul lor[126] și alte formule impresionante care ascund divagațiile isterice ale acestei *Hochphilosophie** care a fost dintotdeauna parazitul culturii europene.

Marea contribuție a germanilor la economia politică a fost școala istorică, a cărei operă se reduce la publicarea câtorva documente și cataloage vechi, la câteva prefețe și câteva rezumate. Știința economică și marile legi economice sunt creația exclusivă a școlii anglo-franceze.

În domeniul juridic... Dar cum poate fi vorba de un Drept german de vreme ce toți autorii germani declară categoric că nu există Drept? Nici dreptul civil, nici dreptul comercial, nici dreptul public nu vine din Germania. Codul civil de la 1900, care s-a voit o reacție la dreptul roman, n-a izbutit să fie decât o operă haotică, primitivă și neterminată. Savigny avea deci dreptate când îi sfătuia pe boși să renunțe la ideea de

---

[125] V. Ernest Seillière, *Morales et religions en Allemagne*, Payot, 1927; *Le néoromantisme en Allemagne* (vol. II: *La sagesse de Darmstadt*, vol. III: *De la Déesse Nature à la Déesse Vie*), Alcan.

[126] Care apare în titlul cărții lui Alfred Rosenberg, *Der Mythus des XX Jahrhunderts*, și de unde reiese că apogeul filozofiei vitaliste este antisemitismul.

* *Hochphilosophie* (germ.), filozofie înaltă, în sens de gândire speculativă. (*N.t.*)

a avea vreodată un cod al lor.[127] Iar dacă ar vrea cu tot dinadinsul să aibă unul, ar trebui să facă precum alte state în situația lor, Liberia și Japonia, de pildă, adică să se adreseze unui specialist francez în drept civil, format la școala codului lui Napoleon, capabil să le formuleze un cod adevărat.

În fizică, chimie, matematici n-au avut decât compilatori, tehnicieni, pedagogi și editori de manuale.

Ceea ce le-a reușit mai bine germanilor este mistificarea tristă pe care au denumit-o cultură și în fața căreia numeroși evrei se topesc de admirație. Degeaba i-au înjurat boșii, degeaba au recunoscut sincer că noțiunile de cultură și civilizație le sunt străine, nenorociții ăștia de evrei nu renunță nici morți.[128] „Nici națiunea, nici politețea, nici politica, nici morala; nici dreptul, nici justiția; în fine, nici cultura nu are cu adevărat

---

[127] Friedrich Carl von Savigny, *Vom Beruf unser Zeit für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft*, ed. a III-a, Heidelberg, 1840, p. 52.

[128] „În Germania cuvântul « cultură » nu se va găsi pe nici unul dintre monumentele noastre închinate morților. Poporul nostru nu înțelege acest cuvânt. Noi nu reușim să-l germanizăm. Este un termen savant. Nu se adresează inimii." (Ernst Robert Curtius, *Essai sur la France*, Grasset, p. 23). *Id.* F. Sieburg, *Dieu est-il français?*, Grasset, 1930, în mod special pp. 89–95 și, de același, *Défense du nationalisme allemand*, Grasset, 1933, p. 49: „Germanul se sufocă ...dacă rămâne într-o civilizație bine echilibrată"; p. 57: „Idealul moral... ne pare la fel de îndoielnic ca un clișeu de manual școlar"; p. 59: „Nu suntem noi ispitiți uneori să distrugem casa și să ne topim în flăcările incendiului... ridicat împotriva rațiunii... nu cunoaștem noi marea seducție a reîntoarcerii în haos", precum și pp. 53, 129, 144 (sub titlul „Priviri aruncate în abis"), 237 (sub titlul „Ura față de cultură și față de elite"). V. și comentariul excelent al dlui Henri Massis, *Débats*, Plon, vol. I, pp. 179–217.

nume în germană. Nici chiar Cultura."[129] Poate idealul? „Chiar prin culoarea « idealului » său, boșul s-a deosebit întotdeauna de restul lumii."[130] După cum se vede, nu trebuie să fii evreu sau filosemit ca să admiți aceste adevăruri. Evreilor atinși de boșofilie, care invocă imparțialitatea, li se pot pune sub ochi aceste rânduri ale lui Pierre Lasserre, care, pentru a vorbi de germani, nu admitea „imparțialitatea falsă a unui critic care-și refuză orice suspiciune față de doctrinele și speculațiile de origine germană și pretinde pentru ele respectul general datorat operelor gândirii dezinteresate!"[131] Lăsând deoparte prejudecățile, el putea deci să scrie: „Spiritul germanic (acest intrus în Europa)[132] nu este o putere intelectuală și morală. Este o putere materială care, cu ipocrizie transcendentă, își ia aparențele de putere intelectuală și morală."[133]

Boșii au tratat lucrurile spiritului ca pe fierăraia, faianța și medicamentele pe care, în ciuda calității lor, le-au impus lumii printr-o publicitate insolentă și necinstită. „Dacă în timpul secolului care tocmai s-a încheiat, continuă Lasserre, ponderea enormă a creațiilor metafizice și istorice a părut să deplaseze polul inteligenței umane către Germania, lucrul acesta s-a întâmplat doar prin fraudă, datorită întunecării minții și gustului în Europa... Reputația Germaniei a beneficiat de

---

[129] André Suarès, *Nous et Eux*, p. 27.

[130] Charles Maurras, *Les trois aspects du Président Wilson*, Nouvelle Librairie Nationale, p. 5.

[131] Pierre Lasserre, *Le germanisme et l'esprit humain*, Champion, p. 9.

[132] Tot așa la Suarès: „Ei nu sunt la ei acasă în Europa" (*op. cit.*, p. 61).

[133] Lasserre, *op. cit.*, pp. 62–63.

toate răsturnările politice și sociale... Germania pare măreață doar aceluia care nu are simțul modelelor."[134]

Da, într-adevăr, pentru studențașii care confundă idișul lor mizerabil cu germana, pentru cei care nu-i cunosc pe clasici și iau ultima carte citită drept expresia definitivă a înțelepciunii, nu există pe lume decât cultura germană. Li se pune evidența sub ochi. Curtius spune, Sieburg își strigă ura, îndepărtarea de cultură a boșului. Ei încep atunci să facă distincții subtile. Nu renunță, în tot cazul, la Kant pe care vor să-l răpească Germaniei.[135] Dacă există germani lizibili, ei nu scapă mai puțin de regula generală: „Oricât ar fi de mare, nu există german care să nu fie prost: o arată ostentativ."[136]

Nu este surprinzător că, după ce au fost glorificați pentru cele mai rele defecte ale lor, teutonii au căzut la sminteala grandorilor. Alături de un Chamberlain[137] sau un Gobineau, niște evrei mizerabili au contribuit la „a le alimenta gorilelor orgoliul colților și cozilor" (Suarès, *Portraits sans modèles*, p. 208).

Pentru a-i vindeca pe evreii bolnavi de boșofilie, nu există decât un singur remediu: degermanizarea. Limba germană a fost una din cele mai mari calamități ale iudaismului. Atâta vreme cât numeroși evrei vor continua să fie încătușați lingvistic de germani, spiri-

---

[134] *Le germanisme et l'esprit humain*, pp. 198–199.

[135] „Kant... e un spirit efectiv germanic, un spirit pomeranian, filozofia lui este filozofie pomeraniană" (Léon Daudet).

[136] André Suarès, *op. cit.*, p. 36.

[137] „Bufonul de la Bayreuth, acel mizerabil Chamberlain care vrea să-și facă iertate numele francez sau chiar latin și originea engleză barbarizând mai mult decât barbarii, până într-atât încât să-i facă pe aceștia să vomite, dacă barbarului i-ar fi vreodată greață, acest șambelan al grasei Bavarii..." (André Suarès, *op. cit.*, p. 9).

tul lor va rămâne abrutizat de aceste false modele. A nu mai învăţa, a nu mai vorbi, a uita limba germană este mijlocul cel mai eficient de a-i salva pe aceşti nefericiţi. De altfel, degermanizarea evreilor nu va afecta cultura germană, care nu există; ea va afecta interesele boşilor. Când vreo şapte milioane de evrei vor înceta să mai înţeleagă germana, gata cu marile afaceri, gata cu serviciile gratuite furnizate de evrei, gata cu epoca turiştilor pasionaţi de cel mai neînsemnat colţ din Germania, gata cu epoca debuşeurilor fără efort, a consumatorilor care înghiţeau fără discernământ tot ce era german, de la cărţile groase de filozofie până la locomotive, gata cu atracţia involuntară pentru produsele, serviciile, ţările germane. Gata şi cu prosternarea în faţa unei ideologii ce „implică o ostilitate constantă faţă de toate ideile umane care fac din viaţă altceva decât un incontrolabil coşmar" (Henri Massis). Gata cu respectul pentru german, acest „straniu şi sinistru animal" (Maurras), care n-a creat, în toată istoria sa, decât o singură ştiinţă, ştiinţa reclamei impertinente, singura disciplină germană în faţa căreia trebuie să-ţi scoţi într-adevăr pălăria.

8. Simpatii şi antipatii iraţionale

Simpatia evreilor merge adesea în derivă. Veneraţii curioase i-au făcut să aprobe autori şi idei care le afectau grav interesele lor veritabile sau îi îndepărtau de lucrurile care le erau favorabile.

Renan a fost, în secolul al XIX-lea, tipul falsului prieten al evreilor. Sociologia a devenit la rândul său păcăleala celor care credeau că înlocuirea moralei cu

știința, substituirea lui Dumnezeu prin stat, a familiei prin corporație, recunoașterea stării morale *de facto* a unei anumite colectivități ca fiind superioară principiilor morale eterne și universale ar aduce, o dată cu fericirea întregii lumi, și fericirea evreilor. Măgarul sinistru care a fost Durkheim a profesat întreaga sa viață, la Sorbona, vagi formule socialiste, superstiții totemice absurde, indigeste formule boșe. Șef al ridicolei școli de sociologie, el a fost creatorul unei materii inexistente ca știință, nefastă și antisemită în aplicațiile ei. Dacă această pretinsă știință nu are fundament, în schimb mișună de teoreticieni, șarlatani științifici, antisemiți vicleni.

Au existat evrei destul de idioți încât să spună că frații Tharaud nu sunt antisemiți și să le facă un mare succes de librărie. Autorii cărților *Quand Israël est roi* și *Quand Israël n'est plus roi* ni-i prezintă pe evrei drept asasini, dezertori, nebuni, bolșevici, anarhiști și trădători prin definiție. Acești antisemiți înverșunați, lipsiți total de demnitate, ca să nu-și compromită vânzarea cărților au avut obrăznicia[138] să dea asigurări în privința atașamentului lor față de evrei. Au recurs de asemenea la o tehnică perfecționată și dezonorantă deopotrivă, utilizată de toți reporterii de senzație și necinstiți. Metoda constă în următoarele: nu se trece nimic sub tăcere, se vorbește și de atrocitățile lui Bela Kun, și de ororile reacțiunii. Dar se insistă de-a lungul unor întregi capitole pe primele, date ca sigure, în vreme ce ultimele sunt tratate în treacăt și sub beneficiu de in-

[138] Nu considerăm că e necesar să procedăm ca *Jüdische Rundschau* și să scriem dnii Antisemiți.

ventar. Dar mai ales se dau detalii dintre cele mai concrete şi mai sugestive, se relatează scene din cele mai izbitoare, când e vorba de revoluţie, şi se folosesc câteva fraze abstracte, decolorate şi generale, care nu se imprimă în memorie, când e vorba de reacţiune. În fine, şi acesta e lucrul cel mai grav, responsabilitatea exclusivă pentru toate ororile revoluţionare i se atribuie lui Israel, deşi ele au fost comise de unguri contra altor unguri; dacă se vorbeşte de atrocităţile antievreieşti ale reacţiunii, atunci ele au fost comise de bande de ofiţeri necunoscuţi, care n-ar avea cum să angajeze responsabilitatea nimănui. În presa de scandal, acelaşi rezultat se obţine prin titluri mincinoase, cu litere de-o şchioapă, care ascund conţinutul telegramelor.

Lista falşilor prieteni ai lui Israel e interminabilă. Să mai dăm, cu titlu de exemplu, socialismul. Să te aliezi cu el împotriva antisemitismului este o manevră greşită. Ajungi să te laşi încercuit de un acelaşi inamic cu două feţe. „Că vor sau nu, antisemitismul şi socialismul se ating atât de bine încât fiecare sfârşeşte, fatalmente, să dea mâna cu celălalt."[139] Totodată, dacă e adevărat că „antisemitismul alunecă, mai devreme sau mai târziu, spre socialism"[140], şi mişcarea inversă e valabilă.

Cele două forme de socialism care devastează secolul al XX-lea sunt mai apropiate decât se crede. Două

---

[139] Anatole Leroy-Beaulieu, *Israël chez les nations*, p. 90.

[140] *Ibidem*, p. 59. „Socialism şi antisemitism... se ating şi se susţin, nu doar pe o latură; este unul din lucrurile care, în ciuda contrastului aparent dintre ele, fac să se înţeleagă difuziunea lor simultană şi cumva paralelă" (Leroy-Beaulieu, *L'antisémitisme*, p. 5).

maladii mintale, național-socialismul este față de social-democrație ceea ce este nebunia furioasă față de paralizia generală, efecte diferite ale aceleiași cauze (treponema socială sau fiziologică). Fiecare în felul său este antisemită.

PARTEA A PATRA

Către un nou liberalism sau către un nou ev mediu?

Exilată morala, exilată și libertatea.

MAURICE HAURIOU

Problema evreiască neexistând, și soluția sa e la fel de inexistentă. Nu pot exista decât probleme evreiești, avându-și fiecare, și separat, propria soluție. În ce privește soluțiile generale, nu este pentru prima oară că ele își fac apariția. Ce au însemnat ele? Dispariția grupului de evrei căruia i s-au aplicat. În tot cazul, această obsesie a problemei vine din rolul exagerat pe care antisemiții îl atribuie evreilor. Ei le dau „o importanță fără raport cu numărul sau cu geniul evreilor. Antisemitismul... glorifică, exaltă [evreul] peste măsură".[141]

Ca întotdeauna, antisemiții au izbutit să le inculce evreilor ideile lor. Iată-i acum pe aceștia în căutarea *unei* soluții. Asimilismul a mers mai departe decât struțul; el nu-și bagă capul în nisip, ci își pune o placardă pe care scrie: „eu nu sunt evreu". Considerată chiar utopică, ideea unui stat suveran propusă de Herzl își are grandoarea ei. Ea nu este eronată decât în măsura în care înțelege să-și pună mari speranțe în antisemitism. Sioniștii au păstrat această iluzie a lui Herzl și au abandonat tot ceea ce era mai serios în opera lui, ideea de stat. Soluționarea de către socialism a „problemei evreiești" vrea să stabilească o alianță factice între evrei și proletariat. Adică între forma socialistă a antisemitis-

---

[141] Leroy-Beaulieu, *L'antisémitisme*, p. 6.

mului și cei pe care ea vrea să-i persecute. Iudaismul nu poate fi confundat cu socialismul și cu nici o altă ideologie.

Evreii de astăzi sunt fiii epocii liberale. Departe de a fi semnul unor vremuri mai bune pentru evrei, mișcarea socializării, a capitalismului de stat, a concentrării, a cooperației și a monopolului se întoarce, mai devreme sau mai târziu, împotriva lor. Degajat de obscuritățile stilului său german, acesta este sensul operei marelui economist și demograf Ruppin, care se subestimează numindu-se sociolog. El plasează libertatea economică la baza oricărei societăți în care ar fi posibilă viața evreilor. „În afară de antisemitism, toate aceste tendințe economice care se dovedesc a-i prejudicia pe evrei pot fi reduse la un numitor comun: abandonarea liberei competiții... Dacă nu statul este cel care monopolizează diferite ramuri ale producției, atunci o fac municipalitățile sau marile trusturi, sau cooperativele. Activitatea și ingeniozitatea personală nu pot lupta împotriva marilor bănci sau magazinelor oficiale. Când capitalismul degenerează și se transformă în capitalism de stat, pentru evreu nu mai există loc în comerț și industrie, iar situația lui se apropie de aceea care a fost la sfârșitul Evului Mediu, când sistemul breslelor, patronat oficial, restrângea în detrimentul lui câmpul liberei concurențe. Nașterea capitalismului ameliorase situația evreilor: dispariția lui îi amenință din nou."[142] Sensul acestui pasaj frumos, al acestor rânduri esențiale, nu este acela că evreii ar fi capitaliști predestinați; nu e vorba de câțiva milionari care găsesc mijlocul de a-și păstra averea sub orice regim. Capitalismul liberal e impor-

[142] Arthur Ruppin, *Les juifs dans le monde moderne*, p. 125.

tant pentru că permite oamenilor mărunți să-și câștige mijloacele de subzistență, trebuind să se confrunte doar cu dificultățile naturale ale vieții economice, și nu cu absurde și injuste bariere artificiale. Prin faptul că este supusă unei direcții politice, economia controlată evoluează ușor către un sistem perfecționat de persecuție antisemită.

Rezultă din cele spuse că problema evreiască nu există într-un regim economic și social normal. O problemă evreiască poate să apară doar într-un stat care distribuie după bunul său plac dreptul de muncă, dreptul de proprietate, dreptul de liberă circulație și alte drepturi naturale și fundamentale care separă societatea în compartimente etanșe. Un astfel de stat e bolnav. A voi să rezolvi „problema evreiască" echivalează deci cu a trata efectele, și nu cauzele. A rezolva problema evreiască înseamnă a asana societatea care o pune. Sănătatea sau prosperitatea societății condiționează „soluționarea" problemei evreiești. Altfel spus, nu e vorba de o soluție, ci de existența sau de nonexistența unei stări generale de lucruri care depinde de evrei. Restabilirea unei societăți civilizate nu poate fi efectuată nici de evrei, nici pentru evrei, nici împotriva evreilor. Într-o societate liberală, civilizată, onestă, lucrurile se vor restabili de la sine. Nu există decât această alternativă: fie societatea se va însănătoși și, în acest caz, nu mai există o problemă evreiască, nu mai există un antisemitism care să conteze; fie ea se va dezagrega, iar evreii vor pieri o dată cu ea.

Dacă spunem că iudaismul are nevoie de liberalism, nu afirmăm prin asta că are nevoie de democrație. Prin liberalism înțelegem adevăratul sens al acestui cuvânt, adică libertatea economică, proprietatea, ordinea

socială, familia, dreptul individual împotriva absolutismului nelimitat al statului, respectul noțiunilor morale, libertatea politică (ceea ce nu înseamnă sufragiu universal, emanciparea femeilor, nici dreptul absolut al majorității și tirania maselor). Iudaismul n-are nimic a face cu democrația avansată, dar are nevoie de civilizație și liberalism.

Viața iudaismului e condiționată de existența unei societăți liberale. La rândul său, libertatea e condiționată de morală. Iată de ce viața devine insuportabilă pentru evrei în orice societate imorală, așa cum s-a întâmplat în Germania.

Chiar și crizele antisemite au în epoca liberală un caracter mai atenuat și mai benign. Ele păstrează amprente liberale. Afacerea Dreyfus, de pildă, nu a avut nici un moment aspectul antisemitismului din epocile și din țările antiliberale.

Dacă civilizația va dispărea, dacă va fi înlocuită de un nou ev mediu, dacă sindicalismul va domina lumea, va începe o nouă epocă de mizerie, de depopulare și de dezordine. Iudaismul va muri și el.

Iudaismul liberal n-a fost decât o mișcare pur religioasă. Deci nu de această reformă religioasă, a cărei anvergură e pur religioasă, este vorba aici. Cu toate că inspirat de idei politice liberale, iudaismul liberal rămâne în hotarele sale și trebuie judecat ca atare. În secolele trecute, forțele conservatoare evreiești și-au investit eforturile mai degrabă în salvarea modernismelor generațiilor precedente decât în menținerea tradiției celei mai autentice și mai vechi. Meritul liberalismului a fost acela de a nu acorda atenție acestor tradiții false. Obiectul conservatorismului evreiesc este Tora, nu caftanul. Tradiționalismul evreiesc trebuie să se inspire din

principiile Iamniei și din acelea ale Bisericii evreiești care a continuat-o. Iudaism da, hasidism nu.

Curentul reformator ivit din doctrina lui Mendelssohn și care persistă până astăzi cu exagerările și ereziile sale n-are nimic a face cu liberalismul conceput sănătos. Evreii care combat greșelile lui Mendelssohn, formele exacerbate de asimilism, nu pot fi acuzați, asemenea unor noi marrani, că abandonează civilizația în sânul căreia au intrat. Ei nu fac decât ceea ce au făcut alții înaintea lor în situații similare. Marile familii franceze din secolul al XIX-lea (Broglie, Richelieu, Gontaut-Biron, La Rochefoucauld) nu au trecut de la rousseauism la idei ultramontaniste, ci la catolicismul liberal. Linia de mijloc, foarte onorabilă, a fost și aceea a fiului lui Philippe-Égalité, regele Louis-Philippe. Ei au revizuit ideile periculoase ale părinților lor fără să facă apologia sistemului social apărat de strămoșii lor.

Renunțarea la ghetou și la câteva superstiții nu implică renunțarea la iudaism. Conceput astfel, acesta e conservator în ce privește religia propriu-zisă și liberal în tot ce nu se leagă direct de ea. Evreul poate fi membru al unei civilizații liberale păstrându-și totodată religia, făcând totodată din demnitate prima sa grijă, neafectând totodată indiferența față de ceea ce este evreiesc.

Ar putea să pară destul de banal să spui că bunăstarea evreului depinde de bunăstarea generală, dacă acest adevăr n-ar fi prea adesea nesocotit. A voi să îmbunătățești soarta societății separând-o de evrei e o himeră. Nu masele de evrei pauperizate vor înlesni reîntoarcerea la prosperitate. A voi să asiguri soarta evreilor făcând abstracție de condițiile generale este altă himeră.

Experiența istorică a demonstrat că nu există soluție pentru evrei decât în liberalism. Valoarea morală și practică a sionismului e incontestabilă, dar ea nu infirmă valoarea științifică a celeilalte observații. *Sionismul însuși*, indiferent de manifestarea de energie pe care o reprezintă, *are nevoie de un minimum de condiții liberale*. Dacă schimbul internațional de mărfuri, de servicii, de capitaluri și de persoane e ca și interzis, realizarea sionismului devine imposibilă. Dacă se interzice evreilor să părăsească statele în care se află, dacă, din cauza complexității statutului juridic al Palestinei, statul sionist le este închis, dacă, pe de-o parte, transferul de capitaluri e de asemenea lovit de sancțiuni dintre cele mai severe și dacă, pe de altă parte, sancțiuni aproape egale sunt date celor care încearcă să-și valorizeze serviciile și să-și exercite profesiile în țările de imigrație, cum s-ar putea imagina crearea noului stat?

Considerat de istoria economică apogeul epocii liberale, anul în care a fost negociat tratatul de comerț franco-englez de către împăratul Napoleon al III-lea și Cobden — 1860 — a fost, după părerea martorilor, și punctul de pornire al celei mai bune epoci pentru evrei. Atunci când, treizeci sau patruzeci de ani mai târziu, mișcarea protecționistă, antemergătoarea economiei socialiste, și-a inaugurat domnia, ea a fost însoțită de tulburări antisemite cu caracter mai mult sau mai puțin general.

Politica sindicală creează întotdeauna, printre celelalte corporații, corporația evreilor. Cândva, sindicatul evreilor, având în frunte un magistrat, a fost o realitate. Un nou corporatism nu va omite să îl reînvie.

În orice societate cu structură medievală, situația evreilor e proastă. E inutil să discutăm despre vreo

ameliorare oarecare. Antisemiții se bucură și, din punctul lor de vedere, n-au dreptate. Căci Evul Mediu începe, e adevărat, prin persecuția evreilor, dar nu se oprește aici. Evul Mediu nu este, cum crede un personaj din *Istoria contemporană* a lui Anatole France, doar „un adevărat tip de societate creștină", subiect de cărți de filozofie proastă, gen Berdiaev. El este și epoca scăderii dezastruoase a nivelului populației, a distrugerii tuturor bogățiilor, înlocuite nu de o simplitate idilică, ci de mizeria cea mai oribilă, generală și permanentă, însoțită de un cortegiu de vicii, depravări și crime. Marile boli endemice, ravagiile epidemiilor și murdăria nu favorizează nici ele virtutea. Evul Mediu mai este caracterizat de cerșetorii și vagabonzii săi fără număr, de banditismele și cruzimile sale. Majoritatea terenurilor fertile rămân părăginite. Statele se divizează, dispar, sunt înlocuite de feudalitatea antinațională. Toate marile noțiuni sunt corupte, atât religia, cât și ideea de stat; se pot vedea Papi atei și state vândute la mezat. Războiul civil permanent și anarhia cea mai completă răspândesc disperare. Abrutizarea generală, distrugerea marilor surse de cultură sunt alte binefaceri medievale. Evul Mediu n-a zămislit doar înaltele speculații scolastice, ci și ororile Curții miracolelor. Invaziile barbare completează tabloul. Mărfurile japoneze de astăzi joacă, poate, rolul primilor mercenari barbari care s-au angajat în trupele auxiliare romane. A-i persecuta pe evrei pentru a pregăti dominația japonezilor, a căror principală grijă nu va fi să vegheze la respectarea arianismului, iată ironia politicii rasiste.

Perfecțiunea spirituală nu depinde decât de educația conștiinței, și nu e în funcție de catastrofele istorice și sociale. Virtuțile medievale nu sunt interzise în

epoca liberală. În vreme ce cuceririle civilizației sunt distruse din temelie de acest ev mediu pe care nu-l convoacă nici istoricii, nici economiștii, ci jurnaliștii și ideologii decadenți.

În fața acestei alternative, ev mediu sau liberalism, evreii au același interes ca și civilizația. Dacă nu depinde de ei să determine sensul evoluției lumii și dacă e imposibil de știut ce rezervă viitorul, ei nu trebuie să lupte mai puțin pentru propria lor soartă, evitând să întărească pozițiile dușmanilor lor, declarați sau nu.

Ei pot să nu-și agraveze situația, practicând o politică abilă, inspirată dintr-un realism riguros.

Tabla de materii

Introducere / 69
1. Ce este un evreu? / 69
2. Nu există problemă evreiască / 73

PRIMA PARTE
Legende și realități / 75

1. Legenda evreilor solidari / 75
2. Legenda evreului hiperinteligent și prost crescut / 78
3. Legenda evreului bogat / 80
4. Legenda evreului tragic și secret / 82
5. Legenda evreului-ființă excepțională / 84
6. Legenda caracterului evreiesc / 86
7. Realitatea: antisemitismul / 89

PARTEA A DOUA
Iluziile / 103

1. Iluzii asimiliste și realitatea asimilării / 103
2. Iluziile democratice / 107
3. Pozitivismul / 109
4. Iluziile umanitare / 111

5. Iluzii și realități sioniste / 114
6. Iluziile socialiste sau comuniste / 142

PARTEA A TREIA
Maladiile iudaismului / 149

1. Crizele lăcrimoase / 149
2. Romantismul persecuției și nostalgia ghetoului / 150
3. Obsesiile / 159
4. Neurastenia / 161
5. Crizele de ilaritate / 162
6. Atonia / 163
7. Boșofilia / 163
8. Simpatii și antipatii irațională / 171

PARTEA A PATRA
Către un nou liberalism
sau către un nou ev mediu ? / 175

Indice de nume
(persoane istorice, literare, mitologice)

Abraham, Israel 105, 106, 157
Alehem, Şalom 71, 154
Andergast, Etzel 83
Antin, Mary 81, 82
Astor, familia 82

Bachofen, Johann Jakob 166
Barrès, Maurice 82
Bein, Alex 132
Bela Kun 172
Berdiaev, Nikolai Aleksandrovici 181
Berl, Emmanuel 69, 88, 153, 155, 157
Bernheim 69
Bernhardi, profesorul 111
Bernstein, Henry 90, 91, 93
Betz, Maurice 102
Birnbaum, Nathan 114, 121
Bloy, Léon 94
Blümchen, Isaac 109
Boncour, Jean-Paul 151
Bonmont, doamna de 77
Brod, Max 114, 115, 152
Broglie, familia 179
Buber, Martin 69, 86, 87, 134, 160

Caillavet, Armande de 77
Caliban 108
Céline, Louis-Ferdinand 85
Chamberlain, Neville 170
Chamfort, Nicolas-Sébastien Roch, zis de 163
Clémenceau, Georges 163
Cobden, Richard 180
Cohen, A. 41
Cohen, Kadmi 131, 134
Columb, Cristofor 103
Comte, Auguste 71, 109, 111
Coudenhove-Kalergi, Heinrich conte de 159
Curtius, Ernst Robert 168, 170

Dancy, căpitanul 91
Darmesteter, James 110, 111
Darré, Walter 115
Daudet, Léon 92, 94, 111, 164, 170
Diderot, Denis 87
Disraëli, Benjamin 85
Dreyfus, Albert 93, 109, 163, 178
Dreyfus, Robert 102
Drumont, Édouard 27, 84, 94
Durkheim, Émile 27, 172

Eberlin, E. 75, 76, 81, 93, 107

Férenzy, Oscar de 38
Ferrero, Guglielmo 98, 99
Feuchtwanger, Lion 102, 132, 133
Fleg, Edmond 69–71, 93, 149, 150, 153
Ford, familia 82
France, Anatole 21, 57, 69, 74, 77, 80, 84, 87, 89, 94, 102, 116, 163, 167, 168, 181

Galsworthy, John 79, 91, 92
Gambetta, Léon 74
Gide, André 32
Ginsberg, Ascher 140
Gobineau, Joseph-Arthur, conte de 102, 170
Goetz, Bruno 167
Gontaut-Biron, familia 179
Gordon, Aron David 130
Gould, familia 82
Goyau, Georges 41, 43
Groos, René 80, 82, 96, 97, 111
Guardini, Romano 167
Guiraud, Jean 70
Gutlieb 91
Gyp, Sibylle Gabrielle Marie-Antoinette de Riqueti de Mirabeau, zisă 78, 92

Haam, Ahad (de fapt, Aşer Ginzberg) 121, 130, 134, 140, 141
Hagani, Baruch 118
Harduin 102
Hauriou, Maurice 176
Heiman, Moritz 86, 87
Heller, Otto 142–146
Herzl, Théodore 130, 132–134, 137–140, 175
Hess, Moise 152
Hitler, Adolf 108, 115, 123–125, 141, 149, 162, 164, 165

Jabotinski, Wladimir 118, 125
Josephus, Flavius 101

Kant, Emmanuel 170
Keyserling, Hermann 166
Kipling, Rudyard 12, 134
Klages, Ludwig 166
Klatzkin, Jakob 104, 152
Kohn, Hans 83, 115, 129, 138
Krupp, familia 82

La Palisse, Jacques de Chabannes de 72, 73
La Rochefoucauld, familia 179
Lacretelle, Jacques de 78, 79, 84
Lasserre, Pierre 169
Lazare, Bernard 25, 89, 109, 110
Legendre, Maurice 166
Leroy-Beaulieu, Anatole 87, 89, 112, 113, 158, 159, 164, 173, 175
Lessing, Théodore 101
Levis, Ferdinand de 79, 91
Lévy, Claude 153, 157
Louis-Philippe, regele 179
Lunel, Armand 154
Lyautey, Louis-Hubert 163

Macready, John (alias Bleibtreu) 167
Malaparte, Curtius 143, 144
Marx, Karl 124, 160
Massis, Henri 32, 168, 171
Maurras, Charles 22, 23, 77, 109, 110, 169, 171
Mendelssohn, Moise 48, 157, 179
Menjinski 144
Merşin 143
Montefiore, Claude 157
Muret, Maurice 134, 135

Napoleon (codul lui) 167
Napoleon al III-lea 168, 180
Nietzsche, Friedrich 101
Nitti, Francesco Saverio 116
Nordau, Max 82, 117, 118, 138–140

Oberon 82
Othello 82

Paris, Gaston 163
Péguy, Charles 81
Philippe-Égalité, Louis-Philippe, duce de Orléans, zis 179
Philon din Alexandria 105
Prévost-Paradol, A. 74
Prinzhorn, Hans 167
Proust, Marcel 93

Reiffer, Manfred 116
Renan, Ernest 71, 110, 111, 171
René 27, 84
Reubeni 115
Richelieu, familia 179
Rockfeller, familia 82
Roland (iapa lui) 151
Rosenberg, Alfred 125, 167
Royer-Collard, Albert-Paul 163
Ruppin, Arthur 39, 43, 49, 72, 89, 103, 113, 141, 142, 176

Sacerdoti 151, 154
Savigny, Friedrich Karl de 140, 167, 168
Scheurer-Kestner 163
Schnitzler, Arthur 111
Schwob, René 93
Ségur, Sophie Rostopchine, contesă de 92
Seillière, Ernest, baron de 22, 48, 114, 115, 167
Shakespeare, William 82
Shylock 82
Sieburg, Friedrich 168, 170
Silbermann 78, 84
Spengler, Oswald 167
Spire, André 82, 83, 101, 116, 132, 154
Stalin, Iosif Visarionovici 143–145
Styrinovsky 153
Suarès, André 102, 108, 110, 159, 164, 165, 169, 170
Swann 93

Taine, Hippolyte 71
Tevie 154
Tharaud, fraţii (Jérôme şi Jean) 172
Thiers, Adolphe 162
Troţki, Lev Davidovici 143, 144

Vanderbilt, familia 82
Voltaire, François-Marie Arouet, zis 87

Waldemar, George 75, 82
Wassermann, Jakob 82, 104
Weininger, Otto 100, 101
Weisl, Wolfgang de 123
Werfel, Franz 105
Wilson, Woodrow 160, 169
Wise, Stephen 151
Worms-Clavelin, doamna de 77, 80

York-Steiner, Heinrich 88

Zangwill, Israël 133
Ziegler, Léopold 167

Cuprins

Notă asupra ediției 5
Cronologie N. Steinhardt..... 7
Nicolae Steinhardt fără barbă.
Prefață de Toader Paleologu..... 17
ESEU DESPRE O CONCEPȚIE CATOLICĂ
A IUDAISMULUI 29
Tabla de materii..... 61
ILUZII ȘI REALITĂȚI EVREIEȘTI 63
Tabla de materii..... 183
Indice de nume 185

Redactor
OANA BÂRNA

Corectori
NADEJDA STĂNCULESCU
IOANA CUCU

Tehnoredactor
DOINA ELENA PODARU

Paginare computerizată
MIHAELA BISCĂREAN

Apărut 2006
BUCUREȘTI–ROMÂNIA

Lucrare executată la „UNIVERSUL" S.A.

„Dincolo de toate legendele, nu se poate decât constata cruda realitate: antisemitismul. Trebuie numiți antisemiți cei care, evrei sau creștini, cred și afirmă că există o *problemă evreiască* și îi caută *soluția* ... Antisemitismul ia forme exacerbate în momentul cel mai acut al decadenței unui popor și duce, o dată cu excluderea evreilor, la ruina definitivă a economiei sale, la prăbușirea statului. Măsurile contra evreilor sunt dangătul de clopot care anunță, dacă nu dispariția statului, în tot cazul pe aceea a importanței și prosperității sale. Antisemitismul este primul mare semn al dezordinii sociale."

N. STEINHARDT, EM. NEUMAN

Din perioada mozaică, de tinerețe, a lui N. Steinhardt, perioadă în care încerca să-și asume ca experiență spirituală religia părinților săi, ne-au rămas, printre altele, două importante eseuri, scrise împreună cu vărul său Emanuel Neuman, publicate în franceză și traduse acum pentru prima oară în românește. Concepute atât ca răspuns din mers la căutările spirituale ale celor doi autori, cât și ca reacție la acutizarea antisemitismului mondial, eseurile formulează, în termenii unui discurs precis și elegant, o critică fără menajamente a stării iudaismului din epoca interbelică și propun totodată soluții de reformare a instituțiilor religioase mozaice după model catolic. Gândirea liberal-conservatoare inovativă și radicalismul curajos califică aceste texte ca pe o admirabilă pledoarie pentru adevăr și luciditate.

Alte apariții de același autor

Cuvinte de credință
Primejdia mărturisirii
Articole burgheze